

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΑΙ
ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

SID

ΑΠΟ ΧΑΪΔΑΡ-ΠΑΣΣΑ

ΕΩΣ

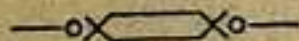
ΕΣΚΙ-ΣΕΧΙΡ

ΥΠΟ

I. M.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΤΥΠΟΙΣ ΦΙΛΟΚΑΛΙΑΣ

1894.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΑΙ
ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΑΠΟ ΧΑΪΔΑΡ-ΠΑΣΣΑ

ΕΩΣ

ΕΣΚΙ-ΣΕΧΙΡ

ΥΠΟ

Ι. Μ.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΤΥΠΟΙΣ ΦΙΛΟΚΑΛΙΑΣ

1894.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΤΩ, ΑΕΙΟΤΙΜΩ, ΚΥΡΙΩ,

ΝΙΚΟΛΑΩ, ΗΛ. ΚΑΜΠΙΤΣΗ,

πλοιάρχω

κτλ. κτλ.

ΕΙΔΙΚΡΙΝΟΥΣ ΦΙΛΙΑΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑ

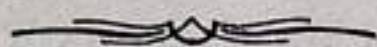

Ο ΓΡΑΨΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἡ Μικρὰ Ἀσία εἶναι χώρα, ἣν ἡ φύσις κατ' ἐξοχὴν ἐπροίκισε δι' ἐδάφους γονίμου περιβρεχομένου πανταχόσε ὑπὸ διαυγῶν ραμάτων εὐρρόων ποταμῶν, οἵτινες ἐπαυξάνουσιν ἐπὶ μᾶλλον τὴν γονιμότητα αὐτοῦ. Ἡ ἐπαλληλία ὀρέων συνηρεφῶν καὶ πεδιάδων χλοαζουσῶν, τὸ πλῆθος τῶν μεταξὺ χαράδρων, λειμώνων καὶ δασῶν κατέστησαν αὐτὴν ἐρατεινὴν κατοικίαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Σήμερον μάλιστα, ὅτε ὑπὸ τὴν κραταιὰν αἰγῖδα τοῦ μεγαλεπηκόλου καὶ φιλοπροόδου ἀνακτος Ἀβδούλ-Χαμητ-χὰν ἀφθορα παρέχονται τὰ μέσα ἐκπολιτισμοῦ δαψυλῇ εὐρίσκοντα ὑπὸ τὸ σεπτὸν Ἐκείνου σκῆπτρον προστασίαν, κατέστη ἀληθὴς παράδεισος εἰς ὃν ὁ ἐκπολιτιστικὸς ἀτμὸς εἰσάγει ὁσημέραι ἡθὴ καὶ ἔθιμα ἐπὶ μείζον συμβάλλοντα εἰς τοῦ τόπου καὶ τῶν ἰθαγενῶν τὴν ἀνάπτυξιν. Αἱ πρόην ἀπρόσιτοι καὶ δύσβατοι γαῖαι καὶ αἱ δυσπέλαστοι ἐκτάσεις κατέστησαν οἷον εἰς ὑποχείριοι παντὶ τῷ βουλομένῳ ἐκ τοῦ

σύνεγγυς εἰδέναι τὸν τόπον. Ἡ δύναμις τοῦ ἀτμοῦ μετ' ἀσυνήθους ταχύτητος διασπείρει τὰ ἀναμορφωτικά αὐτῆς στοιχεῖα καὶ αἱ ξέροι εἴξεις αἱ τὴν πρόοδον ἐπιδιώκουσαι σωρηδὸν ἐν αὐτῇ εἰσάγονται.

Ἀρέκαθεν ἡ κυρίως Μικρὰ Ἀσία ἐθεωρήθη εὐθετος διαμονὴ ἡγεμόνων καὶ ὑπῆρξεν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν αὕτη ὡς ἀπὸ πυρσοῦ μετέδωκε τὰ φῶτα εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐπὶ βυζαντινῶν ἰδίως σπουδαῖον αὕτη διεδραμάτισε πρόσωπον καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν ρεωτέρων ὡς καὶ τῶν ἀρχεγόνων θρησκευμάτων ἐν αὐτῇ ἔσχον τὰς πρώτας βάσεις τωρ.

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον μέρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Χριστιανισμοῦ παρέστησεν ἡ Βιθυνία καὶ ταύτην κυρίως μετὰ μέρους τῆς Φρυγίας ἐπεχειρήσαμεν κατὰ τὸ ἐνὸν γὰρ σκιαγραφήσωμεν παρέχοντες ὅσα ἠδυνήθημεν γὰρ περισυλλέξωμεν σχετικὰ χωρία ἐκ τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων, οἵτινες τεχνηέντως ἀναμιγνύουσι τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν καὶ θρησκευτικὴν. Τοὺς ἀρχαιοτέρους συγγραφεῖς παρηκολούθησαμεν εἰς τὰς ὁροθεσίας καὶ ὀνομασίας, ὡς εἰκός, τῶν περιγραφομένων μερῶν.

Ἀπὸ Χαϊδάρ-πασᾶ (Ρουφινιανῶν) μέχρι Ἐσκίσεχίρ (Δορυλαίου) κατὰ μῆκος τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πᾶν τὸ ἐξ αὐτῆς ὁρώμενον σχετικὸν εἴτε τῇ ἀρχαιολογίᾳ εἴτε τῇ ἱστορίᾳ πολιτικῇ τε καὶ ἐκκλησιαστικῇ ἐρευνᾶται μετὰ παραθέσεως τῶν καταλλήλων χωρίων τῶν εἰρημένων συγγραφέων. Τὰς

ἀποστάσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων σημείων ὅσαι μὲν
παράκεινται ἀμέσως τῇ σιδηροδρομικῇ γραμμῇ ὁ-
ρίομεν διὰ τῶν χιλιομέτρων ἐκείνης, τὰς δὲ πέραν
ταύτης δι' ὥρων ἐπὶ μέσου ὅρου πεζοπορίας τεσσά-
ρων καὶ ἡμίσεως χιλιομέτρων καθ' ὥραν. Τὸ δὲ
δρομολόγιον τοῦ εἰρημένου σιδηροδρόμου ἐχρησί-
μευσεν ἡμῖν ὡς βάσεις εἰς τὰς τῶν σταθμῶν ἀπ' ἀλ-
λήλων ἀποστάσεις.

Τὴν ἐργασίαν ταύτην ὀφείλομεν νὰ ἀνομολογή-
σωμεν ὅτι ἐνέπνευσεν εἰς ἡμᾶς αὐτὸς οὗτος ὁ σιδη-
ρόδρομος, διότι ἄνευ αὐτοῦ οὐδὲ σπιθαμὴν γῆς ἐ-
πετρέπετο εἰς ἡμᾶς νὰ διατρέξωμεν. Ὅθεν πρὸς τὰς
ἄλλας ἐκδουλεύσεις ἃς εἰς τὸν τόπον γενικώτερον
καὶ εἰς τοὺς διελευρομένους χώρους εἰδικώτερον ὁ
σιδηρόδρομος παρέσχε καταλογιστέον καὶ ταύτην,
ἣτις πεποίθαμεν ὅτι οὐ μικρὸν συμβάλλεται εἰς τὴν
ἐκτενεστέραν περὶ τῶν μερῶν τούτων μελέτην ὑπὸ
οἵανδήποτε ἐποψίν. Ἡμεῖς, τὸ καθ' ἡμᾶς, θεωροῦ-
μεν ἡμᾶς δυνηθέντας νὰ περισυλλέξωσι τὰ τῇδε κα-
κεῖσε ἐσπαρμένα, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ἔχρη μόνον ἄσημα
τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν καταλιπόντα, ταῦτα τῆς ἱστο-
ρίας ἡμῶν κειμήλια καὶ νὰ περισώσωμεν ταῦτα εἰς
τὴν μετέπειτα ἡμῶν γενεάν, ἣτις δι' εἰδικωτέρας με-
λέτης καὶ ἐπεξεργασίας δύναται νὰ καταστήσῃ ἀ-
ληθὲς κτῆμα ἀψευδοῦς ἱστορίας.

Τελευτῶντες δίκαιον ἀπορέμεν ἐπᾶνρον εἰς τὸ
διοικητικὸν συμβούλιον τῆς σιδηροδρομικῆς ἐται-

ρείας Χαϊδάρ-πασσᾶ προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ κ. von Külmann καὶ ἀντιπροεδρευόμενον ἐπαξίως ὑπὸ τοῦ ἐξοχωτάτου κ. Emile Bertram, τοῦ καὶ συμβούλου τῆς γενικῆς διευθύνσεως τῶν Ἑμμέσων φόρων, ἥτις ἔγνω τὴν ἀληθῆ τῶν μερῶν τούτων ἐξυπηρέτησιν ὠθοῦσα ταῦτα εἰς πρόοδον. Ἰδίᾳ δὲ φόρον εὐγνωμοσύνης ὁμολογοῦμεν τῷ διευθυντῇ τοῦ προσωπικοῦ ἀξιοτίμῳ κ. Ed. Huguenin ὅστις ἐπεδείξατο ἀπαράμιλλον ὀξυδέρκειαν ἐν τῇ διακαρῶν ῥήσει τῆς ὑπηρεσίας καὶ τοῦ προσωπικοῦ τῷ κατάρτισμῳ. Ὁ κ. Ed. Huguenin ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀνέδειξεν ἑαυτὸν ἀληθῆ ἀνατόμον καὶ ἠθολόγον κατανοήσαντα ἐν τῇ ἀρχινοίᾳ καὶ τῇ διοικητικῇ ἱκανότητι τὰ ἀληθῆ σημεῖα ἐφ' ὧν ἐδράζεται πᾶσα ἑταιρεία μέλλουσα ἀληθῆ καὶ βέβαια ἀναμορφωτικὰ καὶ ἐκπολιτιστικὰ στοιχεῖα παραλλήλως τῷ ἰδίῳ ἑαυτῆς νομίμῳ συμφέροντι γὰρ ἐπιδιώξῃ. Δυνάμεθα ἐν ἄλλαις λέξεσι γὰρ εἰπῶμεν ὅτι ὁ κ. Ed. Huguenin εἶναι ὁ κινήτριος μοχλὸς τῆς ὅλης ὑπηρεσίας παρέχων δι' ἑαυτοῦ, ἐκ τῶν πρώτων κατερχομένου ἐπὶ τῆς γραμμῆς, τὸ ὑπόδειγμα εἰς τὸ λοιπὸν προσωπικὸν ὅπερ καὶ τοῦτο παρέχει διὰ τῆς περιεσκευμένης αὐτοῦ ἐκλογῆς τὸ προσὸν τοῦ γὰρ καθίσταται διερμηνεὺς ἀσφαλῆς ἐν ταῖς παρ' ἡμῖν συνηθέστερον λαλουμέναις γλώσσαις τῶν ποικίλων ἀναγκῶν καὶ ἀποριῶν, ἃς ἐκάστοτε παρουσιάζουσιν οἷ τε ἐπιβάται καὶ αὐτοὶ οἱ παροικοῦντες.

Τὰς τελευταίας ἡμῶν λέξεις ἀποδίδομεν εἰς τὸν
ἐξιότιμον κ. Ἀριστείδην Κυριακοῦ ὅστις ἐκ τῆς εὐ-
σημάντου αὐτοῦ θέσεως ὡς τμηματάρχου τῶν ἐμπο-
πρακτόρων (*chef des agents commerciaux*) τῆς ἐν
λόγῳ ἐταιρείας διέγνω ποῖα τὰ ἀληθῆ τῆς τε ἐται-
ρείας καὶ τῶν μερῶν δι' ὧν διέρχεται ἡ γραμμὴ
συμφέροντα καὶ πῶς ταῦτα ἀποτελεσματικώτερον
ἐξυπηρετοῦνται· καὶ εἰς τὸν ἐξοχώτατον κ. Θ. Φλωρᾶν
ἀρχίατρον τῆς εἰρημένης ἐταιρείας, μεθ' οὗ ηὐτυχή-
σαμεν γὰρ συνταξιδεύσωμεν, γὰρ ἀρυσθῶμεν δὲ παρ'
αὐτοῦ καὶ ἱκανὰς πληροφορίας ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν
ἡμῶν.

Ο ΓΡΑΨΑΣ.

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΑΠΟ

ΧΑΙΔΑΡ-ΠΑΣΣΑ—ΕΣΚΙ-ΣΕΧΙΡ.

Τῇ 2 Ἰουνίου 1892 ἐπιβάντες ἐνός τῶν ἀτμοπλοίων τῆς ἐταιρείας Μαχσουσέ ἀπήραμεν ἐκ γεφύρας Καράκιοῦ κατευθυνόμενοι εἰς Χαϊδάρ-πασσά. Πρὶν ἢ παρακάμψωμεν τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Βυζαντίου παρὰ τὰς στρατιωτικὰς ἀποθήκας ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ ἀμέσως αὐταῖς συνεχομένου διακρίνομεν ὅς ἂν κήτους ἀνηρτημένα δι' ἀλύσσου εἰς ὕψος περίπου 3 μέτρων, περὶ ὧν ᾄδεται ὅτι εἶναι αὐτὰ τὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Προκοπίου ἀναφερομένου κήτους, οὗτινος καὶ τὴν σύλληψιν λίαν ἐκτενῶς καὶ σαφῶς ἐκτίθησιν οὗτος : (1) « Τότε καὶ τὸ κῆτος, ὃ δὴ Βυζάντιοι πορφυρίωνα ἐκάλουν, ἐάλω· τοῦτό τε τὸ κῆτος πλέον μὲν ἢ ἐς πεντήκοντα ἐνιχυτοὺς τὸ τε Βυζάντιον καὶ τὰ ἄμφ' αὐτὸ χωρία ἠνώχλει οὐκ ἐφεξῆς μέντοι, ἀλλὰ διαλείπον, ἂν οὕτω τύχοι, πόλιν τινὰ μεταξὺ χρόνον. καὶ πολλὰ μὲν κατέδυσε πλοῖα πολλῶν δὲ τοὺς ἐπιβάτας ξυνταράττον τε καὶ βιαζόμενον ὥς ἀπώτάτω ἀπήνεγκεν· ἐπι-

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Β' σελ. 399—400.

μελές μὲν οὖν Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ ἐγεγόνει τὸ θηρίον τοῦτο χειρώσασθαι, ἐπιτελέσαι δὲ τὸ βούλημα οὐδεμιᾷ μηχανῇ ἔσχευεν, ὅπως δὲ τανῦν αὐτὸ ἀλῶναι ξυνέπεσεν, ἐγὼ δηλώσω. ἐτύγχανε μὲν γαλήνη τὴν θάλασσαν πολλὴ ἔχουσα, δελφίνων δὲ παμπολύ τε πλῆθος ἄγχιστά πη τοῦ στόματος πόντου τοῦ Εὐξείνου ξυνέρεεν. οἱ περ ἐκ τοῦ αἰφνιδίου τὸ κῆτος ἰδόντες ἔφυγον· ὥς πη ἐκάστῳ δυνατὰ γέγονεν, οἱ δὲ πλείστοι ἀμφὶ τοῦ Σαγγάριδος τὰς ἐκβολὰς ἦλθον. τινὰς μὲν οὖν αὐτῶν καταλαβὼν τὸ κῆτος καταπιεῖν εὐθὺς ἴσχυσεν. εἴτε δὲ πείνη εἴτε φιλονεικία ἔτι ἐχόμενον οὐδέν τι ἤσσον ἐδίωκεν, ἕως δὲ αὐτὸ ἄγχιστά πη τῆς γῆς ἐκπεσὼν ἔλαθεν. ἐνταῦθα τε ἰλύϊ βαθείᾳ κομηδῇ ἐντυχὼν ἐβιάζετο μὲν καὶ πάντα ἐκίνει, ὅπως δὴ ἐνθένδε ὅτι τάχιστα ἀπαλλάσσοιτο, διαφυγεῖν δὲ τὸ τέναγος τοῦτο οὐδαμῇ εἶχεν, ἀλλ' ὑπὸ τῷ πηλῷ ἔτι μᾶλλον ἐγίνετο. ἐπὶ δὲ τοῦτο ἐς τοὺς περιοίκους ἅπαντας ἦλθε, δρόμῳ εὐθὺς ἐπ' αὐτὸ ἦσαν ἀξίναίς τε πανταχόθεν ἐνδελεχέστατα κόψαντες οὐδαμῶς ἐκτειναν, ἀλλὰ σχοίνους ἀδραῖς τισιν ἦλκον, ταῖς τε ἀμάξαις ἐνθέμενοι εὐρισκὼν μῆκος μὲν πηχῶν μάλιστα τριάκοντα ὄν, εὖρος δὲ δέκα. Ἐνταῦθα τε κατὰ ξυμμορίας τινὰς διασπασάμενοι οἱ μὲν τινες αὐτοῦ ἐν τῷ παρόντι ἐγεύσαντο, οἱ δὲ καὶ μοῖραν ταρυχεῦσαι τὴν ἐπιβάλλουσαν σφίσιν ἔγνωσαν».

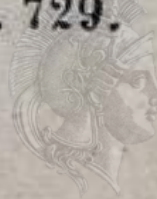
Πέραν τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου καὶ ἐναντι αὐτοῦ πρὸ τῆς παραλίας Χρυσοπόλεως εἰς οὐ μακρὰν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν εὗρηται τετράπλευρος πύργος ἐν μέσῳ θαλάσσης, νῦν, τὸν ὁποῖον πολλαχῶς ἡρμήνευσαν τῶν τε παλαιῶν καὶ τῶν σήμερον, καὶ ἄλλοι ἄλλως ἢ κατὰ φύσιν περὶ αὐτοῦ ἔγραψαν. Ὅριστικώτερον καὶ σαφέστερον περὶ τούτου, τοῦ κοινῶς θεωρουμένου καὶ καλουμένου πύργου τοῦ Λεάνδρου, γράφει Συμεὼν ὁ Μάγιστρος καὶ τοῦτον προῦκρίναμεν μεταξὺ πάν-

των τῶν συγχρόνων καὶ πρὸ αὐτοῦ ἢ μετ' αὐτὸν γραψάν-
των. Ἴδου δὲ τί λέγει¹⁾: «Λέων οὖν ὁ Φωκᾶς μετὰ λαοῦ
πλείστου τὴν Χρυσόπολιν καταλαβὼν, ἥτις ἀπὸ τοῦ Ἀλέ-
ξανδρον περιτυχόντα τῇ πόλει τοῦ Βύζαντος κατὰ τινὰ τε-
ταύτης χώρον τὸν αὐτοῦ λαὸν στρατηγῆσαι, ἐφ' ὅτῳ τε-
λειότατα περίβολον προσονομάσαι Στρατήγιον, καὶ ἐκεῖθεν
μεταναστεύσαντα καὶ τοῖς ἀντίπεραν προσελθόντα χρυσίον
ἱκανὸν ἐπιδοῦναι τῷ οἰκείῳ λαῷ Χρυσόπολις προσηγόρευται.
οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ χρυσὸν ἐκ μετάλλων αὐτῆς γίνεσθαι ταύτην
φασὶν ὠνομάσθαι, ὥσπερ καὶ ἡ Χαλκηδὼν ἀπὸ τοῦ ἔχειν
χαλκόν, ἡ ἀπὸ Χαλκίδος θυγατὶς Νικομήδους τῆς ταύτην
κτισάσης. ἐν τοιαύτῃ γοῦν τῇ Χρυσοπόλει καὶ ἡ τοῦ Ἀ-
θηναίων στρατηγοῦ Χάρητος παράκοιτις ἐτελεύτησε, Δά-
μαλις ὀνομαζομένη, αὐτοῦ τοῦ Χάρητος Ἀθήνηθεν πεμ-
φθέντος ἐπαμῦναι τοῖς Βυζαντίοις· ἥς ὑπὲρ τοῦ μνημείου
δάμαλις βοῦς καθ' ὁμωνυμίαν ἐν κίονι ἀνεστήλωται, συμ-
βεβλημένον καὶ ἐπίγραμμα ἔχον ὧδε,

Ἰναχίης οὐκ εἰμὶ βοὸς τύπος, οὐδ' ἐπεμεῖο
κλήψεται ἀντωπὸν Βοσπόριον πέλαγος.
κείνην γὰρ τὸ πάροιθε βαρὺς χόλος ἤλασεν Ἥρης,
ἐντάφιον τόδ' ἐγὼ Κέκροπος εἰμὶ νέκυς.
εὐνέτις ἦν δὲ Χάρητος· ἔπλεν δ' ὅτε ἔπλεν ἐκεῖνος
τῇδε Φιλιππείων ἀντίπαλος σκαφέων.
βοίδιον δὲ καλεῦμ' ἂν ἐγὼ τότε, νῦν δὲ Χάρητος
εὐνέτις ἡπείροις τέρπομαι ἀμφοτέραις».

Ἐκ τῶν ἱστορουμένων τούτων ὀξυδερκῆς ἀναγνώστης δια-
κρίνει τὴν ἀρχικὴν τοῦ ἐν λόγῳ πύργου κατὰ φύσιν στάσιν

1) Theoph. Continuati, Συμεὼν Μάγιστρος, ἔκδ. Βόννης, σ. 729.

καὶ κατὰ πόσον ἡ σήμερον θέσις αὐτοῦ διετήρησε τὴν περίξ αὐτῆς φύσιν ἀλώβητον καὶ ἄθικτον.

Μετὰ ἡμίωρον πλοῦν ἀποβαίνομεν εἰς Χαϊδάρ-πασσά τῆς Βιθυνίας. Τὰ ὅρια τῆς χώρας ταύτης πολλῶν ἔτυχον καθορισμῶν, μόνον τοῦ Ῥύνδακος ποταμοῦ παραμείναντος πιστοῦ ἀπὸ δυσμῶν αὐτῆς ὁρίου. Κατὰ Στράβωνα, ὁ Σαγγάριος ποταμὸς ἐπὶ πολὺ ἀπετέλεσε τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς ὄριον, ἐπεκταθὲν εἴτα μέχρι Ἡρακλείας καὶ πέραν αὐτῆς, μέχρι τοῦ πέρατος τῆς τῶν Καυκόνων χώρας. μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς τῶν Μαριανδυνῶν. Ἀλλαχοῦ δ' ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς περιγράφων τὰ ὅρια τῆς Βιθυνίας ἐπὶ λέξει λέγει τάδε⁽¹⁾: « Τὴν δὲ Βιθυϊαν ἀπὸ μὲν τῆς ἀνατολῆς ὀρίζουσι Παφλαγόνες τε καὶ Μαριανδυνοὶ καὶ τῶν Ἐπικτήτων τινές, ἀπὸ δὲ τῶν ἄρκτων ἡ Ποντικὴ θάλαττα ἡ ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σαγγαρίου μέχρι τοῦ στόματος τοῦ κατὰ Βυζάντιον καὶ Χαλκηδόνα, ἀπὸ δὲ δύσεως ἡ Προποντίς, πρὸς νότον δ' ἡ τε Μυσία καὶ ἡ Ἐπικτήτος καλουμένη Φρυγία, ἡ δ' αὐτὴ καὶ Ἑλλησποντιακὴ Φρυγία καλουμένη ». Δὲν παρέμειναν ὁμῶς τὰ ὅρια τῆς χώρας τὰ αὐτὰ καὶ μετὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν, ὡς λέγει⁽²⁾: « Ταύτης δὲ τῆς παραλίας ἀπάσης ἐπῆρξεν Εὐπάτωρ ἄρξάμενος ἀπὸ τῆς Κολχίδος μέχρι Ἡρακλείας, τὰ δ' ἐπέκεινα τὰ μέχρι τοῦ στόματος καὶ τῆς Χαλκηδόνος τῷ Βιθυνῶν βασιλεῖ συνέμενε· καταλυθέντων δὲ τῶν βασιλέων ἐφύλαξαν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς αὐτοὺς ὅρους, ὥστε τὴν Ἡράκλειαν προσκειῖσθαι τῷ Πόντῳ, τὰ δ' ἐπέκεινα τοῖς Βιθυνοῖς προσχωρεῖν ». Κατὰ δὲ Πτολεμαῖον ἡ Βιθυνία πρὸς μὲν ἀνατολὰς ὀρίζεται ὑπὸ τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Παφλαγονίας, πρὸς δὲ μεσημβρίαν

1) Βιβλ. IB'. 563.— 2) Βιβλ. IB'. 541.

ἀπὸ τῆς ιδίως Ἀσίας, διαφέροντα οὕτω πολὺ τῷ προρη-
θέντι συγγραφεῖ κατὰ τὴν ὁροθεσίαν τῆς Βιθυνίας. Καὶ ὁ
Ξενοφῶν⁽¹⁾ ὁροθετεῖ τὴν Βιθυνίαν ἀποκαλῶν αὐτὴν Θράκην
ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὡς ἐξῆς: « Ἡ Θράκη αὕτη ἢ ἐν τῇ Ἀσίᾳ
ἀρξαμένη ἐστὶν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Πόντου μέχρις Ἡ-
ρακλείας ἐπὶ δεξιὰ εἰς τὸν Πόντον εἰσπλέοντι· καὶ τριήρει
μέν ἐστὶν εἰς Ἡράκλειαν ἐκ Βυζαντίου κώπαις ἡμέρας μᾶλα
μακρᾶς πλοῦς ». Οἱ δὲ νεώτεροι συγγραφεῖς, μηδὲ τοῦ Στε-
φάνου τοῦ Βυζαντίου καὶ τοῦ Ἀρειανοῦ ἐξαίρουμένων, οἱ
περὶ τῆς ἀρχαίας Βιθυνίας γράψαντες τιθεῖσι ἀνατολικὸν
μὲν αὐτῆς ὄριον τὸν Παρθένιον ποταμόν, μεσημβρινὸν δὲ
τὸ ὄρος Ὀλυμπον.

Διατρέχοντες τὴν δίκην προβλήτος εἰσέχουσιν τῇ θα-
λάσσει ἀποβάθραν τοῦ Χαϊδάρ-πασσᾶ, περὶ τὸ τέλος αὐτῆς
ἐν τῷ ἀριστερῷ κήπῳ τῆς σιδηροδρομικῆς ἐταιρείας, διακρί-
νομεν ἐπὶ περιφανοῦς θέσεως κιονόκρανον καὶ παρ' αὐτῷ
ἐπικάλυμμα σαρκοφάγου μαρμαρίνου, ἀρχαϊκῆς τέχνης,
φέρον κεφαλὰς Μεδούσης, ὅπερ, ὡς ἐκ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς
καὶ τοῦ σταυροῦ ἀποδείκνυται, περιῆλθεν εἰς τὴν ιδιοκτησίαν
χριστιανοῦ χρησιμοποίησαντος αὐτὸ ὡς ἐπιτύμβιον.

+ ΜΑΡΑΣ ΥΠΟΒΟΛΕΥΣ ΤΗΣ Α
ΓΙΑΣ ΤΟΥ ΘΥ ΕΚΛΗΣΙΑΣ Α
ΝΕΩΣΑΜΗΝ ΤΗΝ ΧΑΡΙΣ
ΘΙΣΑΝ ΜΟΙ ΠΟΙΕΛΟΝ + ⁽²⁾

1) Κύρ. Ἀνάβ. ΣΤ'. δ. 2) Φιλολ. Συλ. Ἀρχαιολ. Παράρ-
τημα 1881—82, σελ. 12.

Εἰς ἀπόστασιν βημάτων τινῶν ἐντεῦθεν ἱδρυται ὁ σταθμός τοῦ σιδηροδρόμου, κατέχων ὡς ἔγγιστα τὸν χῶρον τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς ἁγίας καὶ πανευφήμου μεγαλομάρτυρος Εὐφημίας. Περὶ τοῦ ναοῦ τούτου πολλὰ ἱστορήθησαν. Ὁ περίδοξος οὗτος ναὸς ἀντικατέστησε τὸν ναὸν τῆς Ἀφροδίτης, ὅστις διατάγματι αὐτοκρατορικῶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου τῇ 28 Ἰουνίου 326 ἔτους, εἰκοστῷ δὲ πρώτῳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, μετὰ τῶν λοιπῶν ἐθνικῶν ναῶν τῆς Χαλκηδόνος ἔδει ἢ νὰ καταστραφῇ ἢ νὰ μετατραπῇ εἰς Χριστιανικόν. Ἐν ἄλλοις τότε καὶ ὁ ἐκεῖ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος κατεδαφισθεὶς ἐκάλυψεν ὑπὸ τὰ ἐρείπια αὐτοῦ τὸ ὁμώνυμον μαντεῖον, ἰσότημον τῷ ἐν Δελφοῖς. Μόνος ὁ ναὸς τῆς Ἀφροδίτης μετετράπη, ὡς εἴρηται, εἰς Χριστιανικὸν ναόν· ἐκαλεῖτο δ' ὁ τόπος ἐν ᾧ οὗτος ὑψοῦτο προάστειον τῆς Δρυὸς ἢ ἄλλως Ῥουφινιανῶν, καὶ κατεῖχε τὴν ὠραιότεραν τῆς ἀρχαίας Χαλκηδόνος συνοικίαν, ὠκισμένην μεταξὺ Χρυσουπόλεως καὶ τοῦ νῦν Καδῆ-κιοῖ.

Τὰ περὶ τοῦ λαμπροῦ τούτου ναοῦ τῆς ἐνδόξου ἁγίας Εὐφημίας, ὅστις παρέμεινεν ἀκέραιος μέχρι τῶν μέσων τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, ὑπὸ διαφόρων Βυζαντινῶν συγγραφέων γραφέντα καθιστᾷσιν αὐτὸν περίπυστον. Ἐν αὐτῷ τῷ 451 ἐγένετο ἡ τὸν Εὐτυχέα, Διόσκουρον καὶ τοὺς περὶ αὐτοὺς καθαιρέσασα δι' 630 ἁγίων Πατέρων, ὡς τολμῶντας νὰ συγχέωσιν ἀφρόνως τὰς ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως καὶ ἀδιαιρέτως ἐν Χριστῷ ἡνωμένους δύο φύσεις, θείαν καὶ ἀνθρωπίνην 4η Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Περὶ τῆς ἁγίας ταύτης συνόδου μαρτυρεῖ εἰδικώτερον ὁ Ζωναράς¹ τὰ ἐξῆς: α Λέοντος τοῦ πάπα Ῥώμης καὶ Ἀνατολίου τοῦ πατριάρχου τῆς

1) Ἐκδ. Λειψίας B. XIII. Κεφ. XXIV-XXV. Σελ. 246—249.

Νέας Ῥώμης κίτησαμένων τὸν βασιλέα Μαρκιανὸν μὴ μείναι
ἀλήθεια τὰ κατὰ τὸν Ἀλεξανδρείας Διόσκορον καὶ τὸν Εὐ-
τυχῇ καὶ ὅσα παρ' αὐτῶν εἰς τὸν ἱερώτατον ἐτολμήθη Φλα-
βιανόν· ὠρίσθη τοίνυν σύνοδον γενέσθαι, καὶ συνηθροίσθησαν
εἰς τὸν ἐν Χαλκηδόνι ναὸν τῆς ἁγίας μάρτυρος Εὐφημίας
ἐκ τῶν πατέρων πχτέρες ἐξ ἑκατῶν καὶ τριᾶκοντα· ἐξῆρχον δὲ τού-
των Λέων ὁ πάππας Ῥώμης καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατό-
λιος καὶ Ἰουβενάλιος Ἱεροσολύμων. συνήθροιστο δὲ τὸ τῶν
πατέρων πλῆθος κατὰ Διοσκοῦρου καὶ Εὐτυχοῦς ἑτεροού-
σιον ἡμῖν τὴν σάρκα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν φο-
ρόσαι μυθολογούντων καὶ μίαν φύσιν αὐτὸν ὑπάρχειν, ὡς
ἐντεῦθεν τῇ θεότητι τὰ παθήματα προσχρμόττεσθαι. οὓς κα-
θεϊλὸν τε καὶ ἀναθεμάτωσαν οἱ θεῖοι πατέρες, τὴν ἑαυτῶν
κακοδοξίαν παραιτήσασθαι μὴ θελήσαντας. ἐδέξαντο δὲ τὸν
τε Θεωδόρητον καὶ τὸν Ἰβαν, ἀναθεματίσαντας τὸν Νε-
στόριον καὶ ἅπερ αὐτοὶ ἐκδεδώκασιν πρὸς ἔριν κεφάλαια, ἐ-
κύρωσαν δὲ καὶ τὰς προτέρας τρεῖς συνόδους καὶ τὸ ἅγιον
σύμβολον ἐπεκράτουν, ἀναθέματι καθυπαγαγόντες τοὺς τε
υἱῶν δυάδα εἰσάγοντας καὶ τοὺς παθητὴν δογματίζοντας
τὴν θεότητα καὶ τοὺς κῆρσιν καὶ σύγχυσιν ἐπὶ τῶν δύο φύ-
σεων φρονεῖν καὶ λέγειν τολμῶντας, ἢ δύο μὲν εἶναι φύσεις
πρὸ τῆς ἐνώσεως ἐπὶ Χριστοῦ, μίαν δὲ μετὰ τὴν ἐνωσιν
ἀναπλάττοντας καὶ τοὺς οὐράνιον ἢ τινος ἑτέρας οὐσίας μυ-
θεύοντας τὴν προσληφθεῖσαν ἐξ ἡμῶν τῷ κυρίῳ μορφήν.
ἐδογματίσαν δὲ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τέλειον
ἐν θεότητι καὶ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι καὶ Θεὸν ἀληθῶς
καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοού-
σιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ἡμῖν ὁμοούσιον κατὰ
τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὁμοιον κατὰ πάντα, χωρὶς ἁμαρτίας,
ἓνα τὸν αὐτὸν ἐν δύο φύσεσιν, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδι-

αιρέτως, ἄχωρίστως γνωριζόμενον, σωζομένων τῶν ιδιωμά-
των, φύσεως ἑκατέρας καὶ εἰς ἓν πρόσωπον συντρεχόντων
καὶ μίαν ὑπόστασιν.

Τούτων οὖν πᾶσι τοῖς θεοφορήτοις ἐκείνοις δεδογμένων
πατράσι, παρόντος καὶ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως Μαρκιανοῦ,
ὁ Διόσκουρος προστάξει βασιλικῇ εἰς Γάγγραν ὑπερόριος
στέλλεται· ὁ γὰρ Εὐτυχῆς προτέθνηκε δυστυχῶς. Ἀντὶ δὲ
Διοσκούρου τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος ἐχειροτονήθη
Προτέριος, ἀνὴρ ἱερώτατος καὶ ὀρθοδοξότατος. τῶν δὲ τοῦ
Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκούρου τῶν αἵρεσιωτῶν ἀνὰ τὴν πόλιν
στρεφομένων καὶ διαχλευαζόντων τὰ ὑπὸ τῆς συνόδου δογ-
ματισθέντα, καὶ τῆς βασιλικῆς δυναστείας λεγόντων τὸ κρά-
τος τῇ συνόδῳ περιεῖναι, καὶ οὐκ ἐκ τῆς ἀληθείας, καὶ τὴν
οἰκείαν συνιστᾶν πειρωμένων ἔτι κακοδοξίαν, ὁ πατριάρχης
Ἀγατόλιος ἐκκλησιάσας τοὺς τε αὐτῷ ὁμογνώμονας καὶ
τοὺς ἀντιδοξοῦντας ἔφη πρὸς τοὺς ἐναντίους «ἐπεὶ ἔτι τῆς
οἰκείας δόξης ἀντέχεσθε καὶ οὐ πείθεσθε μὴ δοξάζειν ὀρθῶς
ἀλλ' αἰτιᾶσθ' ἡμᾶς ὡς τὸ Νεστορίου παραδεχομένους δόγ-
μα, δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ σωτῆρος κηρύττοντες, ἑκατέραν τη-
ρούσης ἀτυγχύτους τὰς ιδιότητας, ἐπιτρεπτέον, εἰ δοκεῖ, τῷ
Θεῷ τὴν περὶ τούτου διάκρισιν, καὶ γραφήτω μὲν παρ' ὑ-
μῶν ἐν τόμῳ τὸ ὑμέτερον περὶ τῆς πίστεως φρόνημα, γρα-
φήσεται δὲ καὶ παρ' ἡμῶν τὸ ὑμέτερον· καὶ ἄμφω τῷ τόμῳ ἐν
τῇ λάρνακι τεθήτων τῆς πανευφήμου μάρτυρος Εὐφημίας,
καὶ ταύτῃ τὴν κρίσιν δοτέον τῶν ὀρθῶν καὶ διαστρόφων
δογματιστῶν»· ἤρεσε ταῦτα καὶ τοῖς αἵρετικοῖς, καὶ οἱ τόμοι
γεγράφαται καὶ ὁ κλείων λίθος τὴν λάρνακα αἵρεται καὶ
οἱ χάρται τῷ στήθει τῆς μάρτυρος ἐπιτίθενται καὶ ὁ λί-
θος αὐθις τῇ λάρνακι ἐπενήνεκται καὶ σφραγίζεται ὑπ' ἁμ-
φοῖν τοῖν μεροῖν. τὸ δ' ἐντεῦθεν ἰκεσίαι πρὸς Θεὸν καὶ δεήσεις

παννύχιοι ἀποκαλύψαι τίς αὐτῷ τῶν δοξῶν κατὰθύμιος καὶ τίς ἀποβλητέα δοκεῖ. καὶ μετὰ τρίτην ἡμέραν συνέρχονται, μηδὲ τοῦ βασιλέως ἀπολειφθέντος, καὶ ἀνοιγείσης τῆς λάρνακος, τῶν θαυμασίων σου κύριε, εὐρέθη ὁ μὲν τῶν αἰρετικῶν τόμος ἐν τοῖς ποσὶ τῆς μάρτυρος κείμενος, ὁ δὲ γελοιπὸς τῇ δεξιᾷ ταύτης χειρὶ κατεχόμενος, ἦν ἐκτεῖναι λέγεται πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὸν πατριάρχην, τὸν τόμον αὐτοῖς ἐγχειρίζουσα. οἱ μὲν οὖν τὸ ὀρθὸν πρεσβεύοντες δόγμα ἦσαν ἐν κρότοις, οἱ δὲ τούτοις ἑτερογνώμονες κατηφιῶντες καὶ σκότος ὑπ' αἰσχύνης περιχυθέντες ἀπήλθουσιν· τινὲς δ' ἐκ τούτων καὶ πρὸς τὸ ὀρθόδοξον μετεβάλλοντο».

Καὶ Ἐφραίμιος δὲ ὁ Μοναχὸς⁽¹⁾ λέγει τάδε :

Συνῆλθον οὐκοῦν ἐν Χαλκηδόνι πόλει
ἐξακόσιοι πατέρες θεαγόροι
πρὸς τριάκοντα συναχθέντες ἐνθέως,
ὧν ἦρχε Ῥώμης τῆς παλαιτέρας Λέων
νέας τ' Ἀνατόλιος ἑνθεὸς θύτης
καὶ Ἰουβενάλιος Σιὼν ἁγίας·
οἱ δὲ καθῆλόν Διόσκουρον ἐνδίκως
σὺν Εὐτυχεῖ τε δυστυχεῖ τρισχθλίῳ,
ἐπὶ Χριστοῦ λέγοντας οὐ διπλᾶς φύσεις,
μίαν δὲ μᾶλλον δυσεβῶς κακοφρόνως.
ἐπεὶ δ' ἀναιδῶς ὑπεναντίων στίφος
ὀρθόφρονας ἦν ἐνδιαβάλλον μάτην
ὡς Νεστορίου τὴν λύμην δεδεγμένους
ἐν τῷ φρονεῖν τε καὶ λέγειν Χριστὸν φέρειν
διπλᾶς τελείας τὰς φύσεις, ἀσυγχύτως
ἡνωμένους αὖ ἐν μιᾷ γ' ὑποστάσει,

1) Ἐκδόσις Βόννης, σελ. 42—43.

πρὸς ὀρθοδόξων δυσσεβῶν τόμοι δύο
γεγράφεται δὴ σὺν ὅλῃ προθυμίᾳ,
καὶ τούσδε καλῶς σφραγίσαντες, ὡς δέον
ἐν λάρνακι κλείουσι σεπτῶν λειψάνων
Εὐφημίας μάρτυρος, ὀλβίας κόρης.
εἶτα μετ' εὐχὰς ἡμέραν τε τὴν τρίτην
πάντων παρόντων ἀνεωγμένου τάφου,
καὶ τοῦ κρατοῦντος συμπρόντος πατράσιν,
ὦ θαυμασίων, Χριστέ μου, τεραστίων!
τῶν δυσσεβῶν μὲν αἰρετικῶν που τόμος
ἐν τοῖς ποσὶ μάρτυρος ἦν ἐρριμμένος,
τὸν δ' αὖ γε λοιπὸν ὀρθοδοξούντων μέρους
κατεῖχε χερσὶν ἀσφαλῶς ταῖς ἰδίαις,
καὶ τῷ κρατοῦντι καὶ πατριάρχῃ νέμει
τὴν δεξιὰν τείνασα πρὸς σφᾶς. ὦ τέρας »,

Ἴδου δὲ τί λέγει ἀναλυτικώτερον, μεταξὺ ἄλλων, περὶ
τοῦ ἐν λόγῳ ναοῦ, ἐν οἷς καὶ τινὰ περὶ τῶν θαυμάτων της,
καὶ ὁ Εὐάγριος¹⁾ : « Ἀλίζονται τοίνυν ἀνὰ τὸ ἱερὸν τέμενος
Εὐφημίας τῆς Μάρτυρος. ὅπερ ἱδρυταὶ μὲν ἐπὶ τῆς Καλ-
χηδονέων τοῦ Βιθυνῶν ἔθνους, ἀπώκιστα δὲ τοῦ Βοσπόρου
σταδιοῖς οὐ πλείοσι δύο, ἐν τινὶ τῶν εὐφυῶν χωρίων ἡρέμα
προσάντει. ὥστε τοὺς περιπάτους ἀνεπαισθήτως εἶναι τοῖς
εἰς τὸν ναὸν ἀπιοῦσι τῆς μάρτυρος, ἐξαπίνης τε μετεώρους
εἶναι εἴσω τῶν ἀνακτόρων γενομένους. ὥστε τῆς ὄψεως ἐκ-
χέοντας ἐκ περικοπῆς, ἅπαντα θεωρεῖν ὑπεστρωμένα πεδία,
ὁμαλῇ καὶ ὑπτία τῇ πόρᾳ χλοάζοντα, ληίους τε κυμαινόμενα,
καὶ παντοδαπῶν δένδρων τῇ θέᾳ ὠραιζόμενα. ὄρη τε λάσια
εἰς ὕψος εὐπρεπῶς μετεωριζόμενά τε καὶ κυρτούμενα. ἄταρ

1) Ἐκδ. Κανταβριγίας σελ. 284—285.

καὶ πελάγη διάφορα, τὰ μὲν τῇ γαλήνῃ πορφυρούμενα, καὶ ταῖς ἀκταῖς προσπαίζοντα ἡδύ τε καὶ ἡμερον, ἔνθα νήνεμα τὰ χωρία καθεστᾶσι. τὰ δὲ παφλάζοντά τε καὶ τοῖς κύμασιν ἀγριαίνοντα, κάχληκας τε καὶ φυκία καὶ τῶν ὀστρακοδέρμων τὰ κουρότερα μετὰ τῆς ἀντανακλάσεως τῶν κυμάτων αὐτῆς ἀνασειράζοντα. ἀντικρὺ δὲ τῆς Κωνσταντίνου τὸ τέμενος. ὥστε καὶ τῇ θέᾳ τῆς τοσαύτης πόλεως τὴν νεῶν ὠραίζεσθαι. τρεῖς δ' ὑπερμεγέθεις οἶκοι τὸ τέμενος. εἷς μὲν ὑπαίθριος, ἐπιμήκει τῇ αὐλῇ καὶ χίοσι πάντοθεν κοσμούμενος. ἕτερός τε αὖ μετὰ τοῦτον τό τε εὖρος τό τε μῆκος, τοὺς τε χίονας μικροῦ παρὰ πλήσιος. μόνον δὲ τῷ ἐπικειμένῳ ὀρόφῳ διαλάττων. οὐ κατὰ τὴν Βόρειον πλευρὰς πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, οἶκος περιφερὴς ἐς θόλον εὖ μάλα τεχνικῶς ἐξησκημένοις χίοσιν, ἴσοις τὴν ὕλην, ἴσοις τὰ μεγέθη καθεστῶσιν, ἔνδοθεν κυκλούμενος. ὑπὸ τούτοις ὑπερῶν τι μετεωρίζεται ὑπὸ τὴν αὐτὴν ὀροφήν. ὥς ἂν κἀντεῦθεν ἐξῇ τοῖς βουλομένοις ἰκετεύειν τε τὴν μάρτυρα, καὶ τοῖς τελουμένοις παρεῖναι. εἴσω δὲ τοῦ θόλου πρὸς τὰ ἑῷα, εὐπρεπὴς ἐστὶ σηκός, ἔνθα τὰ πανάγια τῆς μάρτυρος ἀπόκειται λείψανα ἐν τινὶ σορῷ τῶν ἐπιμήκων, μακρὰν ἔνιοι καλοῦσιν, ἐξ ἀργύρου εὖ μάλα σοφῶς ἡσκημένη. καὶ ἃ μὲν ὑπὸ τῆς παναγίας ἐπὶ τισὶ χρόνοις θαυματουργεῖται, πᾶσι χριστιανοῖς ἔκδηλα. πολλάκις γὰρ ἢ τοῖς κατὰ καιρὸν τὴν αὐτὴν ἐπισκοποῦσι πόλιν ὄναρ ἐπιστᾶσα διακελεύεται, ἢ καὶ τισὶ τῶν ἄλλως ἐς βίον ἐπισήμων παραγινομένοις αὐτῇ κατὰ τὸ τέμενος τριγᾶν. ὅπερ ἐπειδὴν τοῖς τε βασιλεῦσι, τῷ τε ἀρχιερεῖ καὶ τῇ πόλει κατὰ δῆλον ἦ, φοιτῶσι κατὰ τὸν νεῶν, οἳ τε τὰ σκῆπτρα, οἳ τε τὰ ἱερά καὶ τὰς ἀρχὰς διέποντες, ἅπας τε ὁ λοιπὸς ὄμιλος, μετασχεῖν τῶν τελουμένων βουλόμενοι· πάντων τε οὖν ὁρώντων ὁ τοῦ Κωνσταν-

τίνου πρόεδρος μετὰ τῶν ἄμφ' αὐτὸν ἱερέων, εἴσω τῶν ἀνκ-
κτόρων χωρεῖ, ἔνθα τὸ λελεγμένον μοι πανάγιον ἀπόκειται
σῶμα. ἔστι δέ τι κλειθρίδιον μικρὸν κατὰ τὴν αὐτὴν σορὸν
ἐν τῷ λαίῳ μέρει, θύραις μικραῖς κατησφαλισμένον, ὅθεν
σίδηρον ἐπιμήκη κατὰ τὰ πανάγια λείψανα σπόγγον περι-
αρτήσαντες ἐπαφιάσι, καὶ τὸν σπόγγον περιδονοῦντες, ἐς
ἐχυτοὺς τὸν σίδηρον ἀνέλκουσιν, αἱμάτων πλήρη, θρόμβων
τε πολλῶν· ὅπερ ἐπ' ἂν ὁ λεὼς ἴδοι, εὐθέως προσεκύνησαν
τὸν Θεὸν γεραίρειν ».

Καὶ ἄλλοι δὲ ναοὶ ἀναφέρονται τῇ μάρτυρι, ὧν ὁ μὲν ὑπὸ
τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἐν Κωνστ/πόλει παρὰ τὸν Ἰπ-
πόδρομόν καὶ τὰ παλάτια Ἀντιόχου, τὸν ὁποῖον ὁ λυσώδης
τῶν ἱερῶν ὑβριστῆς Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος μετὰ 448
ἔτη (τῷ 783) εἰς βούστιάσιον καὶ κοπροθέσιον μετέτρεψεν,
κατὰ Γεώργιον τὸν Κεδρηνόν (1): « Ἀλλὰ καὶ τὸ τίμιον λεί-
ψανον τῆς ἁγίας καὶ πανευφύμου Εὐφημίας ἐβύθισε (Κο-
πρώνυμος) σὺν τῇ λάρνακι, ὅπερ θεοῦ χάριτι ἐν τῇ νήσῳ
τῇ Δήμνῳ εὐπλοῆσαν ἐγένετο, καὶ πάλιν ἐπὶ Κωνσταντίνου
καὶ Εἰρήνης τῶν εὐσεβῶν βασιλέων μετὰ τῆς πρεπούσης
τιμῆς ἐπανῆλθεν ἐν τῷ τεμένει αὐτῆς, ὅπερ ὁ τῶν ἐκκλη-
σιῶν ἐχθρός, μᾶλλον δὲ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ἀρμάμεντον καὶ
κοπροθέσιον ἐποίησεν, αὐτοὶ δὲ ἀνακαθάραντες πάλιν καθιέ-
ρωσαν ». Τοῦ ναοῦ τούτου καθαρθέντος ὕστερον ὑπὸ τῆς
εὐσεβοῦς βασιλίσσης Εἰρήνης τῆς Ἀθηναίας καὶ τοῦ υἱοῦ
αὐτῆς Κωνσταντίνου (2) οὐδὲν ἔχνος σήμερον σώζεται, καὶ ὁ
χωρὸς δ' αὐτοῦ οὐ διέγνωσται ἀκριβῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαιολο-

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Β' σελ. 15.— 2) Ὁ αὐτός, σελ. 21.
« καὶ τὸν πλησίον τοῦ Ἰπποδρόμου ναὸν αὐτῆς περικαθάρασθαι ἐκέ-
λευτο κατέθετον ».

κούντων. Ἄλλος τοιοῦτος ἀναφέρεται, ὑπὸ τοῦ ἰδίου Κωνσταντίνου ἀνεγερθεῖς, παρὰ τὰς Ἀρκαδιανὰς καλουμένας Θέρμας, κατὰ τὴν πύλην τῶν Αἰθιοπῶν, ὅς ἐστι ναιῖδῶν περιλαμβανόμενον ἐν τῷ μεγίστῳ τῆς ὑπερτάτου τοῦ Θεοῦ Δυνάμεως. Τέταρτος δὲ μνημονεύεται ὁ ὑπὸ Καστίνου Βυζαντίου λαμπρὸς ἔσω τῆς πύλης Πετρίου, διαστελλόμενος τοῦ ἐτέρου τῆς Πέτρας.

Ἐκ τῶν θαυμάτων τῆς ὁσίας καταχωρίζομεν ἐνταῦθα συντομίας χάριν τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοφυλάκτου⁽¹⁾ μνημονευόμενον μόνον ἐπὶ λέξει ἔχον ὧδε: «Χαλκηδὼν πόλις καθίδρυται ἐπὶ στόματος Πόντου, ἐς τὸ ἀντιπέρασ τοῦ τῶν Βυζαντίων πόλεως. ἐνταῦθα νεὼς ἱδρυται. Εὐφημίας τῆς μάρτυρος, ἐνθα πρεσβύτης λόγος καθέστηκε τὸ πανίερὸν σῶμα ἐπὶ σηκῷ καθεστάναι τῆς μάρτυρος. γίνεται οὖν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ κατ' αὐτὴν μαρτυρίου σημεῖον παραδοξότατον καὶ τοῖς μὴ θεαμένοις συλλήβδην εἰπεῖν ἀπιστότατον διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῆς θείας ἐνεργείας ἐκείνης. τετρακοσίοις γὰρ ἤδη ποὺ ἐνιαυτοῖς ἐν τῷ τάφῳ ἐγκειμένον τοῦ σώματος, κατὰ τὴν προαγορευθεῖσαν ἡμέραν ἐπ' ὄψεσι τῶν ὄχλων ὁ τῆς ἱερατικῆς τῶν αὐτόθι προεστὼς ἐκκλησίας σπόγγοις ἀπὸ σώματος τεθνεῶτος πηγὰς αἱμάτων ἀρύεται. καὶ ἴδοις ἂν ὡς ἀπὸ τίνος σώματος νεοσφαγοῦς ἰχθῶρι τραυμάτων ἀναμεμιγμένα τὰ αἵματα, μύροις συγκεκραμένα αὐτοφυέσι τισί, καὶ τούτων τὰς διαμονὰς ἐπὶ σκευῶν ἐξ ὑέλου πεποιημένων μικρῶν τοῖς ὄχλοις τὸν ἱερέα ποιούμενον».

Τὸ δὲ ἱερὸν λείψανον τῆς πανευφήμου μάρτυρος, μαρτυρησάσης ὑπὲρ τῆς ἀληθείας κατὰ τὸν ἔσχατον τοῦ Χριστιανισμοῦ διωγμὸν, ἐπὶ τῶν ἀσεβῶν αὐτοκρατόρων Διο-

1) Ἐκδ, Βόννης, σελ. 344.

κλητιανοῦ καὶ Μαρξίμιανοῦ, τανῦν ἔτι διατηρεῖται σῶον ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ μετὰ μυρίας περιπετείας, ὅς κατὰ καιροὺς ὑπὸ διαφόρων ἀσέβων βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ὑπέστη. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐναποτεθὲν λάρνακι ἐφυλάττετο μέχρι τῆς τετάρτης Οἰκουμένης Συνόδου, καὶ πλέον, μετὰ πλείστης τιμῆς ἐν τῷ μεγίστῳ αὐτῆς ἐν Χελκηδόνι εὐκτηρίῳ, εἶτα δὲ μετενεχθὲν εἰς Βυζάντιον ἀπετέθη ἐν τῷ κατὰ τὸν Ἰππόδρομον εἰρημένῳ ναῷ τῆς μάρτυρος. Ἀλλὰ Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος ὁ δυσεβέστατος τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων, μηδενὸς καὶ πολλῶν ἄλλων φεισθεὶς ἱεροῦ, θηρίου ἐμμανέστερος γενόμενος ἠπλωσε τὴν βέβηλον αὐτοῦ χεῖρα καὶ ἐπὶ τοῦ σεπτοῦ τῆς ὁσίας λειψάνου. Ἐνταῦθα παραδίδομεν τὸν λόγον εἰς τοὺς Ζωναρᾶν καὶ Θεοφάνην ἐκτιθέντας τὸν μὲν πρῶτον¹⁾ οὕτως ἐπὶ τὰ περὶ τοῦ σεπτοῦ λειψάνου: α . . . Καὶ τὰ τούτων ἅγια λείψανα τὰ μὲν ἀτίμως κατὰ χωννύς, τὰ δὲ ποιῶν ὑποβρύχια, ἔνια δὲ καὶ ἀποτεφρῶν, ὥσπερ καὶ τὸ τῆς πανευρήμου μάρτυρος Εὐφημίας ἅγιον σῶμα. διττοὶ δὲ περὶ τούτου φέρονται λόγοι· ὁ μὲν γὰρ πυρίχυστον αὐτὸ λέγειν δόξαι ποιήσασθαι τὸν μικρὸν ἐκεῖνον Κοπρώνυμον, κύνας καὶ ὄνους αὐτῷ συν-εμπρήσαντα καὶ τὴν τέφραν λιχμήσαντα, μὴ μέντοι αὐτῷ εἰς ἔργον ἐκβῆναι τὸ βούλευμα· φθῆναι γὰρ τοὺς ὀρθοδόξους μαθόντας τὸ βουλευόμενον ἀφελέσθαι τὸ τῆς μάρτυρος σῶμα ἐκ τῆς σοροῦ καὶ μεταθεῖναι αὐτό, ἕτερον δὲ νεκρὸν ἐνθεῖναι αὐτῇ, καὶ κεῖνον παρὰ τοῦ ἀλυτηρίου ἐκεῖνου παραδοθῆναι πυρί· ὁ δ' ἕτερος οὐ καυθῆναι, καταποντωθῆναι δὲ λέγει τὸ σῶμα τῆς μάρτυρος σὺν τῇ λάρνακι· τὴν δὲ χάριτι θείᾳ κυβερνωμένην προσοκεῖλαι ἐν τῇ νήσῳ Δήμῳ, καὶ

1) Ἐκδ. Λειψίας Β. IV. κεφ. VIII. σελ. 355.

ὅτι τῶν ἐν τῇ νήσῳ πιστῶν γνωσθεῖσαν κατατεθῆναι ἐκεῖ.
 ἐπὶ δὲ Εἰρήνης καὶ Κωνσταντίνου αὐθις ἀνακομισθῆναι εἰς
 τὴν ὑπερκειμένην τῶν πόλεων ἐντίμως καὶ μεγαλοπρεπῶς..»
 τὸν δὲ δεύτερον⁽²⁾ ὡς ἔπεται : «6258 . . . Τοιοῦτον γοῦν τι
 καὶ εἰς τὸ τιμαλφέστατον λείψανον τῆς πανευφήμου μάρ-
 τυρος Εὐφημίας ὁ ἀνόσιος βασιλεὺς διεπράξατο, βυθίσας
 ἀπὸ συν τῇ λάρνακι, μὴ φέρων ὁρᾶν μυροδοτοῦσαν αὐτὴν
 ἐπὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ἐλέγχουσαν αὐτοῦ τὰ κατὰ τῶν πρε-
 σβειῶν ληρήματα. ἀλλ' ὁ Θεὸς ὁ φυλάσσων τὰ ὀστέα τῶν εὐ-
 αρεστούντων αὐτῷ, κατὰ τὰ λόγια, ἄσινές τοῦτο διεφύλα-
 ξεν, πάλιν ἀναδείξας αὐτὸ ἐν τῇ Λήμνῳ νήσῳ. διὰ γὰρ
 νυχτερινῆς ὁράσεως κινούμενον ἄρθηται προσέταξεν καὶ φυ-
 λάττεσθαι. ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῶν εὐσεβῶν
 βασιλέων, ἰνδικτιῶνι τετάρτῃ, μετὰ τῆς πρεπούσης τιμῆς
 ἐπανῆλθεν ἐν τῷ τεμένει αὐτῆς. ὁ αὐτὸς μὲν ὁ τῶν ἐκκλη-
 σιῶν ἐχθρὸς κοινώσας ἄρμαμέντον καὶ κοπροθέσιον ἐποίησεν.
 αὐτοὶ δὲ ἀνακατήραντες τοῦτο, πάλιν καθιέρωσαν, πρὸς ἑ-
 λεγχον μὲν τῆς τούτου ἀθεότητος, ἔνδειξιν δὲ τῆς τούτων
 θεοσεβείας. τοῦτο δὲ τὸ θαυμαστόν καὶ ἀξιόγραφον θαῦμα
 μετὰ χρόνους κβ' τῆς τοῦ παρανόμου τελευτῆς σὺν τοῖς εὐ-
 σεβεστάτοις βασιλεῦσι καὶ Ταρασίῳ τῷ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ
 ἡμεῖς ἐθεασάμεθα, καὶ σὺν αὐτοῖς κατησπασάμεθα, ὡς ἀνά-
 ξιοι, μεγάλης ἀξιοθέντες χάριτος . . .»

Καί τοι δὲ ὁ Γεώγιος ὁ Ἀμαρτωλὸς ἀμφισβητῶν λέγει
 ὅτι ἡ λάρναξ προσωρμίσθη εἰς τὴν Λέσβον ἀντὶ τῆς Λήμνου
 παρὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ αὐτόπτου Θεοφάνους, οὐχ ἥττον
 οὐδεὶς δύναται νὰ θέσῃ ἐν ἀμφιβόλῳ τὴν εἰς τὴν θάλασσαν
 καταβύθισιν αὐτοῦ, ὡς μαρτυρεῖ καὶ Δοσίθεος ἐν τῇ Δωδεκα-

2) Χρονογρ. ἔχδ. Βοννης. Τόμ. Α' σελ. 679—680.

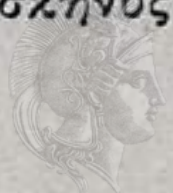

βίβλῳ 5' 19· καὶ τὴν ἐκ ταύτης θαυμασίαν διάσωσιν, περὶ
 τῆς ὁποιοῦντος Ἀνδρέας ἐν ᾧδῃ ἐπὶ τούτῳ πεποιημένην
 σὺν ἄλλοις λέγει τάδε : « . . . Ὡς κιβωτὸς ἁρωμάτων, ἡ
 σορὸς τῶν λειψάνων τῆς μάρτυρος, διήλθεν ἀβρόχοις πο-
 ρείαις, ὡς ἄλλον Ἰορδάνην τὴν Προποντίδα ποτέ . . . » Ὁ-
 πως ποτ' ἂν ἦ, τὸ σεπτὸν αὐτῆς σκῆνος διασωθὲν θαυμα-
 σίως ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀνεκομίσθη καὶ ἐναπετέθη ἐν ᾧ εἴ-
 ρηται ναῶ ὅπου καὶ διέμεινε μέχρι τοῦ 1204.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πρωτεύουσας ὑπὸ τῶν Λατίνων τὸ
 σεπτὸν λείψανον διεσώθη κρύφα ἀπαχθὲν εἰς Σηλύμβριαν,
 ἐνθα διετηρήθη μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀλώσεως
 τῆς πρωτεύουσας, ὅτε Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, ὁ πρῶτος
 πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρ-
 χίας, μετεκόμισεν αὐτὸ ἐκ Σηλυμβρίας καὶ ἐναπεθεσάυρισε
 μετὰ τῶν τῆς ὁσίας βασιλίδος Θεοφανοῦς καὶ τῆς ἁγίας
 Σολομονῆς ἐν τῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ναῶ, τῷ τότε ὡς
 πατριαρχικὴ ἐδρὰ χρησιμεύοντι, καὶ ἔκτοτε συνέδεσε τὴν
 τύχην αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ, ἐνθα καὶ σή-
 μερον κεῖται, ὡς ἄνω εἴρηται, ἐν τοῖς δεξιοῖς τοῦ ναοῦ, ἐν
 ἐπὶ τούτῳ παρεκκλησίῳ.

Τὴν μνήμην αὐτῆς τελοῦμεν σήμερον δις τοῦ ἐνιαυτοῦ,
 τῇ μὲν 11ῃ Ἰουλίου τὸ γεγονὸς θαῦμα γεραίροντες, ὅπερ
 ἐπεβεβαίωσε τὴν ἀλήθειαν τοῦ ὅρου τῆς πίστεως, τῇ δὲ
 16ῃ Σεπτεμβρίου πρὸς ἐξύμνησιν τῶν ἀθλητικῶν ἀγώνων
 καὶ τοῦ μακαρίου τέλους· ἐτελεῖτο δὲ καὶ ἑτέρα μνήμη τῆς
 μάρτυρός τῃ 16ῃ Μαΐου ἐν τῷ παρὰ τὰς Ἀρκαδιανὰς νᾱϊ-
 δίῳ, ὡς δείκνυται ἐν τῷ ὑπομνήματι : « Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ
 μνήμῃ τῆς ἁγίας μάρτυρος Εὐφημίας, πλησίον τοῦ νεωρίου
 λιμένος, εἰς τὴν ἁγίαν Δύναμιν ».

Εἶναι δ' ἄξιον μνήμης αἱ εἰς τὸ ἱερὸν σκῆνος αὐτῆς ἀ-

ποιοῦντο τότε τιμαί· ἰδίως δὲ τῇ 11ῃ Ἰουλίου ἀπάντα-
χόεν τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ ἄπειρον πλήθος εὐσεβῶν
προσκυνητῶν συνέρρει πρὸς ἀσπασμόν τοῦ ἱεροῦ λειψάνου
τῆς μεγαλομάρτυρος, ἣν ἰδίως αἱ περὶ τὰ χειροτεχνήματα
ἐν τοῖς διδάσκαλον ἀνομολόγουν ὡς τὴν Ἑργάνην αἱ πα-
λαιαὶ Ἑλληνίδες. Καὶ μέχρι δὲ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν πλήθος
εὐσεβῶν προσήρχετο εἰς τὸ ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ μνησθέντος
ἐν Δρυϊ ναοῦ ἀναβλύζον ἱερὸν νάμα, ἀποκαθαίρον δι' αὐτοῦ
πάντα ῥυπον καὶ πάντα μολυσμόν ψυχῆς.

Ὁ ὅξυς συριγμός τῆς ἀμαξοστοιχίας προαγγέλλει τὴν
ἐπικειμένην αὐτῆς ἀναχώρησιν· ἐφοδιασθέντες ὅθεν τοῦ ἀπά-
ραιτήτου εἰσητηρίου ἐπέβημεν τοῦ ἀρμοδίου φορείου μετὰ
μικρὰν ἐπιθεώρησιν τῶν ἐν τοῖς μνησθείσιν ἐρειπίοις εὗρι-
σκομένων κιονοκράνων καὶ δύο ἀναγλύφων. Ἄλλ' ἤδη ὁ
συρμός τίθεται εἰς κίνησιν καὶ ἡμεῖς καταλαμβάνομεν πρὸς-
φορον θέσιν, ὅπως μὴ ἀπολέσωμέν τι ἐκ τῶν παρὰ τε τὴν
σιδηροδρομικὴν γραμμὴν καὶ εἰς ἀπόστασιν τινὰ ἀπ' αὐτῆς
θεωμένων κειμηλίων. Τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἡμετέραν ὄρασιν
προσπεσόν, μόλις κινησάσης τῆς ἀμαξοστοιχίας, ἦν ἡ ἐν τῷ
περιβόλῳ, πρὸς ἀριστεράν, τοῦ μηχανουργείου σωρεῖα κι-
ονοκράνων, ὧν ἓν ἑλληνικῆς τέχνης καὶ ἄλλα βυζαντινῆς
φέροντα ἐπ' αὐτῶν καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Ὑπερθεν
τῆς θέσεως ταύτης εἰς οὐ μακρὰν ἀπόστασιν διακρίνονταί
αἱ ὑψηλαὶ κυπάρισσοι τοῦ ἀπεράντου τῆς Χρυσοπόλεως ὀ-
νομαστοῦ ὀθωμανικοῦ νεκροταφείου, ὅπερ κατέχει τὴν θέσιν,
ἐν ἣ συνήφθη ἡ μεταξὺ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου καὶ
Λικινίου ἀποφασιστικὴ μάχη, περὶ ἧς ὁ Ζώσιμος⁽¹⁾ ἀναφέρει
κατὰ λέξιν ταῦτα: « . . . Διαπλεύσας τοῖνυν εἰς τὴν Χαλ-

1) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 92—93.

κηδόνα, (Λικίνιος), καὶ κοινωνὸν ἐλόμενος τοῦ κινδύνου Μαρτινιανόν, ἡγεμόνα τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τάξεων ὄντα (μάγιστρον τοῦτον ὀφφικίων καλοῦσι Ῥωμαῖοι), Καίσαρα καθίστησι καὶ μετὰ στρατιᾶς εἰς Λαμψάκον ἐκπέμπει κωλύσοντα τὴν ἀπὸ τῆς Θράκης ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον τῶν ἐναντίων διάβασιν· αὐτὸς δὲ εἰς τοὺς λόφους καὶ τὰς περὶ τὴν Χαλκηδόνα φάραγγας τὴν οἰκίαν ἔτασσε δύναιμιν. τούτου δὲ ὄντος ἐν τούτοις, ὁ Κωνσταντῖνος ἔχων πλῆθος νεῶν καὶ φορτίδων καὶ πολεμιστηρίων, διὰ τούτων τε βουλόμενος τῆς ἀντιπέραν ἡϊόνος κρατῆσαι, δεδιὼς τὸ τῆς κατὰ Βιθυνίαν ἡϊόνος ναυσὶ μάλιστα φορτίσι δυσπρόσοδον, κέλητας καὶ ἀκάτια ταχύτατα κατασκευάσας ἐπὶ τὸ λεγόμενον Ἱερὸν ἄκρον, πρὸς τῷ στόματι τοῦ Πόντου κείμενον, ἀναπλέει, σταδίοις διακοσίοις Χαλκηδόνος διεστηκός, κἀνταῦθα τὴν στρατιὰν ἀποβιβάσας ἐπὶ τινος λόφους ἀνήει, καὶ ἐξ αὐτῶν παρετάττετο. Λικίνος δὲ τὴν Βιθυνίαν ἐχομένην ὑπὸ τῶν ἐναντίων ὁρῶν, ἐν πᾶσί τε κινδύνοις ἐξεταζόμενος, Μαρτινιανόν μὲν ἐκ τῆς Λαμψάκου μετακαλεῖται, τοὺς δὲ στρατιώτας παραθαρσύνας καὶ αὐτὸς ἡγήσεσθαι σφίσι καθυποσχόμενος συνέταττε τὸ στρατόπεδον ὡς ἐς μάχην, καὶ τῆς πόλεως προελθὼν ἀπὸ τῶν πρὸς τὴν πόλιν οὐκ ἐκτετακμένων πρὸς τὴν ἐναντίον μάχης δὲ καρτερᾶς ἐν τοῖς μεταξὺ Χαλκηδόνος καὶ τοῦ Ἱεροῦ τόποις γενομένης, πρὸς πολὺ τὸ Κωνσταντίνου μέρος ἐκράτει, σὺν πολλῷ τε τόνῳ τοῖς πολεμίοις ἐπιπεσὼν τοσοῦτο εἰργάσατο φόνον ὥστε ἀπὸ τριῶν καὶ δέκα μυριάδων τρεῖς μόλις διαφυγεῖν. Βυζάντιοι μὲν οὖν ἅμα τῷ ταῦτα γενέσθαι τὰς πύλας ἀναπετάσαντες ἐδέχοντο Κωνσταντῖνον, ἐποιοῦν δὲ ταῦτό καὶ Χαλκηδόνιοι· Λικίνιος δὲ μετὰ τὴν ἥτταν εἰς Νικομήδειαν ἐχώρει σὺν τοῖς περιλειφθεῖσιν ἱππεῦσι καὶ πεζῶν χιλιάσιν ὀλίγαις»· ὁ δὲ Γελάσιος οὐ-

τωσιν⁽¹⁾ ἐκτίθησι τὸ κατὰ τὴν μάχην καὶ τὴν τύχην τοῦ Λικινίου : « . . . Λικινίου τοίνυν σὺν στρατιᾷ τῇ σὺν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Νικομηδέων ἐξορμήσαντες ἐπὶ τὸ Βυζάντιον κατὰ Θεοδοίου Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε τότε παρόντων δ' ἐκατέρων στρατιωτικῶν φαλάγγων τὸν Χριστόφορον βασιλέα ἐν κύκλῳ αὐτῶν ἐχούσων, ἰδὼν ὁ ἀλυτῆριος καὶ τῶν οἰκείων δὲ στρατιωτῶν ἔρημον ἑαυτὸν θεασάμενος, ἐπὶ τὴν τῶν κρειττόνων ἀσπίδα προσφευγόντων, τὰ μὲν πρῶτα κρυπτάζεσθαι ἐσπούδαζεν ἐν Χρυσοπόλει τῇ Βιθυνῷ· ἐπίνειον δὲ τοῦτο τῆς Χαλκηδόνος ἐστὶ· μὴ δυνηθεὶς δέ, ἰδὼν ἑαυτὸν ἤδη πρηνῇ κείμενον ὑπὸ τῆς Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ποσίν, ἐξέδωκεν ἑαυτόν. Ζῶντα οὖν συλλαβὼν ὁ ἐπιεικέστατος καὶ εὐσεβέστατος βασιλεύς, φιланθρωπεύεται, καὶ κτείνει μὲν οὐδαμῶς. οἰκεῖν δὲ τὴν Θεσσαλονίκην προσέταξεν ἡσυχάζοντα ». Βλέπε δὲ περὶ τούτων καὶ Θεοφάνην⁽²⁾, καὶ Σωκράτην τὸν Σχολαστικόν⁽³⁾, καὶ Νικηφόρον Κάλλιστον⁽⁴⁾.

Κάμποντες μετὰ μικρὸν ἐντεῦθεν πρὸς τὰ δεξιά (μετὰ τὸ πρῶτον χιλιόμετρον) διακρίνομεν ἐρείπια, πιθανῶς τῆς βυζαντινῆς Χαλκηδόνος ἀφωρισμένης πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Τὴν θέσιν ταύτην, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἱστορικῶν πηγῶν καὶ ἐξ ἐπιτοπίων μελετῶν, κατεῖχεν ὡς ἔγγιστα καὶ ἡ τῶν Μεγαρέων ἀποικία, ἡ ὑπὸ τοῦ Ἡρόδοτου (B. IV, 85) Καλχηδονία καλουμένη ἐκ τοῦ Κάλχαντος ποταμοῦ τοῦ διατρέχοντος τὴν γείτονα πεδιάδα, καὶ ἐπωνυμηθέντος οὕτω ἢ ἀπὸ υἱοῦ τινος τοῦ Κρόνου ἢ ἀπὸ

1) Migne Patr. gr. t. 85, p. 1224.— 2) Ἐκδ. Βίννης, σελ. 28.— 3) Migne Patr. gr. t. 67, p. 40.— 4) Migne Patr. gr. t. 146, p. 17.

τοῦ υἱοῦ τοῦ μάντεως Κάλχαντος· οἱ κήτοικαι δ' αὐτῆς Καλχηδόνιοι (αὐτ. 144), καλεῖτο δὲ καὶ Προκεράστις καὶ Κολποῦσα. Ἡ σήμερον Χαλκηδὼν κατέχει μέρος τοῦ χώρου ἐνθα ἔκειτο ἡ πάλαι.

Ἡ τύχη τῆς ἀρχαίας Χαλκηδόνος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὑπῆρξε συνδεδεμένη πρὸς τὴν τοῦ Βυζαντίου. Τῶν κατὰ τῆς πρωτεύουσας ἐπιθέσεων αἱ ἐξ Ἀνατολῆς προερχόμεναι πρωτίστως ἐξέσπον ἐπὶ Χαλκηδόνος εἴτε κατὰ ξηρὰν εἴτε κατὰ θάλατταν· οὐχ ἥττον ἢ περὶδοξος αὕτη πόλις μετὰ πλείστας ὅσας ἱστορικὰς περιπετείας τὴν τελευτήαν καὶ γενικὴν τῶν τειχῶν αὐτῆς κατὰδράσιν ὑπέστη ἐπὶ Οὐάλεντος, ὅστις ἐκ τοῦ ὑλικροῦ αὐτῶν ἀνήγειρεν ἐν Κων]πόλει ὑδραγωγεῖον, ὡς μαρτυρεῖ Ζωναρᾶς⁽¹⁾ α . . . Καθρέθη δὲ τότε καὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως Χαλκηδόνος, ὡς τῶν αὐτῆς πολιτῶν τὰ Προκοπίου φρονούντων . . . Ὁ μὲν οὖν Οὐάλης τῇ τῶν τειχῶν τῆς Χαλκηδόνος ὕλῃ εἰς οἰκοδομὴν ὁλκοῦ ἐχρήσατο ὕδατος. ὃν ἀγωγὸν ἡ δημῶδης ὀνομάζει φωνή, καὶ τοῦτον Οὐάλεντα ἐπωνόμασε, δι' οὗ ποιήκεν εἰς τὴν πόλιν ὕδωρ εἰσάγεσθαι, ἐν' ἀφθονίᾳ ὕδατος εἶη αὐτῇ καὶ πρὸς ἄλλην χρῆσιν καὶ πρὸς λουτρά. ὁ δὲ τῆς πόλεως ἑπαρχος Νυμφαῖον ἐν τῷ καλουμένῳ Ταύρῳ κατεσκευάκει, τὰς ἐκ τοῦ τῶν ὑδάτων ὁλκοῦ χάριτας ἐκ τούτου παραδεικνύς. οἷς εἶπετο καὶ ἡ τῶν ἐχθρῶν ἐπέλευσις, κατὰ τὰ γεγραμμένα ἐν τῇ πλακί, οἱ ὠλκίσαντο μὲν τὴν Θράκην, περὶ δὲ αὐτὴν κατηναλώθησαν ὕστερον . . .» Εὐρέθη δὲ καὶ πλάξιν τοῖς θεμελίοις τῶν τειχῶν τούτων προαγγέλλουσα τὰ τῆς τύχης τῆς Χαλκηδόνος ὡς ἔπεται⁽²⁾ :

1) Ἐκδ. Λειψίας XIII. κεφ. XVI, σελ. 223.—2) Αὐτόθι σελ. 223.

«ἀλλ' ὅτε δὴ Νύμφαι ἱερὸν κατὰ ἄστῳ χορείην
 τερπόμεναι στήσονται ἐϋστεφείας κατ' ἀγυιάς.
 καὶ τεῖχος λουτροῖσι πολύστονον ἔσεται ἄλκαρ,
 δὴ τότε μυρία φῦλα πολυσπερέων ἀνθρώπων,
 ἄγρια, μαργαίνοντα, κακὴν ἐπιειμένα ἀλκὴν,
 Ἰστρου Κιμμερίοιο πόρον διαβάντα σὺν αἰχμῇ
 καὶ Σκυθικὴν ὀλέσει χώραν καὶ Μυσίδα γαῖαν.
 Θρηϊκίης δ' ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαينوμένησιν
 αὐτοῦ κεν βιότοιο τέλος καὶ πότμον ἐπίσποι». Ὅρα
 καὶ Κεδρηνέν (¹).

Εἰς τὰ ἐλάχιστα ταῦτα περὶ τῆς ὠραίας ταύτης καὶ
 πλουσίας τὸ πάλαι πόλεως προσθέτομεν ὅτι ἐκτίσθη ἑπτα-
 καίδεκα ἔτη πρὸ τοῦ Βυζαντίου, τῷ 675 π. Χ., ὑπὸ Ἀρ-
 χίου, ἀρχηγοῦ ἀποικίας Μεγαρέων, ἐν τῇ ἄνω μνησθείσῃ
 θέσει, ἣν χλευάζων ὁ στρατηγὸς τοῦ Δαρείου Μιγάβαζος
 ἀπεκάλει τυφλοὺς τοὺς Καλχηδονίους ἐν τῷ Ἡροδότῳ Β.
 IV, 144, «Γενόμενος γὰρ ἐν Βυζαντίῳ ἐπύθετο ἑπτακαί-
 δεκα ἔτεσι πρότερον Καλχηδονίους κτίσαντας τὴν χώραν
 Βυζαντίων, πυθόμενός δὲ ἔφη Καλχηδονίους τοῦτον τὸν
 χρόνον τυγχάνειν ἐόντας τυφλοὺς· οὐ γὰρ ἂν τοῦ καλλίονος
 παρεόντος κτίζειν χώρου τὸν αἰσχίονα ἐλέσθαι, εἰ μὴ ἦσαν
 τυφλοί». μαρτυρεῖ δὲ καὶ Πολύβιος Β. IV κεφ. 43—44
 καὶ Στράβων Β. Ζ', 320, ὅτι ἡ πόλις ἐκλήθη Τυφλούπο-
 λις καὶ οἱ κάτοικοι ὑπὸ τῶν ἔπειτα ἐλθόντων Βυζαντίων
 Τυφλοπολίται, καὶ συνεχιζομεν τὴν πορείαν ἡμῶν, ἵνα μετὰ
 μικρὸν ὑπερπηδήσωμεν τὸν ἄνω εἰρημένον ποταμὸν ἐξ οὗ
 ἐπωνυμήθη ἡ πόλις, ὅστις νῦν καλεῖται Κουρπαλῆ-δερέ.

Παρελάσαντες μετ' οὐ πολὺ τὸν πρῶτον πρὸς τὰ ἀριστε-

(¹) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α' σελ. 543.

ρὰ σταθμὸν τοῦ Κηζιλ-τοπράκ, προβαίνομεν μετ' ἀρκετῆς ταχύτητος πρὸς τὸν τοῦ Ἐρέγκι-κιοϊ, κατέχοντα, ὡς ἔγγιστα, τὴν θέσιν τῶν Ἀνωράτου, περὶ ὧν ἐν *Th. Continuatis* ἀναγινώσκομεν⁽¹⁾: «Τί δὲ ἂν εἶπῃ τις περὶ τῆς ἀοκνίας καὶ εὐθύτητος καὶ ἀνδραγαθίας ἀνδρίας τε καὶ ἀγαθότητος τοῦ ἀνακτος; ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ ἐν τῷ ἵππικῳ καθεσθεὶς καὶ τῇ συγκλήτῳ συνεστιασθεὶς, καὶ τὴν δόσιν τῶν ἀργυρίων παρασχὼν, καὶ τῇ δείλῃ ἐν τζυκανιστηρίῳ σφαιρίσας μετὰ τῶν δοκίμων καὶ ἐμπείρων καὶ πολλάκις τούτους νικήσας, εἰς μεταστάσιμον εἰς Ἀνωράτας μετέβη, καὶ κείσε θηρεύσας πχμμεγέθεις χοίρους τέσσαρας καὶ κυνηγήσας πρὸς τὴ βασιλεια τῇ ἐσπέρᾳ ἀντεπέρασεν», πρῶτον ἐκ τῶν τῆς γραμμῆς Ἐσκί-σεχέρ σταθμὸν, ἀφέντες δεξιᾷ μὲν τὴν διακλάδωσιν τὴν φέρουσαν πρὸς τὸ νῦν Φενέρ-μπαξέ, πρὸς βορρᾶν τοῦ ὁποίου ἔκειτο ὁ τοῦ Εὐτροπίου λιμὴν, νῦν Καλαμίσια ἐκ τοῦ πάλαι Καλαμωτοῦ, καὶ μετ' αὐτὴν ἀριστερᾷ τὸν σταθμὸν Γκιόζ-τεπέ. Λόγου γενομένου ἐνταῦθα περὶ Φενέρ-μπαξέ, ἀναφέρομεν ἐν ὑλίγοις, ὅτι τοῦτο ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι Ἡραῖον ἐκ τινος ἱεροῦ τῆς Ἡρας, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἀκροτήριον Ἡραῖον μετὰ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ἀνεγερθέντος Φάρου τῆς Ἡρας καὶ ἡ ἀπέναντι ὕψαλος τῆς Ἡρας. Ἐνταῦθα ἀνήγειρον παλάτια μεγαλοπρεπῇ διάφοροι Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες· περὶ τῶν παλατίων τούτων καὶ τῆς σχετικῆς τοπογραφίας βλέπε ἐν ἐκτάσει *Κωνσταντινιάδα* ⁽²⁾. Ἰδίως ἄξιον μνείας καὶ ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἐκρίναμεν ἐνταῦθα τὴν πανηγυρικὴν τῶν σταφυλῶν εὐλογίαν ἐν τῷ ῥηθέντι χώρῳ πρὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν ἀνακτόρων, περὶ ἧς,

1) *Εκδ. Βόννης, σελ. 472. — 2) *Εκδ. Βενετίας, σελ. 157 — 159.

Εὐδαμοῦ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις μνημονευομένης, ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (¹) αὐταῖς λέξεσιν ἀναφέρει :

«Ὅσα δεῖ παραφυλάττειν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ τρυγητοῦ ἐν προκένσῳ τῆς Ἱερείας.

Δέον εἰδέναι, ὅτι ἔξωθεν τοῦ παλατίου τῆς Ἱερείας εἰς τὸ πεδῖον, ἥγουν εἰς τὸ Λιβάδιον, γίνεται φρινζάτον, περικαλλεῖ τε καὶ ὠραῖον, καὶ ἴστανται οἱ τε μάγιστροι καὶ πραιπόσιτοι, ἀνθύπατοί τε καὶ πατρικιοὶ καὶ ὀφφικιάλιοι καὶ λοιποὶ συγκλητικοὶ ἀντικρὺ τοῦ τοιούτου φρινζάτου καὶ τῆς ἀμπέλου, καὶ μετὰ τούτους οἱ τῶν δύο μερῶν δῆμοι μετὰ καὶ τῶν δημάρχων. ὁ δὲ βασιλεὺς κάτεισι μετὰ τοῦ πατρί-
άρχου ἀπὸ κολοβίου, φορῶν καὶ τὸ χρυσοπερίκλειστον σαγίον, ὁ δὲ πατριάρχης ἀπὸ φελωνίου καὶ ὠμοφορίου καὶ δὴ τούτων εἰσερχομένων ἐν τῷ πρὸ τῆς ἀμπέλου ἀναδενδραδίῳ, (ἐκεῖσε γὰρ ἴσταται τράπεζα μαρμαρίνος, ἐν ἣ ἀπόκεινται αἱ σταφυλαὶ μετὰ κανισκίων), καὶ εἴθ' οὕτως πλησιάζουσιν οἱ τε μάγιστροι καὶ πατρικιοὶ καὶ συγκλητικοὶ καὶ οἱ τῶν δύο μερῶν δῆμαρχοι μετὰ καὶ τῶν δημοτῶν καὶ δὴ τοῦ κουράτωρος προσφέροντος τὴν βούτην μετὰ τῶν σταφυλῶν, ποιεῖ ἐκεῖσε εὐχὴν ὁ πατριάρχης κατὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἀκολουθίαν. καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν λαμβάνει ἐν βοτρυδίῳ ὁ πατριάρχης, καὶ ἐπιδίδωσι τῷ βασιλεῖ ὁμοίως καὶ ὁ βασιλεὺς πάλιν δίδωσι τῷ πατριάρχει, καὶ εἴθ' οὕτως εἰσέρχονται κατὰ τάξιν οἱ τῆς συγκλήτου ἄρχοντες, οἱ τε μάγιστροι καὶ ἀνθύπατοι καὶ πατρικιοὶ καὶ ὀφφικιάλιοι καὶ οἱ δῆμαρχοι καὶ ὁ τῆς καταστάσεως, καὶ δίδωσιν ἐνὶ ἐκά-

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α' σελ. 373—375.

στω αὐτῶν ὁ βασιλεὺς ἀνὰ μιᾶς σταφυλῆς. ὅτε δὲ τῷ πρῶ-
τῷ μαγίστρῳ ἐπιδοθῇ παρὰ τοῦ βασιλέως ἡ σταφυλή, λέ-
γουσιν τὰ δύο μέρη ἡνωμένοι ἀπελατικόν, ἦχος α' «ἐκ τοῦ
λειμῶνος τῆς γνώσεως τοῦ δεσπότης τῆς σοφίας τρυγήσαν-
τες ἄνθη, ἱερὰ τάξεις τῶν ἐντίμων πατρικίων, ἐν τῷ προσ-
φέρειν τῶν ἁσμάτων τὰ πλήθη, κεφαλὴν καταστέψωμεν,
ὥς οἶκον τῆς εὐωδίας τῶν νοσημάτων, ἀντιλαμβάνοντες τῶν
ἐκείνου τερπνῶν χαρίτων. ἀλλὰ, ἀθάνατε βασιλεῦ τῶν ἀ-
πάντων, σὺ δίδου ἐπὶ πολὺ ταύτην τὴν ἐορτὴν τῷ κόσμῳ
τῆς αὐτοκράτορος ἐξουσίας ὁ δεῖνα τοῦ θεοστέπτου χρισθέν-
τος βασιλέως». ἄλλος, ἦχος πλ. δ'· «ἡ ἀρετὴ σου, ὡς ἄμ-
πελος εὐκληματοῦσα, βότρυας εὐφροσύνης βλαστάνει, ἐξ ἧς
τρυγῶσα ἡ ὑφήλιος ἅπασα καὶ τὸ ποτήριον πλήρες κερά-
σματος πιοῦσα, ἐν εὐφροσύνῃ ᾄδουσα, σὺν τῇ μυστικῇ σου
καὶ δουλικῇ σου τάξει τῶν πατρικίων ἐορτάζει τὴν σὴν ἀν-
έσπερον ἀνάληψιν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας, ὁ δεῖνα, τὸ
ἀκένωτον φρέαρ τῆς οἰκουμένης». ἦχος γ'· «εὐκληματοῦσα
ἄμπελος οἱ κραταιοὶ ἀνεδείχθησαν δεσπότες, εὐφρασίας βό-
τρυας διανέμοντες πᾶσι. διὸ καὶ κατευφραίνονται αἱ σχολαὶ
καὶ ἡ σύγκλητος τρυγητικὴν ἀπόλαυσιν ἐκτελοῦντες ἐν τοῖς
Ἑρείας δώμασιν. διὸ πάντες κραυγάζομεν· χαρὰ ἀνεκλά-
λητος ἐπεδήμησεν τῷ κόσμῳ». καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι τοὺς
δεσπότες τὴν διανομὴν τῶν βοτρυῶν ἐν τοῖς ἄρχουσι, καὶ
λαμβάνουσι τὰ δύο μέρη ἀνὰ νομισμάτων ἕξ εὐεργεσίαν διὰ
ἀποκομβίων καὶ ἐπεύχονται τοὺς δεσπότες, καὶ ἐξιοῦσιν.
οἱ δὲ δεσπότες ἀνέρχονται μετὰ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ πα-
λατίῳ, καὶ συνεστιῶμενοι εὐφραίνονται ἅμα καὶ ἡ σύγκλητος.

Ὁ δεύτερος σταθμὸς τοῦ Μποσταντζίκ, ἀπέχει τοῦ πρῶ-
του λεπτὰ 8 (χιλιόμετρα 3) καὶ καὶ κατέχει τὸν χῶρον ἐφ'
οὗ ἀνυψοῦτο ὁ ναὸς τοῦ Σατύρου, καὶ ὀλίγον μακρὰν τούτου

ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου (νῦν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου) ἔνθα καὶ οὐκ ὀλεῖγα ἐρείπια φαίνονται, ἡ μονὴ Ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ τοῦ Ἀνατέλλοντος ἢ καὶ Σατύρου διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τῷ ναῷ ἐπικληθεῖσα, ὡς Συμεὼν ὁ Μάγιστρος⁽¹⁾ ἐπεβεβαίωτο: « . . . τῷ ΣΓ' ἔτει αὐτοῦ Ἰγνάτιος ὁ πατριάρχης τὴν τοῦ Σατύρου ἐκκλησίαν εἰς ὄνομα τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ Ἀνατέλλοντος ἐποίησεν· εἶτα καὶ μονὴν αὐτὴν ἀνδρώαν εἰργάσατο, ἔνθα καὶ ἐτάφη. καὶ Σάτυρος μὲν ὀνομάζεται, ὅτι ἐν μικρῷ διαστήματι τῆς τοιαύτης μονῆς ὁ παλαιὸς ὀνομάζεται Σάτυρος, ἐν ᾗ ἦν ἱερὸν παρ' Ἑλλήνων οἰκοδομηθὲν τῷ αὐτῷ Σατύρῳ, οὐ καθ' ὁμωνυμίαν διὰ τὸ πλησίον εἶναι τὴν εἰρημένην μονὴν τῷ τοιούτῳ καλεῖται ὄνοματι . . . Ἀνατέλλον δὲ καλεῖται δι' αἰτίαν τοιαύτην. κυνηγοῦντί ποτε Νικηφόρῳ τῷ βασιλεῖ ἐν οἷς ἀρτ.ως ἐστὶν ἡ μονὴ μέρεσιν ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ χειρωθείσης ἐλάφου ἐν ᾧ νῦν τὸ τῆς μονῆς θυσιαστήριον ἱδρύται, εὐρέθη τράπεζα παλαιὰ ὑπὸ κίονος βασταζομένη γράφουσα οὕτως « τοῦτό ἐστιν τὸ ἅγιον θησιαστήριον τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ τοῦ Ἀνατελλοντος, ὅπερ ἐνεθρόνησεν ὁ ἅγιος ἀπόστολος Ἀνδρέας», καὶ *Th. Continualis*⁽²⁾. Ἴσως καὶ τὰ ἔναντι τοῦ σταθμοῦ ἀριστερᾷ τῇ γραμμῇ ὑπάρχοντα ἐρείπια εἰσὶ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος οἰκοδομῆς ἐπιμαρτυροῦντα τὰ λεγόμενα ἡμῶν. Ἐνταῦθα που εὐρεθεῖσα ἀνακοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Dr Mordtmann τοῦ νεωτέρου ἐπιγραφῇ ἐπὶ λίθου χαρακτηρισθέντος ὑπὸ τοῦ ἀνακοινωτοῦ ὡς θεμελίου ναοῦ τοῦ ἁγίου Χριστοφόρου, κατατεθέντος τῷ 450⁽³⁾. Καὶ ὁ ὑπὸ τὸν σταθμὸν

1) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 690—691. 2) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 20—21. 3) Φιλ. Σουλ. 1872—3, σελ. 293.

δὲ κόλπος ἦτο ὁ τοῦ Σατύρου φερώνυμος, ὡς βέβαιόι Γ. ὁ Κεδρηνός⁽¹⁾ λέγων: «... Μετ' οὐ πολὺ καὶ Ἰζήθ μεθ' ἐτέρου-στόλου κτισθέντος ἐν Ἀφρικῇ καὶ αὐτὸς προσώρμισεν εἰς τὸν Σχύτυρον καὶ τὸν Βρύαντα καὶ ἕως Κάρτα-λιμένος». Ἐκεῖθεν ἀναχωροῦντες ἀριστερᾷ τῇ γρχμμῇ ἐν τῇ θέσει Μπασῆ-μπογούκ-γιαλιστή, διακρίνομεν σπουδαίας βυζαντινῆς οἰκοδομῆς ἔρειπια.

Τὸ νῦν Μάλτεπε ἀποτελοῦν τὸν τρίτον ἡμῶν σταθμόν, ἀπέχοντα τοῦ προηγουμένου λεπτὰ 12 (χιλιόμετρα 5), εἶναι ὁ ἀρχαῖος Βρύας, ὀνομαστός διὰ τὰ τοῦ Βρύαντος ἀνάκτορα, σαρακηνοῦ ῥυθμοῦ, ὡς δείκνυται παρὰ *Th. Continuatis*⁽²⁾: «... Ὃς καὶ πρὸς τὸν Θεόφιλον ἄρτι ἐξεληλυθώς, καὶ τὰ τῆς Συρίας πρὸς αὐτὸν διεξερχόμενος, ἔπεισε τὰ τοῦ Βρύα ἀνάκτορα πρὸς τὴν τῶν Σαρακηνῶν κατασκευασθῆναι ὁμοίωσιν, ἐν τε σχήμασι καὶ ποικιλία μηδὲν ἐκείνων τὸ σύνολον παραλλάττοντα, ἐκείνοις τούτου παρισταμένου καὶ κατὰ τὴν Ἰωάννου ἐξήγησιν τὰ τῶν ἔργων ἐκπερατοῦντος, ὃς ὄνομα μὲν Πατρίκης οὕτω καλούμενος ὠνομάζετο, τῇ τῶν πικτικῶν δὲ τιμῇ ἐσεμνύνετο, τοῦτο μόνον περιττότερον ἐργασάμενος, τὸ κατὰ τὸν κοιτῶνα μὲν ἀνεγεῖραι ναὸν εἰς ὄνομα ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, κατὰ δὲ τὸ προαύλιον τῶν τοιούτων παλατίων τὸν τρίκογχον ναὸν κάλλει τε κάλλιστον καὶ μεγέθει πολλῶν διαφέροντα, καὶ τὸ μὲν μέσον εἰς ὄνομα τοῦ ἀρχιστρατήγου, τὰ δὲ ἐκατέρωθεν τούτου εἰς μαρτύρων γυναικῶν ἁγίων ὀνόματα» καὶ Γ. τῷ Κεδρηνῷ⁽³⁾: «... Ἐκτίσε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ τὰ τοῦ Βρύαντος ἀνάκτορα πρὸς τὴν τῶν Σα-

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α' σελ. 789. 2) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 98: —99. 3) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Β' σελ. 109.

οὐκ ἐκ τῶν οἰκημάτων ὁμοίωσιν κατασκευάσας αὐτά ». Ὁκοδομήθησαν δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ ὑλικοῦ τοῦ ναοῦ τοῦ Σατύρου, ὃν Θεόφιλος ὁ βασιλεὺς κατεδάφισε πρὸς τὸν ῥηθέντα σκοπὸν, τοῦθ' ὅπερ ἄλλως δείκνυσι καὶ τὴν ἐγγὺς τῷ Βρύαντι θέσιν τῶν Σατύρου, ἐπιμαρτυροῦντος τοῦ Σ. Μαγίστρου (630) « . . . Ἐξ οὗ καὶ τὸ παλάτιον τοῦ Βρύαντος κτίσας Θεόφιλος ὁ βασιλεὺς τὴν ὕλην ἀφελόμενος ταύτην ἐδείματο » καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς (σελ. 634): « . . . Καὶ ἐλθὼν μέχρι τοῦ Βρύα προσέταξε παλάτιον οἰκοδομηθῆναι καὶ παραδείσους φυτευθῆναι καὶ ὕδατα ἀγαγεῖν ἃ καὶ γεγόνασιν », καὶ *Th. Continuatis* (σελ. 20): « . . . ἐξ οὗπερ καὶ ὁ τοῦ Βρύα παλάτια κτίσας Θεόφιλος βασιλεὺς τὴν ὕλην ἀφελόμενος ταῦτα ἐδείματο ».

Μετὰ 15 λεπτὰ (χιλιόμετρα 6) φθάνομεν εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Καρτάλ (Χαρταλιμῆς) παρὰ Βυζαντινοῖς Κάρτα λιμένος.

Πέμπτος σταθμὸς, ἀπέχων τοῦ προρρηθέντος 12 λεπτὰ (χιλιόμετρα 5), εἶναι ὁ τοῦ Πεντίκ (Παντειχίου).

Μετὰ 24 λεπτῶν (χιλιομέτρων 10) πορείαν φθάνομεν εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Τούζλα πρὸς ἀνατολὰς καὶ εἰς ἀπόστασιν ἑνὸς τετάρτου τῆς ὥρας κειμένου ἀπὸ τοῦ παραλίου ὁμωνύμου προαστείου. Τὸ προάστειον τοῦτο ἐκαλεῖτο ἐμπόριον τοῦ Ἀκρίτα ὡς μαρτυροῦσι Σ. Μάγιστρος (1): « . . . ἐλθόντων δὲ αὐτῶν κατὰ τὸ ἐμπόριον τοῦ Ἀκρίτα . . . », Λέων ὁ Γραμματικὸς(2) καὶ Γ. Μοναχός(3). Ἐκ τούτου καὶ ἡ ἐναντι ξηρὰ νῆσος, ἐπὶ τῆς ὁποίας πλεῖστα ὅσα ἐρείπια βυζαντινὰ εὑρήνται, ἐκλήθη, ἐκ τοῦ ἐγγειτονοῦντος Ἀκρί-

1) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 679. — 2) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 245.

3) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 831.

τα, νῆσος τοῦ Ἀκρίτα, Γ. Κεδρηνός (1) : « . . . καὶ τὸν μὲν θεῖον Μεθόδιον φυλακῇ παραδίδωσι κατὰ τὴν νῆσον τοῦ Ἀκρίτα . . . ». Ἡ νῆσος αὕτη εἶναι ὀρθώτερον ἢ Ἀνδρέου τοῦ Ἀποστόλου ἐφ' ἧς ἐφυλακίσθη ὁ Εὐαγγῆς Μεθόδιος « . . . καὶ τὸν μὲν εὐαγγῆ Μεθόδιον ἀδίκως τιμωρησάμενος καθ' εἰρκτὴν ἐφυλάκισε περὶ τὴν νῆσον Ἀνδρέου τοῦ Ἀποστόλου, καθ' ἣν ὁ Ἀκρίτας ἐγγειτονῶν ἐμφανίζεται, οὐ ἀντικρὺ καταπρῆσαι τοῦτον οἰόμενος . . . » (2).

Ἐκτος σταθμός, ἀπέχων λεπτὰ 21 (χιλιόμετρα 9) τοῦ προηγουμένου, εἶναι ὁ τοῦ Γκέπζε. Τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου τούτου φαίνεται παραφθαρὲν ἐκ τῆς λέξεως Δακιβύζης.

Ἡ Δακίβυζα καὶ Δάκιζα κατὰ Θεοφάνην ἦν παράλιον φρούριον μετὰ κώμης ὑπερκειμένης αὐτοῦ. Βορειοδυτικῶς ταύτης ἔκειτο τὸ Ῥύσιον ἢ Ἀρέτιον νῦν Ἀρετσοῦ (Δάριτζα), (ἐκ τῆς πλησίον βυζαντινῆς κώμης Ταραρίου).

Πολλοὶ θέτουσι τὴν Δακίβυζαν μεσόγειον, ἐν οἷς καὶ ὁ Πτολεμαῖος· ἡμεῖς τῇ ἐπιμαρτυρίᾳ οὐκ ὀλίγων βυζαντινῶν συγγραφέων παραδεχόμεθα τὴν κώμην ὑπερθαλάττιον μετὰ λιμένος προασπιζομένου ὑπὸ τοῦ εἰρημένου φρουρίου, ἴδε Ζωναρᾶν (3) : « . . . καὶ κατεφλέχθησαν πάντες ἐν μέσῃ τῇ θαλάσῃ σὺν τῇ νηὶ ἄχρι Δακιβύζης διαρκεσάση . . . » καὶ Θεοφάνην (4) : « . . . καὶ πάντες σὺν τῇ νηὶ κατεφλέχθησαν μέχρι Δακίζων τοῦ πλοίου διαρκέσαντος ».

1) Ἐκδ. Βόννης, Τόμ. Β' σελ. 73 καὶ Annotationes à Cedrenum Goarī, σελ. 834.— 2) Γενέσιος, ἔκδ. Βόννης, σελ. 50 καὶ Th. Continuatis, ἔκδ. Βόννης, σελ. 48· ἴδε καὶ Φιλ. Σουλ. Ἀρχιολ. Περὶ Ἰστανίου 1890—1. σελ. 111.— 3) Ἐκδ. Λειψίας. Β' XIII κεφ. XVI, σελ. 220, καὶ Γ. Κεδρηνός, ἔκδ. Βόννης. Τόμ. Α', σελ. 544, καὶ Xylandri annotat. à Cedr. σελ. 786—787.— 4) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 91.

Παράδοξος φαίνεται ἡμῖν ἡ τοῦ Γ. Παχυμέρους⁽¹⁾ ἐπι-
μνηνὴ πρὸς συνταύτησιν τῶν δύο φρουρίων Δακιβύζης καὶ Νι-
κητιάτων : « . . . τῷ πρὸς θάλασσαν τῶν Νικητιάτων τῆς
Δακιβύζης φρουρίῳ ἐν ἀσφαλεῖ κατακλείουσι, καὶ οἱ φρουροὶ
ἐκαθίστανται . . . » ἐν ᾧ Εὐφραίμιος ὁ Μοναχός⁽²⁾ :

« . . . Ἄναξ δ' ἐπελθὼν Νικομηδείας τόποις
δι' ὕγροχέρσου στρατιᾶς ῥωμαλέας
Δακιβύζης φρούριον εἶλε τῇ μάχῃ,
ἔρυμά τ' ἄλλ' ᾧ κλήσις Νικητιάτου,
καὶ λείαν ἀπήλασε, πλῆθος λαφύρων. . . »,

Ἰωάννης Καντακουζηνός⁽³⁾ « . . . ἀνατρέψας δὲ ἐχώρει καὶ
αὐτὸς εἰς Φιλοκρήνην, εἰς τέτταρα δὲ ἡ στρατιὰ διαιρε-
θεῖσα, τὸ μὲν αὐτῆς ἐχώρησεν εἰς Φιλοκρήνην, εἰς Νικητιά-
του δὲ τὸ λοιπόν, εἰς Δακίβυζαν δὲ τὸ τρίτον, καὶ τὸ τέ-
ταρτον εἰς τὸ Ῥιτζίου . . . » καὶ Γ. Ἀκροπολίτης⁽⁴⁾ « . . . καὶ
ἀπὸ μὲν οὖν τῆς Νικομηδείας ἀπάρας καὶ παραμείψας τὸν
Χάρακα ἐπόρθησε τὴν Δακίβυζαν πρὸ καιροῦ, καὶ κατέσχε
ταύτην, προσέτι δὲ καὶ τὸ τοῦ Νικητιάτου φρούριον καὶ
ὑφ' ἐαυτὸν καὶ τοῦτο πεποίηκεν . . . » διακρίνουσιν αὐτὰ
ἀπ' ἀλλήλων.

Ἀνατολικώτερον τῆς Δακιβύζης καὶ ἀριστερᾷ τῷ σταθ-
μῷ ἔκειτο ἡ ἀρχαία Λίβυσσα, κακῶς συγχεομένη πρὸς τὴν
εἰρημένην Δακίβυζαν, πόλις μεγάλη, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α' σελ. 192 καὶ ἐν τῷ Β' τόμῳ σελ.
103 « . . . Βασιλεὺς τῆς πόλεως ἐξεληλκχῶς προσβάλλει τῷ τῶν
Νικητιάτων τῆς Δακιβύζης φρουρίῳ καὶ τῷ τυφλῷ Ἰωάννῃ συμ-
μίσας φιλοφρονεῖται τε τὰ εἰκότα . . . » — 2) Ἐκδ. Βόννης, σελ.
334 — 3) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α' σελ. 360. — 4) Ἐκδ. Βόννης,
σελ. 64.

Πλούταρχος ἐν Βίῳ Φλαμινίου⁽¹⁾ « . . . ἐν δὲ Βιθυνίᾳ τόπος ἐστὶ θινώδης ἐπὶ θαλάσσης καὶ πρὸς αὐτῷ κώμη τις μεγάλη, ἣ Λύβυσσα καλεῖται . . . » Ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ τῆς ἀρχαίας ταύτης πόλεως εὐρίσκεται ὁ τάφος τοῦ Καρχηδονίου στρατηγοῦ Ἀννίβη⁽²⁾, μεγαλοπρεπῆς μὲν τὸ πάλαι νῦν δὲ ἀνάχωμα ἀπλοῦν ὑπὸ χλόης κεκαλυμμένον καὶ οὐδὲν ἴχνος ἐργασίας φέρον. Ἐπὶ Πλινίου ἡ ἐν λόγῳ πόλις δὲν ὑπῆρχε, μόνον δὲ ὁ τάφος ἐσώζετο τοῦ Ἀννίβου, ὅστις κατὰ χρησμὸν τοῦ Ἀμμωνος ἐν γῇ Λιβύσῃ θά ἐνεταφιάζετο. Ὁ χρησμὸς οὗτος κατὰ Πλούταρχον⁽³⁾ καὶ Ἀππιανὸν⁽⁴⁾ ἔχει ὥδε :

« Λίβυσσα κρύψει βῶλος Ἀννίβου δέμας ».

Τὰ περὶ θανάτου τοῦ στρατηγοῦ τούτου ἔχουσι διαφόρως παρὰ τοῖς μνείαν περὶ αὐτοῦ ποιουμένοις συγγραφεῦσι. Κατ' ἄλλους μὲν, ὡς ἂν ἀρέει ὁ Πλούταρχος⁽⁵⁾, ἐτελεύτησεν ἐντὸς τῶν ὑπὸ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ κατασκαφεισῶν ὑπ' αὐτοῦ τούτου, τὴν ἀστάθειαν τοῦ Προυσίου καὶ τοὺς Ῥωμαίους φοβουμένου, ὑπονόμων. Κατ' ἄλλους δὲ ὅτι περιβληθεὶς ἰμάτιον περὶ τὸν τράχηλον ἐπνίγη, καὶ κατ' ἄλλους ὅτι μιμηθεὶς τὸν Θεμιστοκλέα καὶ Μίδαν ἔπιεν αἶμα ταύρου ἐξ οὗ καὶ ἐδηλητηριάσθη. Πιθανωτέρα τῶν ἄνω φαίνεται ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἀναφερομένη παράδοσις, καθ' ἣν ἐτελεύτησε πίων δηλητήριον ὅπερ ἀπὸ πολλοῦ ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ. Ἀλλ' ὁ Παυσανίας⁽⁶⁾ μνημονεύει ὡς ἐξῆς τοῦ θανάτου τοῦ Ἀννίβου : « Ἀννίβη γὰρ χρησμὸς ἀφίκετο παρὰ Ἀμμωνος ὡς ἀποθανὼν γῇ καλυφθήσεται τῇ Λιβύσῃ. ὁ μὲν δὲ ἤλπιζεν ἀρ-

1) Ἐκδ. Λειψίας. Τόμ. II, σελ. 279, 27.—2) Eutoprii, L V. c. V.—3) Ἐκδ. Λειψίας. Τόμ. II, σελ. 279, 24.—4) Ἐκδ. Λειψίας, σελ. 277, 16.—5) Ἐκδ. Λειψίας, σελ. 279, 29—280, 10.—6) Ἐκδ. Λειψίας, VIII, 14, 14.

τὴν τε τὴν Ῥωμαίων καθαιρήσειν καὶ οἰκαδε εἰς τὴν Λιβύην
ἐπανελθὼν τελευτήσῃ γῆρα τὸν βίον. Φλαμινίου δὲ τοῦ
Ῥωμαίου ποιουμένου σπουδὴν ἔλῃν ζῶντα αὐτόν, ἀφικόμε-
νος παρὰ Προυσίαν ἰκέτης καὶ ἀπωσθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἀνεπήδα
ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ γυμνωθέντος τοῦ ξίφους τιτρώσκεται
τὸν δάκτυλον. προελθόντι δὲ οἱ στάδια οὐ πολλὰ πυρετός
ἀπὸ τοῦ τραύματος καὶ ἡ τελευτὴ τριταίῳ συνέβη· τὸ
δὲ χωρίον ἔνθα ἀπέθανε καλοῦσιν οἱ Νικομηδεῖς Λίβυσσαν».
Λέγει δὲ καὶ ὁ Ζωναρᾶς ⁽¹⁾ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀννί-
δου: «... Τότε δὲ καὶ ὁ Ἀννίδας ἀπέθανε. πρέσβων γὰρ
πρὸς τὸν Προυσίαν τὸν τῆς Βιθυνίας κρατοῦντα πεμφθέν-
των ἐκ Ῥώμης δι' ἄλλα τέ τινα καὶ ὅπως καὶ τὸν Ἀννί-
δαν ἐκδοίη παρ' αὐτῷ ὄντα, προμαθὼν τοῦτ' ἐκεῖνος καὶ
διαδράναι μὴ οἷός τε ὦν ἐαυτὸν διεχρήσατο. χρησμοῦ δέ
ποτε αὐτῷ γενομένου, ἐν γῇ Λιβύσση τεθνήξεσθαι, ὁ μὲν ἐν
τῇ πατρίδι τῇ Λιβύῃ προσεδόκα θανεῖν, ἔτυχε δὲ θνήσκων
ἐν χωρίῳ τινὶ τυγχάνων καλουμένῳ Λιβύσση...» Περαι-
νοντες ἐνταῦθα τὰ περὶ Λιβύσσης καὶ τοῦ στρατηγοῦ ἐν
συντόμῳ προσθέτομεν ὅτι ἐκ τοῦ ὕλικου τοῦ μνησθέντος τά-
φου ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπὲς τέμενος καὶ ὅτι ἡ πόλις Λί-
βυσσα προσέλαβε τὸ ὄνομα ἐκ Λιβύσσου τινὸς ποταμοῦ τῆς
Βιθυνίας, ὡς μνημονεύει ὁ Ἀππιανός ⁽²⁾: «ποταμὸς δ' ἔστι
Λίβυσσος ἐν τῇ Βιθυνίᾳ καὶ πεδῖον ἐκ τοῦ ποταμοῦ Λί-
βυσσα».

Μόλις κινήσωμεν ἀπὸ τοῦ εἰρημένου σταθμοῦ ὑπερπηδῶ-
μεν τὴν πρώτην ἀξίαν λόγου τῆς ἐν λόγῳ γραμμῆς γέφυ-
ραν συνδέουσαν χεῖμαρρον, ἴσως τὸν μνησθέντα Λίβυσσον.

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Β', σελ. 267.—2) Ἐκδ. Λειψίης, σελ.
277, 18. — Ο' Ι. Μ[η]χιόπουλις] ἔγραψε τι περὶ Λιβύσσης καὶ ἐν
τῷ β' Πανταζῶδε ἡμέρολογίῳ τοῦ ἔτους 1899.

Ἐντεῦθεν ἐπὶ τῆς παραλίας ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς διακρίνεται ἡμικατεστραμμένος πύργος, ὅστις ὑπὸ πολλῶν εἰκάζεται ὡς τοῦ φρουρίου Νικητιάτων (Ἑσκι-χηςάρ).

Μετὰ ἡμίωρον (χιλιόμετρα 11) ἀφικνούμεθα εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Δίλ-ἰσκελεσί, ἄλλοτε Δίλου, ἀντιμετωπίζοντος τὸ ἀκρωτήριον Δίλ-μπουρνού, ἐφ' οὗ εἶναι ἐκτισμένον τὸ χωρίον Χερσέκ. Πλήρους ἀφελοῦς ἰλαρότητος εἶναι ἡ παράδοσις, καθ' ἣν ἡ γλῶσσα αὕτη τῆς ἀμμώδους γῆς ἀνεφάνη τῇ θεῇ ἐπικλήσει εὐλαβοῦς ἄλλοεθνοῦς στερουμένου πορθμείων καὶ θέλοντος νὰ διαπεραιωθῇ εἰς τὴν ἀντιπεραν ὄχθην.

Περὶ τοῦ σταθμοῦ Ταουσαντζιλ, ἀπέχοντος τοῦ προηγούμενου 10 λεπτά (χιλιόμετρα 4) οὐδὲν ἔχομεν νὰ ἀναφέρωμεν ἄξιον λόγου εἰμὴ ὅτι τὸ παρ' αὐτῷ χωρίον εἶναι τὸ σημαντικώτερον καὶ τερπνότερον πάσης τῆς παραλίας καὶ ὅτι εἰς μικρὰν ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ ἀπόστασιν ὑπάρχουσιν ὀνομαστὰ μεταλλικὰ ὕδατα ἐπισύροντ' ἄλλοτε πλῆθος θαμῶνων προτιθεμένων νὰ συνεχίσωσι τὴν θεραπείαν αὐτῶν κατόπιν εἰς τὰς θερμὰς τοῦ Γιάλοβα (Δρέπανον). Ἐνταῦθα δὲν κρίνομεν ἄπο σκοποῦ νὰ ἀναφέρωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς γνωστῆς ταύτης κωμοπόλεως εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πρωτεύουσας. Ἡ κωμόπολις αὕτη ὠνομάζετο τὸ πάλαι Δρεπάνη καὶ Δρέπανον ἐκ τοῦ ἐφ' οὗ ἔκτισται ἀκρωτηρίου, ὅπερ νῦν κοινῶς Σοῦβλα καλεῖται· διατηρηθεῖσα δὲ μέχρι Ῥωμαιοκρατίας ἀνεκαινίσθη ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου εἰς τιμὴν τοῦ μάρτυρος Λουκιανοῦ, καὶ μετωνομάσθη πρὸς τιμὴν τῆς μητρὸς αὐτοῦ, προβιβάσαντος καὶ εἰς βαθμὸν πόλεως μετὰ πολλῶν προνομίων, Ἐλενούπολις, ὡς μαρτυρεῖ Γ. Κεδρηνός¹⁾ : « . . . καὶ Δρεπανᾶν τὸν ἐν

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α', σελ. 517.

Νικομηδεία ἐπικτίσας εἰς τιμὴν Λουκιανοῦ τοῦ ἐκεῖσε
 μάρτυρήσαντος Ἐλενούπολιν διὰ τὴν μητέρα ἐκάλεσεν» καὶ
 Ἰ. Σκυλίστας⁽¹⁾ : « ἐκεῖθεν οὖν ἀπάρας ὁ βασιλεὺς οὐκ
 ἐν Νεακώμου οὐδὲ ἐν ὑπατίας χωρίοις τισὶ βασιλικοῖς προ-
 σερμίσατο, ἀλλ' ἐν Ἐλενουπόλει, ἣν οἱ ἐγγχώριοι ἀγροικικώτε-
 ρον κυκλήσκουσιν Ἐλεεινούπολιν » καὶ Χρονικὸν Πασχάλιον
 (2) : « Τῇ σοστ' Ὀλλυμπιάδι Ἰνδικτιῶνος ιε' τῆς βασιλείας
 Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου κβ' Δρέπανον ἐπικτίσας ὁ βα-
 σιλεὺς Κωνσταντῖνος ἐν Βιθυνίᾳ εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου μάρ-
 τυρος Λουκιανοῦ, ὁμώνυμον τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ἐλενούπολιν
 κέκληκεν, δωρησάμενος ἄχρι τοῦ νῦν, ἕως φανεράς περιοχῆς
 πρὸ τῆς πόλεως, εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου μάρτυρος Λουκιανοῦ
 ἀτέλειαν ». Αἱ δ' ἐν τῇ πόλει ταύτῃ θέρμαι ἐλαμπρύνθησαν
 ὑπὸ τῆς βασιλομήτορος διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν, ὧν οἱ
 τὴν πηγὴν καλύπτοντες θόλοι βεβασιῶνται ὡς αὐτοὶ οἱ ὑπὸ
 τῆς μακαρίας Ἐλένης, ἐπανελθούσης ἐκ Παλαιστίνης, καὶ
 τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Κωνσταντίνου κτισθέντες. Ὁ δὲ Φιλοστόρ-
 γιος⁽³⁾ περὶ τῆς κτίσεως τῆς πόλεως ἀβασίμως λέγει. «
 ὅτι φησὶν ἡ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου μήτηρ Ἐλένη, ἐπεὶ
 τῷ στόματι τοῦ τῆς Νικομηδείας κόλπου πόλιν ἐδείματο,
 Ἐλενόπολιν αὐτὴν ἐπονομάσασα· ἀσπάσασθαι δὲ τὸ χωρίον
 κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, ὅτι δὲ Λουκιανὸς ὁ μάρτυς ἐκεῖσε τύ-
 χοι μετὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ δελφίνος ἐκκομι-
 σθείς.... » καὶ Νικηφόρος Κάλлистος ().

Ὁ Χάραξ (Χερεκὲ) εἶναι ὁ δέκατος ἡμῶν σταθμὸς καὶ
 ἀπέχει τοῦ πρὸ αὐτοῦ σιδηροδρομικῶς 12 λεπτὰ (χιλιόμε. 5).

1) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 689.—2) Ἐκδ. Παρισίων, σελ. 283, d.
 —3) Ἐκδ. Κωνσταντινουπόλεως. Βιβλίον Β' σελ. 483.—4) Migne Patr.
 gr. t. 145. p. 1328.

Ἡ μικρὰ αὕτη κώμη κατέλαβεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ περιφανῇ θέσιν ὡς κατέχουσα τὸν χῶρον ἔνθα ἐτελεύτησεν ὁ ἰσαπόστολος Κωνσταντῖνος. Τὸ ὄνομα τῆς κώμης ἀπενεμήθη αὐτῇ ἐκ τινος χάρακος περιτεθέντος πρὸς ὀχυρότητα⁽¹⁾. Ἐκαλεῖτο δὲ τὸ πάλαι Ἀγκυρα, ἐξ οὗ ἐπωνομάσθη καὶ τὸ φρούριον Ἀγκυρον καὶ Ἀγκύριον, οὗτινος καὶ σήμερον φαίνονται τὰ ἐρείπια ἐπὶ λόφου ὑπὲρ τὸν σταθμὸν. Ἐνταῦθα ἔκειτο καὶ ἡ ἐπαύλις τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ὡς καὶ τῶν πλείστων πατρικίων τοῦ Βυζαντίου. Τὸ ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Σουλτάν Ἀβδούλ Μεδζίτ, πατρὸς τοῦ νῦν εὐκλεῶς ἀνάσσοντος μεγαλεπιβόλου Ἀνακτοσίδρουθ ἐνταῦθα ἐργαστάσιον μεταξίνων καὶ χρυσῶν ὑφασμάτων, πρὸς χρῆσιν ἰδίως τῶν ἀνακτόρων, ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερον νῦν ἐκπληροῖ ἀπτῶτως τὸν προορισμὸν του.

Μεταβαίνομεν νῦν εἰς τὰ κατὰ τὸν θάνατον Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ὅστις ἴσῃν πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν περὶ αὐτοῦ γραψάντων ἔσχε τὴν ποικιλίαν τῆς εἰδήσεως. Αἱ διαφοραὶ μεταξὺ τούτων περὶ τοῦ τόπου τοῦ θανάτου αὐτοῦ διατεινομένων τῶν μὲν ὅτι ἐν Νικομηδεῖᾳ ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν τῶν δὲ ἐν Χάρακι, περιχώρου τῆς Νικομηδείας, ἐξηγοῦνται ἐκ τοῦ ὅτι τοῦτον μὲν μετεχειρισθῆσάν τινες ὡς ἐγγύτερον τῇ πρωτεύουσῃ κείμενον καὶ ὡς προάστειον τῆς Νικομηδείας, κατὰ τὸ ὑπαγόμενον, ἐκείνην δὲ ὡς ἐπικρατεστέραν. Ἡ γνώμη ὅμως ὅτι ἐτελεύτησεν ἐν Χάρακι, ἐπαύλει, ὡς εἵπομεν αὐτοῦ, φαίνεται πιθανωτέρα καὶ ὑπὲρ ταύτης μαρτύρουσι Λέων Γραμματικός⁽²⁾ : « . . . εἶτα κατὰ Περσῶν κινήσας ἀπὸ Νικομηδείας ἐν τοῖς Πυθίοις θερμοῖς παραγίνεται, καὶ κακωθεὶς, ἐκεῖθεν τε δι' Ἐλενοπόλεως ἐν τῷ Χά-

1) Γενέσιος ἔκδ. Βόννης, σελ. 47.—2) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 88.

ρχι ἐλθὼν πυρετοῦ λάβρου κατασχόντος αὐτὸν ἐτελεύτησε·
 μετὰ ἑννατον τοῦ οἰκισμού Κωνσταντινουπόλεως. καὶ ἀπε-
 κομίσθη τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων ἀποστό-
 λων, καὶ ἀπετέθη ἐν λάρνακι πορφυρῷ καὶ Γ. Κεδρηνός⁽¹⁾
 καὶ Ἑρμείας Σωζόμενος⁽²⁾ : μαλακισθεὶς τὸ σῶμα, ὡς αὐ-
 τήτοις λουτροῖς χρησόμενος, ἤκεν εἰς Ἑλενόπολιν Βιθυ-
 νων. Χαλεπώτερον δὲ διατεθεὶς, διεκομίσθη εἰς Νικομήδειαν.
 Ἐνθα δὴ ἐν προχστίῳ διάγων, ἐμυήθη τὴν ἱερὰν βάπτισιν·
 ἐπὶ τούτῳ τε σφόδρα ἡσθεὶς, χάριν ὡμολόγει τῷ Θεῷ.
 Τὴν δὲ κατὰ τὸ ἐπικρατέστερον γνώμην ὑποστηρίζουσι Μι-
 χαήλ ὁ Γλυκᾶς⁽³⁾ : « Ὁ μέντοι Μέγας Κωνσταντῖνος ἐν
 Ῥώμῃ ἐκράτησεν ἔτη ιβ' ἐνταῦθα εἴκοσι, καὶ ἐν Νικομηδείᾳ
 ἀπέθανε κατὰ Περσῶν ἀπαίρων », Ζωναρᾶς⁽⁴⁾ καὶ Θεοφά-
 νης⁽⁵⁾.

Ἄλλ' ἔτι ἀσαφὲς εἶναι ἡ αἰτία τοῦ θανάτου αὐτοῦ προ-
 ελθόντος κατὰ τινας μὲν ἐκ δηλητηριάσεως ὡς Μιχαήλ
 Γλυκᾶς⁽⁶⁾ : «... τελευτᾷ δὲ τὸν βίον ἐξ ἐπιβουλῆς τῶν ἑτε-
 ροθαλούντων αὐτῷ ἀδελφῶν, φάρμακον αὐτῷ δηλητήριον
 ἐγγχεαμένων, ἀστέρος, ὡς φασι, κομήτου τὸν θάνατον αὐτοῦ
 προμηνύσαντος εἶωθε γὰρ ἐν τοιούτοις κομήτας ἐν οὐρανῷ
 πολλάκις φαίνεσθαι, καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ μέγας Βασίλειος ἔ-
 λεγε « συνίστανται δὲ κομήται σημεῖα διαδοχῆς βασιλέων
 φέροντες » καὶ Φιλοστόργιος⁽⁷⁾· κατ' ἄλλους δὲ ἐξ ὑπερβο-

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α' σελ. 519.—2) Migne Patr. gr. t.
 67. p. 1029.—3) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 466. Αὐτόθι... καὶ ὁ μὲν
 μοναχὸς Ἀλέξανδρος ἐν τῇ διὰ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ εὐρεσιν, ἱ-
 στορίᾳ, λέγει μὲν ἐν Νικομηδείᾳ τελευτῆσαι τὸν ἅγιον Κωνσταν-
 τῖνον...—4) Ἐκδ. Λειψίας. Τόμ. III. Β' XIII κ. VI σελ. 186.
 —5) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 24.—6) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 466.—7)
 Ἐκδ. Κανταβριγίας, σελ. 484.

λικῆς χρήσεως λοιτρῶν, ἐξ ἧς λάβρος κατέλαβεν αὐτὸν πι-
ρετὸς θανατηφόρος ὡς Λέων Γραμματικός⁽¹⁾, Γ. Κεδρη-
νός⁽²⁾: «... κινήσας γὰρ κατὰ Περσῶν ἀπὸ Νικομηδείας ἐν
τοῖς Πυθίοις αὐτομάτοις θερμοῖς παραγίνεται. καὶ κκωθεῖς,
ἐκεῖθεν τε δι' Ἐλενουπόλεως ἐν τῷ Χάρακι ἐλθὼν, πυρετοῦ
λαβροῦ κατασχόντος αὐτὸν ἐτελεύτησεν » καὶ Ἑρμείας Σω-
ζόμενος⁽³⁾. Παραδόξως ὁμῶς ὁ Κεδρηνὸς παρακατιῶν (σελ.
520) φαίνεται ἀσπαζόμενος καὶ αὐτὸς τὴν περὶ δηλητηρια-
σμοῦ γνώμην: « δόξα δὲ κατέσχα τελευτῆσαι μὲν τὸν
μέγαν Κωνσταντῖνον φαρμάκῳ δηλητηρίῳ ἐπιβουλῇ τῶν
ἀδελφῶν . . . ». τούτῳ δὲ στοιχεῖ καὶ Ζωναρᾶς⁽⁴⁾: «
καὶ τοῖς ἐκεῖ χρησάμενος θερμοῖς ὕδασιν, ἔνθα καὶ φάρμακόν
τι πιεῖν δηλητήριον λέγεται παρὰ τῶν ἑτεροθαλῶν αὐτῷ
κερασθὲν ἀδελφῶν, εἰς Νικομήδειαν παραγίνεται· ὅπου καὶ
τετελεύτηκε, νοσήσας ἐφ' ἱκανόν ».

Τρίτη ἀμφισβήτησις τῶν περὶ Κωνσταντῖνον τὸν Μέγαν
ἐπέρχεται μεταξὺ τῶν χρονογράφων ἢ περὶ βαπτίσεως καὶ
τοῦ τόπου αὐτῆς. Φαίνεται ὁμῶς ἀνεπίδεκτος ἀμφισβήτη-
σεως ἢ ἑτέρα τῶν γνωμῶν ὅτι ἐβαπτίσθη ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ
Σιλδέστρου πάπα Ῥώμης τότε, προτροπῇ κατ' ὄναρ τῶν
δύο μεγάλων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου τῷ 319, περὶ
ἧς ὁ Κεδρηνός⁽⁵⁾ ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: « Τῷ ζ' ἔτει
τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος τῆς Ῥώμης
κρατήσας πρὸ πάντων τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων τῇ
ὀσίᾳ ταφῇ παρέδωκε, καὶ τοὺς ἐν ἐξορίαις ἀνεκαλέσατο. καὶ
ὑπὸ Σιλδέστρου τοῦ ὀσιωτάτου πάπα Ῥώμης βαπτίζεται.

1) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 88.—2) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α', σελ.
519.—3) Migne Patr. gr. I. 67. p. 1029. — 4) Ἐκδ. Λειψίας.
Τόμ. III, Β. XIII. κ. IV. σελ. 186.—5) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α'
σελ. 475—476.

καὶ τῆς λώβης ἐξελευθεροῦται τρόπῳ τοιῷδε. εἰς Ῥώμην
 ἐσελθὼν μετὰ τὴν κατὰ Μαξεντίου νίκην ζητεῖ ἰατροὺς
 θεραπευθῆναι τῆς νόσου. καὶ δὴ Ἰουδαῖοί τινες ἔρχονται
 λέγοντες ὅτι κολυμβήθραν χρὴ ποιῆσαι ἀφ' αἵματος ὑπομα-
 τῶν βρεφῶν καὶ ἐν αὐτῇ λουσάμενον καθαρισθῆναι. συνά-
 ρονται οὖν τὰ βρέφη μετὰ τῶν μητέρων. καὶ τί δὴ λέγειν
 τοὺς τῶν μητέρων ὀδυρμούς καὶ τὰς τῶν τριχῶν ἐκκοπὰς
 καὶ τὰλλα ὅσα τοῖς ἐκ ψυχῆς ὀδυνωμένοις ἐστὶ; ταῦτα ἰδὼν
 ἐκεῖνος καὶ σύνδακρυς γενόμενος εἶπε «καλὸν ἐστὶ μᾶλλον
 ἐμὲ μόνον κακῶ μὲν ἀποθανεῖν ἢ ταῦτα τὰ βρέφη. ἀλλὰ
 καὶ τίς οἶδεν τὸ τέλος ὁποῖον;» ταῦτα εἰπὼν καὶ τὰς μη-
 τέρας δῶροις φιλοφρονησάμενος ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ. ταύτῃ
 τοι καὶ κατ' ὄναρ ὁρᾷ τοὺς δύο μεγάλους ἀποστόλους Πέ-
 τρον καὶ Παῦλον προτρεπομένους αὐτὸν Σίλβεστρον ζητῆ-
 σαι τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως. «καὶ αὐτὸς ὑποδειξέι σοι
 κολυμβήθραν δι' ἧς τῆς τε ψυχῆς τὰς νόσους καὶ τοῦ σώ-
 ματος θεραπευθήσῃ». ἔρχεται οὖν ὁ Σίλβεστρος διὰ τοὺς
 ἐπικειμένους διωγμούς ἐν φυγαδείᾳ τελῶν, καὶ βαπτίζει
 κατηχήσας τοῦτον. εὐθὺς οὖν ἀπὸ τῆς θείας κολυμβήθρας
 ἀνερχομένου τοῦ Κωνσταντίνου ἐξέπεσον ἀπὸ τοῦ σώματος
 αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες, καὶ ἐκαθαρίσθη, καὶ λέγουσιν ὅλον ὑγιὲς
 ὡς παιδαρίου μικροῦ. τοῦτο ἰδόντες οἱ λαοὶ ἐθαπτίσθησαν
 ἄπειροι, καὶ Κρίσπος ὁ υἱὸς Κωνσταντίνου. Οἱ δὲ λέγοντες
 ἐν Νικομηδείᾳ κατὰ τὸν αὐτοῦ θάνατον βαπτισθῆναι ὑπὸ
 Εὐσεβείου τοῦ Νικομηδείας τοῦ Ἀρειανοῦ ψεύδονται».

Τῇ γνώμῃ ταύτῃ τάσσεται καὶ ὁ Θεοφάνης (1) : «5814.
 Τούτῳ τῷ ἔτει, ὡς φασὶ τινες, Κωνσταντῖνος ὁ μέγας σὺν
 Κρίσπῳ τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ Σιλβέστρου ἐβαπτίσθη,

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α', σελ. 475—476.

ὥς οἱ κατὰ τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην μέχρι σήμερον τὸν βαπτιστῆρα ἔχουσιν εἰς μαρτυρίαν, ὅτι ὑπὸ Σιλβέστρου ἐν Ῥώμῃ ἐβαπτίσθη μετὰ τὴν ἀναίρεσιν τῶν τυράνων. οἱ δὲ κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἐν Νικομηδείᾳ φασὶν αὐτὸν περὶ τὸν θάνατον ὑπὸ Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδέως Ἀρειανοῦ βεβαπτίσθαι· ἐνθα καὶ ἔτυχεν αὐτὸν κοιμηθῆναι». μόνος δὲ ὁ Θεοδώρητος (¹) φαίνεται ἀσπαζόμενος ὅτι ἐβαπτίσθη ἐν Νικομηδείᾳ: «ἐνι αὐτοῦ δὲ ἄλλου καὶ μηνῶν διεληλυθότων ὀλίγων ἐν Νικομηδείᾳ τῆς Βιθυνίας διάγων, ἠρρώστησε· τὸ δὲ τῆς ἀνθρωπίνης βιότητος ἄδηλον ἐπιστάμενος, τοῦ θείου βαπτίσματος τὸ δῶρον ἐδέξατο ». Πάντες ὁμῶς ὁμοφωνοῦσιν ἐπὶ τῆς βαπτίσεως αὐτοῦ ὡς γεγονότος καὶ συμφάσκουσιν ὅτι ἀνεβάλλε μέχρι τότε τὸ βάπτισμα ποθῶν νὰ βαπτισθῇ ἐν Ἰορδάνῃ Γ. Κεδρηνός(²): «... φασὶ γὰρ ἀναβάλλεσθαι αὐτὸν τὸ βάπτισμα διὰ τὸ ἐλπίζειν αὐτὸν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ βαπτισθῆναι», Θεοδώρητος (³): «... ἀνεβάλλετο δὲ μέχρι τοῦδε τοῦ χρόνου ἐν Ἰορδάνῃ, τῷ ποταμῷ τούτου τυχεῖν ἰμειρόμενος» καὶ Θεοφάνης(⁴): «.... ἀναβαλλόμενος γὰρ ἦν τὸ βάπτισμα, φασὶν, ἐλπίζων ἐν τῷ Ἰορδάνῃ βαπτισθῆναι ποταμῷ. ἐμοὶ δὲ ἀληθέστερον φαίνεται τὸ ὑπὸ Σιλβέστρου ἐν Ῥώμῃ βεβαπτίσθαι αὐτόν». Πρὸς δὲ τοὺς τυχόν ἀμφισβητοῦντας τὴν βάπτισιν αὐτοῦ Ἀρειανούς καὶ ἄλλους ἐπὶ λέξει ἀναφέρει ὁ Θεοφάνης(⁵) τάδε: «.... καὶ τὰς ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ φερομένας διατάξεις πρὸς Μιλτιάδην πεπλασμένας εἶναι τοῖς Ἀρειανοῖς, δόξαν ἐντεῦθεν περιποιῆσαι σπουδάζουσιν ἑαυτοῖς, ἢ

1) Ἔκδ. Κανταβριγίας, σελ. 64. — 2) Ἔκδ. Βόννης. Τόμ. Α', σελ. 476. — 3) Ἔκδ. Κανταβριγίας, σελ. 64. — 4) Ἔκδ. Βόννης, σελ. 24—25. — 5) Αὐτόθι, σελ. 25. καὶ Μ. Γλυκᾶς, ἔκδ. Βόννης, σελ. 467.

τὸν εὐσεβῆ βασιλέα κηκίζειν ἐθέλουσιν, ἀβάπτιστον δεικνύν-
 τε ἐντεῦθεν, ὅπερ ἄτοπον καὶ ψευδές. εἰ γὰρ οὐκ ἦν βεβα-
 πτισμένος ἐν τῇ κατὰ Νικαίαν συνόδῳ, λοιπὸν οὐδὲ μετε-
 λαμβάνε τῶν θείων μυστηρίων, οὐδὲ συνήρχετο τοῖς ἁγίοις
 πατράσιν, ὅπερ ἄτοπώτατόν ἐστι καὶ λέγειν καὶ φρονεῖν.
 ἄλλοι δὲ Ἀρειανοὶ καὶ Ἕλληνες ὡς διαβάλλουσι τὸν μέγαν
 Κωνσταντῖνον ψεύδονται δὲ καὶ οὗτοι. ἡ γὰρ γενεαλογία
 αὐτοῦ βασιλικὴ ὑπῆρχε καὶ πρὸ Διοκλητιανοῦ. ὁ γὰρ πα-
 τὴρ αὐτοῦ Κωνσταντῖος θυγατρίδοῦς ἦν Κλαυδίου τοῦ βα-
 σιλέως, καὶ ἐξ Ἑλένης τῆς πρώτης αὐτοῦ γυναικὸς ἔσχε τὸν
 μέγαν Κωνσταντῖνον ».

Τὸ σκῆνος τοῦ ἐν λόγῳ ἱσαποστόλου τεθὲν λάρνακι χρυσῇ
 μετεκομίσθη εἰς πρωτεύουσαν ἐν μεγάλῃ πομπῇ καὶ ἀπετέ-
 θη ἐπὶ βήματός τινος ἐν τοῖς βασιλείοις, Θεοδώρητος⁽¹⁾:
 «... οἱ δὲ ὑπαργοὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοιποὶ ἅπαντες
 ἐν λάρνακι τοῦτον κατατεθέντες χρυσῇ εἰς τὴν Κων)πολιν
 μετεκόμισαν, τῆς στρατιᾶς ἀπάσης ἡγουμένης καὶ ἐπομένης
 καὶ πικρῶς ὀλοφυρομένης τὴν στέρησιν... » καὶ Ἑρμ. Σω-
 ζόμενος⁽²⁾: «... Ἐπεὶ δὲ ἐτελεύτησε, διεκομίσθη αὐτοῦ τὸ
 σῶμα εἰς Κωνσταντίνου πόλιν ἐν λάρνακι χρυσῇ, καὶ ἐπὶ
 βήματός τινος ἐν τοῖς βασιλείοις ἀπετέθη. Τιμὴ δὲ καὶ τά-
 ξις ὥσπερ εἰς ζῶντα, ἡ αὐτὴ ἐγένετο παρὰ τῶν ἐν τοῖς βα-
 σιλείοις....».

Μετὰ τὸν σταθμὸν τοῦτον κεῖται εἰς ἀπόστασιν λεπτῶν
 25 (χιλιομ. 10) ὁ τῆς Γιαριμδζέ, καὶ εἰς δωδεκάλεπτον
 (χιλιομ. 6) ἀπ' αὐτοῦ ὁ τοῦ Τουτουν-τσιφλιγί. Μεταξὺ
 τοῦ σταθμοῦ τούτου καὶ τοῦ κατόπιν Δερινδζέ ἀπέχοντος

1) Ἐκδ. Κανταβριγίας, σελ 65. — 2) Migne Patr. Gr. t. 67.
 p. 1032.

καὶ τούτου 8 λεπτὰ (χιλιομ. 4) ἀριστερὰ τῇ γραμμῇ διακρίνομεν ἐπὶ τοῦ χείλους χάνδακος λείψανα βυζαντινῶν τάφων.

Ὁ σταθμὸς τῆς Νικομηδείας κείμενος εἰς ἀπόστασιν λεπτῶν 16 (χιλιομ. 8) ἀπὸ τοῦ εἰρημένου εἶναι ὁ σπουδαιότερος τῆς ἀπὸ Χαϊδάρ-πασσᾶ εἰς Ἑσκή-σεχίρ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Κατέχει δ' ἡ Νικομήδεια τὴν πρώτην θέσιν καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἄλλην ἔποψιν εἴτε ἱστορικὴν εἴτε κοινωνικὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων σημείων καὶ κεῖται ἐπὶ τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, ὅστις ἐκαλεῖτο ἐκ τῶν ἐπ' αὐτοῦ κειμένων πόλεων Ὀλβίας Ὀλβιανὸς καὶ Ἀστακοῦ Ἀστακηνός· ἔφερε δὲ καὶ τρίτην ἐπωνυμίαν τὴν τοῦ Κιανοῦ.

Ἡ Ὀλβία ἦν πόλις θεμελιωθεῖσα ὑπὸ Μεγαρέων ἐν τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου τούτου καὶ ἐπονομασθεῖσα ἐκ τῆς μητρὸς τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς. Μετονομασθεῖσα δὲ μετὰ ταῦτα ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἱδρυτοῦ Ἀστακοῦ, μυθολογουμένου υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος ὡς θαλασσοπόρου, διετήρησε τὸ ὄνομα τοῦτο μέχρι τοῦ Ζιποῖτου Θρακός, ὅστις κτίσας τὴν νέαν πόλιν ἀπένειμεν αὐτῇ τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Νικομήδους, ἐξ οὗ καὶ ὁ κόλπος μενωνομάσθη ἔκτοτε τῆς Νικομηδείας. Πολλοὶ τῶν ἱστορικῶν διακρίνουσι τὴν Ἀστακὸν τῆς Νικομηδείας, ἄλλοι δέ, ὁ Πausανίας, ὁ Στράβων καὶ ὁ Ἀρμιανὸς Μαρκελλῖνος καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν Ῥωμαίων ἱστοριογράφων παραδέχονται μίαν καὶ μόνην τὰς δύο ταύτας πόλεις, κτισθεῖσας τὴν μίαν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἄλλης. Τοῦ μεγαλείου δὲ αὐτῆς καὶ σήμερον ἔτι σώζονται πλεῖστα ἐρείπια ἀνακτόρων, ναῶν, ἀγορῶν, ὑδραγωγείων, λουτρῶν, πλατειῶν, τειχῶν, πύργων καὶ ὀχετῶν μαρτυροῦντα κάλλιον ἡμῶν ὅτι ἡ πόλις ὑπῆρξε μεγάλῃ καὶ ὀνομαστῇ ἀπωλεσθεῖσα καὶ εἰς σωρόν, κακῇ μοίρᾳ, μεταβληθεῖσα ὑπὸ τρομερῶν σεισμῶν

καὶ πυρκαϊῶν ἐναλλάξ, ὡς μαρτυροῦσιν ἀρχαῖοι καὶ νεώτε-
ροι ἱστορικοί.

Τὴν ἱστορίαν τῆς Νικομηδείας δυνάμεθα γενικώτερον νὰ
ἀναγάγωμεν εἰς τρεῖς διαφόρους ἐποχάς, οἷαι : ἡ τῆς Ἀνε-
αρτήτου, τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ τῆς Βυζαντινῆς, ἐν σχέσει
πρὸς τὴν τῆς Βιθυνίας ἐν συνολῷ. Τὸ ὄνομα τοῦ Ζιποίτου
εἶναι τὸ πρῶτον τῶν βασιλέων τῆς ἀρχαίας Βιθυνίας, ὅπερ
κοσμεῖ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς διὰ σειρᾶς εὐτυχῶν πολέμων,
οἵτινες ἐξήγειραν τὸν φθόνον τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου
καὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἡρακλείας. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νικομή-
δης ὁ Α΄ φοβούμενος ἐνδεχομένην στάσιν τῶν ἀδελφῶν
του, δυνάμενην νὰ συνεπενέγκῃ τὸν διαμελισμὸν τοῦ ἔτι
ἀσυμπαγοῦς κράτους του ἐβύθισε τῆς χειρὸς αὐτοῦ εἰς τὸ
αἷμα ἐκείνων πλὴν τοῦ νεωτέρου, Ζιποίτου καὶ τούτου ἡ
Ζιβία, ὅστις ἐξέφυγε καταφυγὼν εἰς τὰ ἀνατολικά τῆς χώ-
ρας, ὅπου συναθροίσας ἱκανοὺς ὁπαδοὺς καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀν-
τιόχου στηριζόμενος ἐκίνησε κατὰ τοῦ Νικομήδους μόλις
διαφυγόντος τὸν ὄλεθρον τῇ γενναίᾳ τῶν πολυαρίθμων, καὶ
δὴ τῶν Γαλατῶν ὑπὸ τὸν Βρέννον, αὐτοῦ συμμάχων ἐπι-
μαχίᾳ. Μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν του ὁ Νικομήδης ἐπεδόθη εἰς
τὴν τακτοποίησιν καὶ εὐημερίαν τοῦ κράτους του, ἣν θανὼν
κατέλιπεν ἀπραγματοποίητον εἰς τὸν ἐκ δευτέρου γάμου
πρεσβύτερον υἱὸν του καὶ διάδοχον Προυσίαν. Ἀπὸ τῆς
ἐποχῆς ταύτης πιθανολογεῖται ὁ διαμελισμὸς τῆς Βιθυνίας
καὶ ἡ διαέρεσις αὐτῆς εἰς πρώτην καὶ δευτέραν συνεπείᾳ
τῶν διηνέξεων τοῦ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου υἱοῦ τοῦ Νικο-
μήδους Ζήλα πρὸς τὴν μητρυν αὐτοῦ Ἑταζέταν. Ἡ δὲ
συνένωσις τῶν ὑπὸ τοῦ Προυσία κυβερνωμένων ἐπαρχιῶν
μετὰ τοῦ βασιλείου ὑπὸ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Ζήλα
Προυσία, ὅστις κοινῶς λογίζεται ὡς πρῶτος ὑπὸ τὸ ὄνομα

τοῦτο βασιλεύς, παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς διαφόρους πρὸς τοὺς γείτονας πολέμους, ὧν πρῶτος ὁ κατὰ τῆς Περγᾶμου. Ἐκ-
τοτε ἡ Βιθυνία δὲν ἔπαυσε νὰ ᾔῃαι διαρκὲς θέατρον πολέ-
μων, οἵτινες διεξήγοντο τῇ ἐκάστοτε συμμαχίᾳ καὶ ἐπιμα-
χίᾳ ἰσχυρῶν ἡγεμόνων ἀπὸ πολλοῦ ἐποφθαλμιῶντων τὴν
χώραν εἰς ἣν αἱ εὐνοϊκαὶ αὐταὶ περιστάσεις ἀκόπως ἔφερον.
Διὰ τοῦτο βλέπομεν νῦν μὲν τὸν Μακεδόνα Φίλιππον νῦν
δὲ τὸν Ἀτταλον, ἄλλοτε δ' ἄλλον καὶ ἄλλον ἀναμιγνυομέ-
νους εἰς τὰ τῆς Βιθυνίας μέχρι τῆς ὑποταγῆς αὐτῆς ὑπὸ
τοὺς Ῥωμαίους ἐπὶ Νικομήδους τοῦ Γ'.

Γενομένην Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν ἡ Βιθυνία ἐκυβερνατο-
αὐτονόμως ὑπὸ ἀνθυπάτων κληρωτῶν καὶ πραιτῶρων, αἱ
δὲ πόλεις αὐτῆς κοινὴν ἀποτελοῦσαι συμμαχίαν ἐπολιτεύοντο
ὑπὸ κοινὸν σύλλογον «Βιθυνιαρχίαν». Μεταξὺ τῶν πραιτώ-
ρων, κατ' ἐξάίρεσιν ἀναφέρομεν τὸν Πλίνιον, ὅστις πολλαχῶς
εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῆς λαχούσης αὐτῷ ἐπαρχίας
καλλωπίσας αὐτὴν διὰ δημοσίας πλατείας καὶ πλουσίου ὑ-
δραγωγείου καὶ ὑποβαλὼν τῷ Αὐτοκράτορι Τραϊανῷ σχέ-
διον περὶ ἐνώσεως τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας μετὰ
τοῦ Εὐξείνου μὴπραγματοποιηθὲν παρὰ τὴν ἔγκρισίν του.
Ἐν γένει δὲ ὁ Πλίνιος μετριοπαθῶς ἐνήσκησε καὶ τὴν πρὸς
καταδίωξιν τῶν ὀπαδῶν τῆς νέας θρησκείας ὑπὸ τοῦ Αὐτο-
κράτορος δεδομένων αὐτῷ ἐξουσίαν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι
αὐτοκράτορες μᾶλλον ὥς πρὸς συμμάχους ἢ κατακτηθέντας
προσεφέροντο δαψιλεύοντες αὐτοῖς εὐμένειαν καὶ τὴν χώραν
παντοδαπῶς προικίζοντες ἀγροῖς, ἐν οἷς λαμπραὶ ὁδοί, λι-
μένες καὶ ἄλλα. Τὸ Δίνδυμον τῆς Κυζίκου ὄρος, ἐνθα πλού-
σια λατομεῖα ἐξαίρέτου γρανίτου, ἡ κοιλάς τοῦ Σαγγαρίου
ἐνθεν ὁ ἱάσπις, τὰ ὑφαίστεια πετρώματα τῆς Λιθύσσης ἦσαν
πηγαὶ πλούτου διὰ τὴν Νικομήδειαν. Πλὴν ἡ τῶν τυχῶν,

θινῶν καὶ χωρῶν ὀλέτηρ φιλαρχία δὲν ἐβράδυνε νὰ μετα-
βάλλῃ καὶ τὴν εὐδαιμονοῦσαν τέως πόλιν εἰς θέατρον αἱμα-
τηρῶν πολέμων καὶ ἐμφυλίων σπαραγμῶν, ὧν μείζων ἢ με-
ταξὺ Λικινίου καὶ Κωνσταντίνου περὶ Αὐτοκρατορίας ἀπο-
φασιστικὴ μάχη. Ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἡ Νικομήδεια ἐτιμήθη
διὰ τοῦ τίτλου δευτέρας μητροπόλεως τῆς ἀπεράντου ῥωμαϊ-
κῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐπλουτίσθη διὰ μεγαλοπρεπεστάτου
ἵπποδρόμου, νομισματοκοπείου, ὀπλοστασίου, ὀπλουργείου καὶ
παλατίων διὰ τὴν γυναῖκα καὶ θυγατέρα αὐτοῦ. Πλὴν δὲν
ἐβράδυνεν ἡ πρὸς καλλωπισμὸν αὕτη ἐπιμέλεια αὐτοῦ νὰ
μετατραπῇ ἐν αὐτῷ εἰς δυσμένειαν κατὰ τῆς νέας θρησκείας,
ἣν ταῖς ἐπομέναις περιστάσεσι καὶ συκοφαντίαις τοῦ Γαλέρ-
θου ἐπὶ τούτῳ αὐτόθι ἐλθόντος ἐπολέμησε καὶ κατεδίωξε
διὰ τῶν βιαιοτέρων καὶ σκληροτέρων μέσων. Ἐκτοτε ἡ Βι-
θυνία καὶ εἰδικώτερον ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς μεταβάλλεται
εἰς τραγικὸν σφαγεῖον τῶν ὁπαδῶν τοῦ Χριστοῦ, διότι αὐ-
τόθι ἀπαγόμενοι ἐσφαγιέζοντο οἱ συλλαμβανόμενοι ἐκ τῆς
ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας Χριστιανοί. Καίτοι δὲ ὁ διωγμὸς οὗ-
τος ἐξηκολούθησεν ἀπηνῆς μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ Μεγά-
λου, οὐχ ἥττον ὁ Χριστιανισμὸς ἐν Βιθυνίᾳ συνεκλήθη καὶ
αὐξηθεὶς μετεδόθη ἐκεῖθεν πανταχοῦ τῆς ὑψηλίου. Αἱ πρῶ-
ται ἀκτῖνες τῆς βασιλικῆς προστασίας ἐκάλυψαν δι' ἐκκλη-
σιῶν καὶ μονῶν τὰς κοιλάδας τοῦ Ὀλύμπου, τὰς πλευρὰς
τῶν ὀρέων καὶ τῶν πόλεων τὰ πέριξ. Καταβαλὼν ὁ ἱσα-
πόστολος τοὺς διαφόρους αὐτοῦ ἀντιπάλους καὶ τελευταῖον
τὸν Λικίνιον ἐλάμπρυνε τὰς πόλεις πάσας τῆς Βιθυνίας, καὶ
ἐδίωκε τὴν Νικομήδειαν, ἣν κτιζομένης τῆς Νέας Ῥώμης,
ἐτίμησε καὶ διὰ τοῦ θρόνου αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῶν κατόπιν βασιλέων ἡ Βιθυνία ἀναλαμβάνει ἀνα-
ψυχὴν τινὰ παρὰ πάσας τὰς αἱματηρὰς μάχας αἵτινες ἐν

αὐτῇ κατὰ καιροῦς ἐγένοντο· διότι ἡ αὐτοκρατορία ταλαν-
τευομένη μεταξὺ νικῶν καὶ ἡττῶν, προϊόντος τοῦ χρόνου
μετήνεγκε τοὺς πολέμους εἰς ἀπωτέρας χώρας. Ἄλλ' οὔτε
τὰ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν πολέμων δεινὰ ἄτινα ἢ
Νικομήδεια ὑπέστη, οὔτε αἱ κατόπιν ἐπιδρομαὶ τῶν Γότθων
καὶ Σκυθῶν, ἐπήνεγκον τοιαύτην καταστροφὴν οἷαν αἱ φυσι-
καί. Ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἡ Νικομήδεια εἶδε τὸ κάλλος καὶ τὸν
πλοῦτον αὐτῆς εἰς ἄμορφον νὰ μεταβληθῇ σωρὸν θάψασα ὑπ'
αὐτὸν πάντα τὰ μέχρι τότε σωζόμενα ἔργα τῆς ἀρχαίας τέ-
χνης καὶ πᾶν τὸ δυνάμενον ὁπωσοῦν νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ
μεγαλείου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς. Ἐν τοιαύτῃ οἰκτρᾷ
καταστάσει παρέμεινε μέχρι τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ, ὅτε
μόλις εἶδεν ἀναγεννωμένην ἐν μέρει τὴν παλαιὰν αὐτῆς εὐη-
μερίαν. Ἀλωθείσης δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν
Λατίνων, ἡ Νικομήδεια κατέστη πρωτεύουσα τῶν Κομνη-
νῶν ἡγεμόνων, καὶ τὸ 1326 ὑπέκυψεν ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν
κυριαρχίαν διατηρήσα πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτῆς προ-
νόμια.

Μετὰ ἐνὸς τετάρτου τῆς ὥρας στάθμευσιν ἐν τῷ εἰρημέ-
νῳ σταθμῷ κινουμέν μετὰ νέων οὕτως εἰπεῖν δυνάμεων πρὸς
τὸν σταθμὸν τοῦ Μπουγούκ-δερβέν· ἀπέχει οὗτος λεπτὰ 37
(χιλιομ. 18) τοῦ προηγουμένου καὶ φέρει εἰς τὸν σταθμὸν
τοῦ Σαπχνδζᾶ μετὰ 28 λεπτὰ (χιλιομ. 14). Ὀλίγον πρὸ
τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος σταθμοῦ ἀριστερὰ καὶ πλησίον τῆς ὁ-
μωνύμου λίμνης διακρίνονται ἀρχαίας οἰκοδομῆς ἐρείπια.
Ὁ σταθμὸς κεῖται ἐπὶ τῆς ὄχθης τῆς εἰρημένης λίμνης καὶ
παρέχει ἐντεῦθεν λαμπρὸν θέαμα αὐτῆς περιβχλλομένης ποῦ
μὲν ὑπὸ ἀμμώδους πεδιάδος ποῦ δὲ ὑπὸ δασοδῶν ὀρέων κα-
τερχομένων μέχρι θαλάσσης. Τὸ πλάτος καὶ μῆκος αὐτῆς
ἐξικνούνται τὸ μὲν πρῶτον μέχρι ἑξ, τὸ δὲ δεύτερον μέχρι

δύο χιλιομέτρων, ἡ δὲ ὅλική αὐτῆς περιφέρεια κατὰ τὸν Otter εἶναι 15 μιλίων κατὰ δὲ τὸν Tchihatcheff 36.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ λίμνη Σαπάνδζα ἐκαλεῖτο Σοφόν· ἀλλ' ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν διάφορα ἔλαβεν ὀνόματα ὀνομασθεῖσα ὑπὸ μὲν Μαρκελλίνου τοῦ Ἀμμιανοῦ Σουνὼν ὑπὸ δὲ Ἰωννῆς τῆς Κομνηνῆς καὶ ἄλλων Βοάνα ἢ Βοάνη. Τὸ σήμερον ὄνομα αὐτῆς προσέλαβεν, ὡς ἐπιτόπιος παράδοσις μαρτυρεῖ, ἐκ τῶν πρὸς συνοικισμὸν τῆς ὁμωνύμου παρακειμένης κώμης διαφόρων ξένων γιαπανδζί.

Τὰ ὕδατα τῆς Βοάνης εἰσὶ γλυκέα καὶ πόσιμα χρησιμεύοντα εἰς ἄρδουσιν τῶν πέριξ εὐφόρων κοιλάδων, ὧν αἱ ἐκτάκτου ἡδύτητος ποικίλαι ὁπώραι, καὶ δὴ, τὰ μῆλα καὶ τὰ ἄπια τυγχάνουσιν ὀνομαστά καὶ τῶν ἐπιβιτῶν λίαν εὐχαρίστως γαργαλίζουσι τὴν γεῦσιν ἀπολαυόντων ἐν εὐτελεῖ τιμῇ ἐν τῶν ἀρίστων καὶ εὐγεύστων ἀναψυκτικῶν. Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις συνεζητήθη πολλάκις τὸ σχέδιον τῆς χρησιμοποιοῦσεως τῶν ὑδάτων τούτων διὰ διώριγος πλευσίμου μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας· ἡ ἰδέα ὅμως ὅτι ἐπὶ Τραϊανοῦ τῇ προτάσει Πλινίου τοῦ Νεωτέρου ἐγένετο ἐναρξίς ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου τούτου φαίνεται ἡκιστα βέβαιος, οὐδαμοῦ παρουσιασθέντος μέχρι σήμερον μετὰ ἐπιμόνους ἐρεῦνας καὶ ἀναζητήσεις ἔχνης τοιαύτης ἐπιχειρήσεως. Ἐν τῇ λίμνῃ ταύτῃ, πέριξ τῆς ὁποίας κατώκουν οἱ Σίφωνες ἐπὶ τῶν πέριξ ὀρέων, εἶχον ἄλλοτε σχηματισθῇ ἐκ τῶν ποικίλων φορυτῶν, ἅτινα οἱ ἐπὶ σειρὰν τινὰ ἡμερῶν ὕμθροι καὶ ὑετοὶ ἐν αὐτῷ συνεπесώρευσαν νῆσοί τινες ἀνύπαρκτοι σήμερον· ἰδοὺ δὲ αἱ περὶ τούτου λέξεις τοῦ Εὐαγγερίου⁽¹⁾ α Καὶ

1) Ἐκδ. Κανταβρίας, σελ 307.

ὄμβρους δὲ ἐξαισίους ὁ Πρίσκος ἱστορεῖ γενέσθαι ἀνὰ τὴν Κων/πολιν καὶ τὴν Βιθυνῶν χώραν, ἐπὶ τρεῖς καὶ τέσσαρας ἡμέρας ποταμηδὸν τῶν ὑδάτων ἐξ οὐρανοῦ φερομένων. καὶ ὄρη μὲν ἐς πεδίον κατενεχθῆναι· κατὰ κλυθείσας δὲ κώμας παραπόλεσθαι· γενέσθαι δὲ καὶ νήσους ἐν τῇ Βυζάνη λίμνῃ, οὐ μακρὰν τῆς Νικομηδείας ἀφροσώσης, ἐκ τῶν συνενεχθέντων ἐς αὐτὴν παμπόλλων φουρτῶν».

Ὁ σταθμὸς τοῦ Ἀδᾶ-παζᾶρ ἀπέχει ἀπὸ τῆς Σαπάντζας ἐν τέταρτον τῆς ὥρας (χιλιομ. 8) καὶ ἀριθμεῖ τὸν δέκατον ἑβδόμου ἡμῶν σταθμόν, ἐκλήθη δὲ ἀπὸ τοῦ πλησίον χωρίου τοῦ κειμένου ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ καὶ ὀνομασθέντος οὕτω ἀπὸ νησιδίου σχηματιζομένου ὑπὸ βραχιόνων δύο τοῦ εἰρημένου ποταμοῦ. Καλούμενον ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν Θέμα Ὀπτιμάτων διενεργεῖ σήμερον ἀξιόλογον ἐμπόριον παντοδαπῶν ἐμπορευμάτων καὶ μάλιστα μετὰ ξηρῶν, γεννημάτων καὶ δερμάτων· ἡ δὲ κεντρικὴ αὐτοῦ θέσις ἢ πρόσφορος εἰς πᾶν εἶδος ἐμπορίου, ἢ δραστηριότητος καὶ ἢ εἰς τὸ ἐμπόριον κλίσις τῶν εὐχρίθμων αὐτοῦ κατοίκων παρέχει ἄνετα τὰ μέσα τοῦ κέρδους καὶ τῆς εὐμαρείας.

Ἐπειδὴ ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ καὶ ἐπειδὴ τετράκις ἀπαντῶμεν αὐτὸν κατὰ τὴν πορείαν ἡμῶν, διχρρέοντα ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν διελαυνόντων ἄνωθεν ἐπὶ σιδηρῶν γεφυρῶν, δὲν ᾗθελεν εἶσθαι ἄσκοπον νὰ εἵπωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τούτου ἰδίως δὲ περὶ τῆς γεφύρας τῆς καὶ νῦν ἔτι διατηρούσης, πιστὴν κατὰ μετὰ φρασιν τὴν ὀνομασίαν αὐτῆς *Μτὲς-κιοπροῦ*. Ἡ κατασκευὴ τῆς γεφύρας ταύτης ἤρχισε περὶ τὸ 553 ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅτε συνωμολόγησε τὴν μετὰ τῶν Περσῶν εἰρήνην, καὶ συνετελέσθη τῷ 561, τριακοστὸν τρίτον ἔτος τῆς βασιλείας του· διετήρησε δὲ τὸ προηγούμενον αὐτῆς ὄνομα *πενταγέφυρος* ὡς ἐκ

έντε καμάρων συνισταμένη, ἣν δὲ πρότερον ξυλίνη, ὡς μαρτυρεῖ Γ. Κεδρηνός⁽¹⁾: « Τῷ λγ'. ἔτει κτίζει τὴν γέφυραν τοῦ Σαγγάρεως ποταμοῦ, τὴν λεγομένην πενταγέφυρον, διὰ καμάρων πέντε, ξυλινὴν πρότερον οὖσαν» καὶ Λέων Γραμματικός⁽²⁾: « ὁ δὲ αὐτὸς βασιλεὺς κτίζει καὶ τὸν ἐν τῇ ἡγεῖαν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, καὶ πᾶς πολλὰ κτίσμενα ἐποίησεν ἐκκλησιῶν τε καὶ πόλεως, καὶ τὴν πενταγέφυραν τοῦ Σαγγαρίου ἅπερ Προκόπιος ὁ ἱστορικὸς ἐν ὀκτῶ λόγοις ἀνεγράψατο», προσέτι δὲ ἐλέγετο καὶ Ζόμπου κατὰ Ἰωάννην Σκυλίττην⁽³⁾: « . . . Τὸν δὲ Σαγγάριον διαπεραιωθείς, παρ' ᾧ ταῦτα γέγονε, διὰ τῆς Ζόμπου λεγομένης γεφύρας τὰς οἰκίας δυνάμεις ἀθροίζειν ἤρξατο», καὶ σημειώσεις Iacobi Goari εἰς Ἰωάννην Κουροπλάτην (σελ. 887): « Τῆς Ζόμπου λεγομένης γεφύρας pons iste est a Iustiano constructus, Πενταγέφυρος alias dictus apud Cedrenum. vulgus Ζόμπον vocavit appellativo satius quam propriis nomine: Ζόμπος enim *Gibbosum* significat, nec ineptum pontis valde convexi censetur epithetum. de Sagari fluvio in Cedrenum meminimus». Ἡ οἰκοδομὴ τῆς γεφύρας ταύτης, ἥτις παραμένει ἀκεραία ἔτι καὶ νῦν, ἀληθῶς δύναται νὰ λογισθῇ ἔργον ὑπέροχον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκτισται ἐκ τιτανοδῶν ὀγκολίθων καὶ συγκειμένη ἐξ ὀκτῶ τόξων ἔχει μῆκος 429 μέτρων· τὸ εὖρος δὲ τῶν μεγάλων αὐτῆς ἀψίδων, πασῶν τοῦ αὐτοῦ ὕψους ὥστε τὸ διάζωμα νὰ ἀποτελῇται ὀριζόντιον, εἴκοσι τριῶν μέτρων. Τὰ μεταξὺ τῶν ἀψίδων βάθρα εἰσὶ μῆκους ἑξήκοντα μέτρων καὶ ἡμίσεως καὶ πρὸ ἐκάστου αὐτῶν

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Α', σελ. 678. — 2) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 130. — 3) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 690.

προέχουσι ρεύματα θραύσται ἀκριβῶς ὡς ἐν τῷ Pont-neuf τῶν Παρισίων. Καὶ πρὸς μὲν τὸ πρὸς τὴν λίμνην ἄκρον τῆς γεφύρας ὑψοῦται πύλη ἐν σχήματι θριαμβευτικῆς ἀψίδος περιέχουσα ἐλικοειδῆ κλίμακα φέρουσαν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς γεφύρας, πρὸ δὲ τὸ ἀντίθετον μέγα γεῖτον, ἴσων πρὸς τὸ τόξον διαστάσεων, χρησιμεῖον εἰς ἀνάπαυλαν τῶν διαβατῶν. Ἦν δὲ τοσοῦτον τρομερὸν τὸ βάθος, τὸ εὖρος καὶ ἡ ὀρμητικότητα τοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ, ὥστε, κατὰ τὸν Παῦλον Διάκονον, πρὸς θεμελίωσιν τῶν ποδῶν τῆς γεφύρας ἐδέησε νὰ μετοχευθῇ τὸ ρεῖθρον, καὶ δικαίως ὁ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἱστοριογράφος Προκόπιος (1) μετ' ἀληθοῦς ἐμπάσεως ἐκτίθησι τὴν ἀνέγερσιν τῆς ἐν λόγῳ γεφύρας : « Ὁ μέγας δὲ ποταμὸς οὗτος ὄνπερ Σαγγάριον καλοῦσι νῦν σφοδρῶ μὲν κχτιῶν ἐς ἄγαν τῷ ρεῖθρῳ, ἐπὶ μέσης δὲ πεφυκῶς ἄβυσσος, εὐρυνόμενος δὲ θαλάσση ἴσα, διαγέγονε μὲν τὰ γε εἰς γέφυραν ἀνέπαρος πᾶσιν, ἐξ οὗ γεγόνασιν ἄνθρωποι, ἀκάτων δὲ συνδέοντες πλῆθος καὶ φορμηδὸν αὐτὰς ἀλλήλαις ἐναρμολύμενοι, ἐνταῦθα διαπορημεύεσθαι τολμῶσι πεζοί, ὥσπερ ποτὲ δέει τοῦ Ξέρξου τὸν Ἑλλήσποντον ὁ τῶν Μήδων στρατός, ἀλλὰ καὶ τοῦτο οὐκ ἀνεπικινδύνως αὐτοῖς γίνεται. πολλάκις γὰρ ὁμοῦ τοῖς δεσμοῖς συλλαβὼν τὰς ἀκάτους ἀπάσας, εἴτα τὴν διάβασιν ἀνεχαίτισε τοῖς τῇδε ἰοῦσι. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς γέφυραν αὐτῷ ἐγκεχείρηκεν ἐποικοδομεῖσθαι τανῦν » ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (2) ὡς ἐξῆς : « . . . Ῥεῖ δὲ ἐν τῷ (πέμπτῳ) θέματι (τῷ κχλουμένῳ) τῶν Ὀπτιμάτων ποταμὸς ὁ καλούμενος Σαγγάριος, ἐν ᾧ ἐστὶν ἡ ἀξιοθέατος γέφυρα ἣν ἐποίησεν Ἰουστινιανὸς ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὁ πολυύμνητος, ἐπιγραφὴν ἔχου-

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Γ', σελ. 314. 2) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 26.

σχοιναύτην, ἥτις γεγραπταὶ ἐν μιᾷ τῶν πλακῶν οὕτως ἔ-
λέουσα·

καὶ σὺ μεθ' ἐσπερίην ὑψύχενα καὶ μετὰ Μήδων
ἔθνεα καὶ πᾶσαν ξένην ἀγέλην

Σαγγάριε, κρατερῇσι ῥοᾶς ἀψῖσι πεδηθεὶς,

οὕτω ἐδουλώθης κοιρανικῇ παλάμῃ,

ὁ πρὶν δὲ σκαφείσιν ἀνέμβωτος, ὁ πρὶν ἀτειρής,

κεῖσαι λαϊνέῃ σφιγκτὸς ἀλυκτοπέδῃ».

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἀναφερομένη καὶ παρὰ Ζωναρᾶ⁽¹⁾ ἐποιή-
θη ὑπὸ Ἀγαθίου· σήμερον δὲ εἶναι ἀνύπαρκτος.

Αἱ πηγαὶ τοῦ Σαγγαρίου εὗρηνται, Στράβων, 543, πλη-
σίον κώμης τινὸς Σαγγίης καλουμένης (ἐξ ἧς ἴσως καὶ τὸ
ὄνομα) ἀπεχούσης 150 περίπου στάδια τῆς Πισσινοῦντος·
ἀλλὰ κατὰ Ψευδοπλούταρχον⁽²⁾ ἐκ Σαγγάρεως τοῦ Μυν-
δωνίου, ὅστις τῇ ἀρχῇ ὑποκύψας τῆς Κυβέλης ἐξέστη τῶν
φρενῶν αὐτοῦ καὶ ῥιφθεὶς εἰς τὸν εἰρημένον ποταμὸν ἐπνίγη.
Τὸ παλαιότερον ὄνομα αὐτοῦ εἶναι Ξηροβάτης ἀπονεμηθὲν
αὐτῷ κατὰ τὸν Ψευδοπλούταρχον ἕνεκα ξηρασίας κατὰ τὸ
θέρος, ἥτις ἀποδοτέα ἢ εἰς τὴν ἑνεκα συνεχοῦς ἀλλαγῆς
κοίτης τοῦ ποταμοῦ, μεθ' ἣν ἡ πρότερον μένει ξηρά, ἢ εἰς
ἀληθῶς τοιαύτην μετὰ τὸν διχασμὸν αὐτοῦ· διερχόμενος δὲ
τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Φρυγίας καὶ μέρος τῆς Βιθυνίας ἐνοῦ-
ται μετὰ τοῦ Γάλλου ποταμοῦ, πηγάζοντος ἐκ τῶν Μώ-
δρων τῆς Ἐφελλησποντείου Φρυγίας, καὶ καθίσταται πλω-
τός, ἅπλωτος ὢν τὸ πάλαι, καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὐξείνιον
Πόντον. Ὁ Σαγγάριος ὑπῆρξεν ἑκπαλαι γνωστός καὶ παρ'
Ὁμήρῳ ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα Γ' 187,

1) Ἐκδ. Λειψίας B. XIV. κ. VII. σελ. 285.—2) Ἑλληνες γεω-
γράφοι, ἔκδ. Βιέννης. Τόμ. Α', σελ. 581.

ἤδη καὶ Φρυγίην εἰσήλυθον ἀμπελόεσσιν,
 ἔνθα ἴδον πλείστους Φρύγας, ἀνέρας αἰολοπώλους,
 λαοὺς Ὀτρῆος καὶ Μύγδονος ἀντιθέοιο,
 οἳ ῥα τότε ἐστρατόωντο παρ' ὄχθας Σαγγαρίοιο.

Ὅ,τι δὲ ἄξιον περιεργείας διὰ τὸν ποταμὸν τοῦτον εἶναι ἡ ἐκάστοτε ἀλλαγὴ κοίτης, ὡς ἀνωτέρω εὔρηται, μεθ' ὅλας τὰς πολυειδεῖς κατὰ διχόρους καίρους ἐργασίας πρὸς διακανόνισιν τῶν ρεῖθρων αὐτοῦ. Περὶ τοῦ ἀσταθοῦς τούτου τοῦ ποταμοῦ ὁ Παχυμέρης⁽¹⁾ λέγει τὰ ἑξῆς : « . . . ὡς γὰρ πέραν Σαγγάρεως διατρίβων τοῖς ἀνὰ τοῦτον φρουρίοις ἰσχυρῶς ἀντεκρούετο, ἃ φθίσας ὁ βασιλεὺς συνώκισε Μιχαήλ καὶ σταυροῖς μηκίστοις ἐκ δένδρων ἄξινοκοπηθέντων μεταξὺ κατωγύρωσε, μέχρι καὶ ἐς ἐκκτὸν πόδας τὸ ἐντὸς πλάτος ἄβατον καταστήσας, ὡς ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις ἐλέγομεν, καὶ ἦν τῷ Πέρσῃ στερρόν ἐντεῦθεν τὸ τῆς καταδρομῆς κώλυμα, Κρονίου μηνὸς ἐκ τοῦ περαχρήμα ὁ ποταμὸς μετοχετεύετο, καὶ ζητεῖ τὴν παλαιὰν κοίτην, καθ' ἣν καὶ ἡ Ἰουστινιάνειος ποντογέφυρα ὕστερον δὲ μετοχετευθέντος τοῦ ποταμοῦ τὸν ἐξ ἐκείνου Μέλανα ὑπεδέχετο, οὐτόσον ὄντα, ἀλλ' ἱκανὸν τέως καὶ τοῦτον ἐκ βάθους αὐτάρκους τὴν τῶν ἐχθρῶν ἀποκωλύειν ἔφοδον. τότε τοίνυν ἐξ ὄμβρων ὁ Σαγγάριος πλημμυρίσας τῆς ἰδίας μεταίρει καὶ αὐθις κοίτης, ἥς ἐκ παλαιοῦ ποτ' ἐκκοιτισθεῖς ἐπελάβετο, καὶ πρὸς τὴν προτέραν ἀνέτρεχε, καὶ οὐ μὲν ἀπέστη, περαιουῖσθαι καὶ τῷ τυχόντι παρεῖχεν, οὐ δ' ἐπελάβετο πλημμυρῶν, μὴ ὅ γ' ἐκ τῆς πλημμύρας βάθος ἐδίδου τῷ ρεύματι, ἀλλὰ καὶ χοῦν ἐκ μιλτοπαρήων ὀρέων κατὰγων καὶ χέραδος ἱκανὸν προσέχων καὶ πόρον ἐτίθει τῷ περᾶν θέλοντι. τῷ τοι καὶ οἱ ἐν

1) Ἐκδ. Βόννης. Τόμ. Β', σελ. 330—331.

τοῖς πέραν φρουρίοις συνωκηκότες, τὴν ξένην ἰδόντες μετά-
στασιν καὶ γνόντες ἐν χρῶ κινδύνου γενόμενοι, ἀπανίσταντο.
οὐ μὲν δ' αὖθις ἐπὶ πολὺ τὸ σχῆμα τοῦτο τῷ ποταμῷ ἦν,
ἀλλ' ἐς μῆνα προσχώσας μόνον ὑπέστρεψε. καὶ ἦν ἡ ἐκ τοῦ
παλαιοῦ ἀποχώρησις καὶ τῶν ἐν τοῖς φρουρίοις φυγῆς καὶ
τῶν ἐχθρῶν διαπεραιώσεως προφανῆς αἰτία, τῷ περᾶν
ἀνδρὴν τοὺς βουλομένους· ἡ δ' ἐξ ὑπογείου ἐσαῦθις ἀνυπο-
στροφὴ τοῖς καὶ τούτῳ περῶσιν εὐθέτησε, τῷ περᾶν διὰ τῆς
προσχώσεως».

Τὴν ἀπὸ τοῦ εἰρημένου σταθμοῦ μέχρι τοῦ ἐπομένου τῆς
Κεῖβε τεσσαρακονταοκτάλεπτον (χιλιομετ. 24) ἀπόστασιν
διακόπτουσι δύο σιδηροδρομικαὶ γέφυραι ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου,
ὧν ἡ μία ἐπὶ τοῦ ὀγδόου χιλιομέτρου, ἐπὶ θέσεως καλουμέ-
νης Βαλαβάν, ἔνθα καὶ ἐρείπια ῥωμαϊκοῦ στρατιωτικοῦ
σταθμοῦ, ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ εἰκοστοῦ τρίτου χιλιομέτρου κατόπιν
σύραγγος δι' ἧς διερχόμεθα, ἥτοι ἐν χιλιόμετρον πρὸ τοῦ
σταθμοῦ περὶ οὗ ἐνταῦθα ὁ λόγος. Ἡ θέσις ἐφ' ἧς ἱδρύται
ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς ὀνομάζεται κυρίως Κιοπροῦ-μπασῆ.
ἐκ τῆς γεφύρας ἦν ἐδείματο ὁ Σουλτάν Βαγιαζήδ μετὰ με-
γάλῃς ἀρχαϊκῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ ὑψηλοῦ λίθου⁽¹⁾.

Ἡ κυρίως Κεῖβε κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σαγ-
γαρίου καὶ εἰς ἡμίωρον σχεδὸν ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθ-
μοῦ. Εἶναι ἡ ἀρχαία Κύβα ἢ Κύβαλα ἐκ τῆς αὐτόθι λα-
τρευομένης θεᾶς Κυβέλης, τῆς ὁποίας καὶ οἱ ἱερεῖς ἀπὸ τοῦ
παρὰ κειμένου ποταμοῦ Γάλλοι ὀνομάζοντο· εὗρηται δὲ αὐ-
τόθι καὶ ὄρος Κύβαλα. Πολλαὶ συμπτώσεις ἀποστάσεων ἐκ
διαφόρων σημείων ἤγαγον πολλοὺς εἰς τὸ νὰ δεχθῶσιν ὅτι
ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος κωμόπολις εἶναι τὸ ἐν τοῖς ἀρχαίοις ὁδοι-

1) Voyages en Orient, V. Fontanier, Paris 1829, p. 347.

πορικοῖς ἀναφερόμενον Τότταιον⁽¹⁾, ἐπιστηρίζοντες τὴν ιδέαν τῶν ταύτην καὶ ἐπὶ πολλῶν λειψάνων αὐτόθι ἀνευρισκομένων. Νῦν τὸ ἄλλοτε ἱκανῶς μέγα καὶ πολυάνθρωπον τοῦτο χωρίον, καταστραφέν ὀλοτελῶς σχεδὸν ἐπὶ Σουλτὰν Μουράτ τοῦ Δ' ὑπὸ πλημμύρας τοῦ Σαγγαρίου, εἶναι κεντρικὴ κώμη τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι λαμπρὸν διενεργοῦσιν ἐμπόριον μετὰ ξης, βάμβακος καὶ ἄλλων ποικίλων γεωργικῶν προϊόντων, ὧν ὀνομαστοὶ εἰσὶν ἰδίως οἱ πέπונες.

Μεταβαίνοντες εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Ἀκ-χηςάρ, ἀπέχοντα λεπτὰ 23 τοῦ προειρημένου (χιλιομ. 12) ἀπαντῶμεν καθ' ἑδὸν τὰ ἐρείπια τοῦ φρουρίου Ἀκ-χηςάρ ἐπὶ τῶν ὁποίων διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ πρὸς τὴν λείψανον νεκροταφείου χριστιανικοῦ καὶ μετὰ τοῦτο ὀθωμανικοῦ.

Ὁ σταθμὸς τοῦ Μέκεδζε ἀπέχει λεπτὰ 28 (χιλιόμ. 14) ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρου. Πορευόμενοι εἰς τὸν σταθμὸν τοῦτον δεξιᾷ ἐπὶ κορυφῆς βουνοῦ διακρίνομεν ἐρείπια πύργου καὶ εἴτα διασχίζομεν δεινδρόφυτον χῶρον δεικνύοντα διὰ τῶν ἐνεπιγράφων αὐτοῦ στηλῶν τὴν ὑπαρξίν αὐτόθι παλαιοῦ νεκροταφείου.

Δίς ἔτι ὑπερπηδῶμεν τὸν Σαγγάριον ποταμὸν περὶ τὸ τρίτον χιλιόμετρον ἀπὸ τοῦ προηγουμένου σταθμοῦ καὶ πρὸ ἀκριβῶς τοῦ ἐπομένου Λέφκε, εἰς ὃν φθάνομεν διατρέχοντες τὴν δεκατετραχιλιόμετρον ἀπόστασιν ἐντὸς 28 λεπτῶν.

Τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου Λέφκε διετηρήθη ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀμετάβλητον, Λεῦκαι καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καλουμένου. Κεῖται δὲ δεξιᾷ ὁμωνύμου ποταμοῦ καὶ περιέχει λείψανα ἀρχαίων μνημείων. Ἐκ τοῦ σταθμοῦ τούτου εἶναι ἡ συντομωτέρα διὰ Νίκαιαν ὁδός.

1) Texier, *Asie mineure*, Paris 1862, p. 90.

Οἱ μέχρι τοῦ Δορυλαίου σταθμοὶ οὐδὲν παρουσιάζουσιν ἡμῖν ἄξιον λόγου ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν καὶ τούτου ἔνεκα περιοριζόμεθα εἰς τὸ νῦν ὀρίζωμεν τὰς ἀποστάσεις μεταξὺ αὐτῶν ὅπως φθάσωμεν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὄρον. Τὸ Βεζίρ-χάν ἀπέχει τοῦ προηγούμενου σταθμοῦ λεπτὰ 38 (χιλιόμε. 19) καὶ κεῖται δεξιᾷ τῆς γραμμῆς εἰς ἀπόστασιν λεπτῶν τινῶν μεταξὺ τῶν δύο τούτων σταθμῶν ὁ Γάλλος ποταμός, νῦν Καρά-σοῦ, ὅστις πολλάκις διακόπτει τὴν πορείαν ἡμῶν χύνεται εἰς τὸν Σαγγάριον. Μετὰ 40 λεπτὰ (χιλιόμε. 17), ἀφοῦ διέλθωμεν μίαν ὑπόγειον σύραγγα, φθάνομεν εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Βιλεδζίκ, διατρέχοντες ἐπὶ πεντάλεπτον περίπου τὴν ὑπὸ τῶν γαλιτσῆ καγλαλάρ σχηματιζομένην ἀγρίαν χαράδραν. Τὸ χωρίον Βιλεδζίκ ἀπέχει ὥραν περίπου ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ καλούμενον πρὸς τοῖς Βυζαντινοῖς Βιλέκωμ. Ἐναντι τοῦ σταθμοῦ, ἀριστερᾷ τῷ ἀνερχομένῳ, κεῖνται τὰ χωρία Ἀσαγήκιοι καὶ Μπάςκιοι.

Βαίνοντες εἰς τὸν σταθμὸν Καράκιοι ἀφίνομεν ἀριστερᾷ ἡμῶν τὸ χωρίον Κιουπλού, καθαρῶς χριστιανικόν, καὶ μετὰ βραδυτάτην πορείαν διακοπτομένην ὑπὸ ἀλλεπαλλήλων συράγγων καταφθάνομεν εἰς τὸν σταθμὸν.

Ἡ μεταξὺ τῶν δύο τούτων σταθμῶν ἀπόστασις παρουσιάζει τὰ δυσχερέστερα μέρη τῆς ὅλης γραμμῆς. Ἐν πρώτοις ἀνερχόμενοι μετὰ βραδύτητος οὐχὶ συνήθους εἰς ἀμαξοστοιχίας ($4\frac{0}{10}$) ὑπερπηδῶμεν τὴν μεγαλειτέραν γέφυραν καὶ μετ' αὐτὴν διερχόμεθα διὰ 12 ἀλλεπαλλήλων συράγγων ὑπὸ τὴν βάσιν ἰσχυρίθμων ὑψωμάτων. Εἶναι δὲ τοιαύτη ἡ εἰρημένη ἀνωφέρεια ὥστε ἐντὸς 12 χιλιομέτρων μήκους ἀνερχόμεθα ὕψος 300 μέτρων. Ἡ ὅλική δὲ ἀπόστασις τῶν δύο σταθμῶν διατρέχεται εἰς 1 ὥραν καὶ 10 λεπτὰ (χιλιόμετρα 18).

Τὸ Βοζγιούκ, Βουζάννη παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, ἀπέχει λεπτὰ 36 (χιλιόμ. 15) κεῖται δὲ ἀριστερᾷ παρὰ τὸν σταθμόν, ἀριστερᾷ ἡμῶν, καὶ εἶναι κώμη λογιζομένη μίχ ἐκ τῶν πολυανθρωποτέρων μετὰ τὴν Νικομήδειαν. Τοῦ δὲ Ἰν-όνοῦ ὁ σταθμὸς ἀπέχει τοῦ προηγούμενου λέπτὰ 44 (χιλιόμ. 18). Μεταξὺ τῶν δύο τούτων σταθμῶν εὔρηται τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, 856.20 μ., ὑπολειπόμενον κατὰ μέτρα τινα τοῦ ἐδαφικοῦ ὕψους ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Τὸ χωρίον Ἰν-όνοῦ ἀπέχει ἡμίωρον τοῦ σταθμοῦ καὶ ἔκτισται δεξιᾷ ὑπὸ τοὺς πρόποδας ἀποκρήμνου λόφου· ἐπωνομάσθη δὲ οὕτω ἐκ τῶν πολλῶν ἀντρῶν (ἰν) ὧν δύο διακρίνονται ἐκ τοῦ σταθμοῦ. Τὸ Ἰν-όνοῦ ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν ἔχει τὴν ὑψίστην τιμὴν νὰ ὀρίζηται ἡ ἀφετηρία τοῦ νικηφόρου Γαζῆ Ὁσμάν, ἀρχηγέτου τῶν Ὀθωμανῶν αὐτοκρατόρων.

Μετὰ τὸν σταθμὸν τοῦ Ἰν-όνοῦ, ὅστις εἶναι ἡ κεντρικὴ ἀποβάθρα καὶ τῶν ποικίλων προϊόντων τοῦ Κοτυχίου (Κιουτάχγια), φθάνομεν μετὰ 33 λεπτῶν πορείαν (χιλιόμετρα 14) εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ χωρίου Τσικουρ-χισάρ, κειμένου ἀριστερᾷ ὑπὸ τοὺς πρόποδας λόφου καὶ ἀπέχοντος ἡμίωρον περίπου. Λείπεται ἤδη ὁ τελευταῖος σταθμὸς τῆς προκειμένης ἡμῶν σκιαγραφίας εἰς ὃν ἀποβαίνομεν μετὰ 48 λεπτὰ (χιλιόμετρα 20) διατρέχοντες ἐν κατὰ χρόνον χρονικῶ διαστήματι 12 ὥρῶν καὶ 16 λεπτῶν χιλιόμετρα 317 καὶ σταθμοὺς 27, πλὴν τοῦ εἰς ὃν ἀπέβημεν, κατανάλωσαντες διὰ στάσεις καὶ ἐπιστάσεις 1 ὥραν καὶ 32 λεπτὰ ἐν συνόλῳ.

Τὸ Ἐσκί-σεχίρ κεῖται πρὸς δυσμὰς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς διαρρέομενον ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Θύμβριος (Πουρσάκ). Ἀπέναντι αὐτοῦ πέραν τῆς γραμμῆς εἰς ἀπόστασιν

ετάρτου, εὔρηται ἡ θέσις τοῦ ἀρχαίου Δορυλαείου (νῦν Στραῖ-γιούκ). Πρὶν ἢ ἐπιληφθῶμεν τῆς ἱστορίας αὐτοῦ θεωροῦμεν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς νὰ λαλή-
ωμεν περὶ Φρυγίας παρέχοντες σκιαγραφίαν αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς δυνάμεως αὐτῆς.

Ἡ ἱστορία τῆς Φρυγίας, ὑπὸ γεωγραφικὴν ἰδίως ἔκφασιν, παρίσταται οὐχὶ εὐπεπτον θέμα, ὡς καὶ ὁ Στράβων (564) ὁμολογεῖ, πολλαχῶς τῶν ὁρίων αὐτῆς παραλλαγέντων κατὰ καιροὺς ὑπὸ τῶν διαφόρων γεωγράφων· καὶ νῦν ἔτι ὀλίγοι τινὲς μεταξὺ αὐτῶν συμφωνοῦσιν ἐπὶ τῆς ὁροθεσίας τῆς μεγάλης καὶ εὐδαίμονος ταύτης χώρας. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἔσω μερισμὸς τῆς χώρας ποικίλους ἔσχε καθορισμούς, εἰς οὓς δὲν ἀπέσχον καὶ οἱ ἀρχαιότεροι τῶν συγγραφέων νὰ λάβωσι μέρος. Ἐξετάζοντες τῶν συγγραφέων τούτων τοὺς εἰδικώτερον πραγματευθέντας περὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἴτε γεωγραφικῶς εἴτε ἱστορικῶς εὐρίσκομεν ὅτι οἱ Φρύγες ὑπῆρξαν ἐκ τῶν πρώτων ἐποικιστῶν τῆς χερσονήσου ταύτης· ἡ δὲ γεωλογικὴ καὶ γεωγραφικὴ σύστασις τῆς χώρας μαρτυρεῖ ὅτι εἰς ἐπο-
χὴν οὐ πολὺ ἀπέχουσιν τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἐπῆλθεν ὁ ἐποικισμὸς οὗτος, ἅτε ἠφαιστειακὰ φαινόμενα καὶ ἄλλη διαρκὲς ὑποχθονία δράσις καθίστων τὴν χώραν σχεδὸν ἀκα-
τοίκητον εἰς τοὺς παναρχαίους ἐκείνους χρόνους. Ἐπὶ μα-
κρὰν δὲ περίοδον καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων αἱ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦσαν ἐκτεθειμέναι εἰς γήινας καταστροφὰς καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς μάτην ἐπάλαιον κατὰ ταραχώδους φύσεως ἀνταλλάσσοντες ἔδαφος παρθένον καὶ θαυμασίως εὐ-
φορον πρὸς διαρκεῖς κινδύνους. Διὰ τοῦτο οὐδόλως ἄπορον ἂν ἡ Ἀνατολὴ παρὰ τὴν ἐγγύτητα αὐτῆς τῇ ἐστίᾳ τοῦ πο-
λιτισμοῦ ἔμενεν ἔρημος ἢ ὑπὸ πλανήτων διετρέχετο λαῶν

ἐνῶ ἡ Θράκη καὶ αἱ δυτικαὶ τοῦ Εὐξείνου παραλίας ἐβρίθον πληθυσμοῦ ἐτοίμου πρὸς ἀποικίας. Οἱ Φρύγες θεωροῦσιν ἐαυτοὺς αὐτόχθονας, οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν ἱστορικῶν συμφωνοῦσι περὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς αὐτῶν καταγωγῆς διαφέροντες μόνον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεταναστεύσεως. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἡρόδοτος ἀσπαζόμενος τὴν γνώμην τῶν ἐν Μένφιδι ἱερέων τοῦ Ἡφαίστου· ὅτι οἱ Φρύγες πρεσβύτεροι τῶν Αἰγυπτίων, οἵτινες ἐαυτοὺς πρώτους πάντων ἀνθρώπων ἐπίστευον, ὑπῆρξαν, διότι τὸ βεκὸς κατὰ τὴν φρυγιακὴν γλῶσσαν ἄρτον ἐσήμαινε καὶ ὁ κωμικὸς βεκκεσέλινε (προσέληνε) λέγων περὶ τῶν Ἀρχάδων τὴν πρεσβυγένειαν ἐμφάνει, καὶ ὁ Ἀρριανὸς ἱστορεῖ ὅτι οἱ Φρύγες παλαιότατοι ὑπῆρξαν ἀνθρώπων, ἀναφέρει (Βιβλ. Ζ', 73) ὅτι οἱ Φρύγες, ὡς Μακεδόνες λέγουσιν, ἐφ' ὅσον χρόνον σύνοικοι αὐτῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἦσαν ἐκαλοῦντο Βρίγες μεταλλάξαντες τοῦτο εἰς Φρύγες σὺν τῇ μεταλλαγῇ τῆς χώρας. Ὁ Στράβων (572) σαφῶς δείκνυσι τὴν ἐκ τῆς Θράκης τῶν Φρυγῶν εἰς Ἀσίαν πλησίον τῆς Τροίας διαπερασίωσιν καὶ μετ' ἄλλων συγγραφέων ἐπιμαρτυρεῖ (295 καὶ 541) ὅτι καὶ ἐν Εὐρώπῃ ὑπῆρχον ἕτεροι Φρύγες, ἐξ ὧν περαιωθέντες ἐγένοντο οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν, ὡς καὶ Μυσοὶ ἀφ' ὧν ὠρμήθησαν οἱ ἐν Ἀσίᾳ, καὶ Μύγδονες καὶ Βέβρυκες καὶ Μαιδοβιθυνοὶ καὶ Βιθυνοὶ καὶ Θυνοὶ, ἴσως δὲ καὶ Μαριανδυνοὶ, οἵτινες πάντες ἐξέλιπον ἐκ τῆς Εὐρώπης πλὴν τῶν Μυσῶν συμμεινάντων. Ἡ δὲ μετανάστευσις αὕτη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐγένετο πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ὡς ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς (572) ἀναφέρει· «τά τε περὶ τῶν Φρυγῶν καὶ τῶν Μυσῶν λεγόμενα πρεσβύτερα τῶν Τρωϊκῶν ἐστίν» καὶ (680) ἐνθα μέμφεται Ξάνθου τοῦ Λυδοῦ ὡς ἀντιτείνοντος τῷ Ὀμήρῳ ἐπὶ τοῦ χρόνου τῆς εἰρημένης μεταναστάσεως «ὁ μὲν γὰρ Ξάνθος ὁ Λυ-

μετὰ τὰ Τρωϊκὰ φησιν ἐλθεῖν τοὺς Φρύγας ἐκ τῆς
 Εὐρώπης καὶ τῶν ἀριστερῶν τοῦ Πόντου, ἀγαγεῖν δ' αὐτοὺς
 Ἐκαμάνδριον ἐκ Βερεκύντων καὶ Ἀσκανίας. ἐπιλέγει δὲ τού-
 οισι ὁ Ἀπολλόδωρος, ὅτι τῆς Ἀσκανίας ταύτης μνημονεύει
 καὶ ὁ Ὅμηρος ἥ ὁ Ξάνθος» Φόρκυς δὲ Φρύγας ἦγε καὶ Ἀ-
 σκάνιος θεοειδὴς τῆλ' ἐξ Ἀσκανίας. «ἀλλ' εἰ οὗτος ἔχει,
 μὲν μετανάστασις ὕστερον ἂν εἴη τῶν Τρωϊκῶν γεγονυῖα,
 ἐν δὲ τοῖς Τρωϊκοῖς τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἐπικου-
 ρικὸν ἦκεν ἐκ τῆς περαίας ἐκ τῶν Βερεκύντων καὶ τῆς Ἀ-
 σκανίας. τίνες οὖν Φρύγες ἦσαν «οἱ ῥοὶ τότε' ἐστρατόωντο
 παρ' ὄχθας Σαγγαρίοιο», ὅτε ὁ Πρίαμος «ἐπικούρος ἐὼν μετὰ
 τοῖσιν ἐλέγχμην » φησί; τῶν δὲ ἐκ μὲν Βερεκύντων μετε-
 πέμπετο Φρύγας ὁ Πρίαμος, πρὸς οὓς οὐδὲν ἦν αὐτῷ
 συμβόλαιον, τοὺς δ' ὁμόρους καὶ οἷς αὐτὸς πρότερον ἐπε-
 κούρησε πηρέλιπεν». Καὶ ὁ Σέρβιος δὲ στοιχεῖ τῇ γνώμῃ
 τοῦ Στράβωνος⁽¹⁾ ὑπὲρ τῆς ὁποίας μαρτυρεῖ καὶ ἡ μυθολο-
 γία· διότι μετὰ πόλεμον μετὰ Ἰλλου καὶ Τυντάλου
 συμβάντα οἱ ἀπόγονοι τοῦ δευτέρου ἐζήτησαν ἄσυλον ἐν
 Ἑλλάδι ἐπιδόντες τὸ ὄνομα αὐτῶν εἰς ἣν ὤκησαν χώραν
 120 ἔτη πρὸ τῶν Τρωϊκῶν ὀνομασθεῖσιν ἔκτοτε Πελοπόν-
 νησον. Ἄλλως καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν μέχρι σήμερον ὑφισταμέ-
 νων ἔργων πηλαϊᾶς τέχνης, ὧν τὴν αὐθεντείαν ὁμολογεῖ ὁ τε
 Στράβων, ὁ Πλίνιος καὶ ὁ Πυσχνίης πείθει ἡμᾶς ὅτι οἱ πρό-
 γονοι τοῦ Ἀγαμέμνονος ἦρξαν ἐν Φρυγίᾳ πολὺ πρὶν ἢ ἡ Ἑλλάς
 πολιτισθῇ καὶ ὅτι τὰ βασιλεία τῶν ἡγεμόνων τούτων ἐξετεί-
 νοντο ἀπὸ τοῦ Ἄλφειο μέχρι τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ κόλπου
 τοῦ Ἑρμου τοῦ νῦν Σμύρνης. Περὶ δὲ τὴν γνώμην τῶν
 συγγραφέων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς οἵτινες τιθεῖσιν ἐν ἀμφι-

1) Βλ. Θ'. Αἰνειάδος.

βόλῳ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐν λόγῳ μεταναστεύσεως, δυνάμεθα νὰ ἐπιρρίψωμεν ὁμοφωνίαν τινὰ μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν δε-
χόμενοι ὅτι κατὰ διαφόρους ἐποχὰς διάφορα φυλὰ ἐκ Θρά-
κης ἐλθόντες εἰς Ἀσίαν συνηνώθησαν τοῖς πρῶτοις ἀποίκους
καὶ οὕτως ᾤξθησαν τὸν ὄγκον τοῦ φρυγιακοῦ ἔθνους.

Πρῶτος τῶν φρυγιακῶν τούτων φυλῶν βασιλεὺς ὑπῆρξεν,
ὁ Νάννακος ὅστις κατὰ Σουίδαν, ἀνὴρ ἦν παλαιὸς τοῦ
Δευκαλίωνος καὶ προῖδῶς τὸν μέλλοντα κατακλυσμὸν συνήγαγε
πάντας εἰς τὸ ἱερὸν καὶ μετὰ δακρύων ἰκέτευσε· καὶ παροι-
μία δὲ ἐξ αὐτοῦ ἐπὶ τῶν πάνυ ἀρχαίων « ἀπὸ Ναννάκου »,
ἢ κατ' ἄλλοις Μάνις τις μετονομασθεὶς ἀπὸ τοῦ φρυγικοῦ
θεοῦ Μηνός, ἐξ οὗ καὶ οἱ Φρύγες *Μανιάκ* τὰς μεγάλας πρά-
ξεις ἐκάλουν.

Κατόπιν ἀναφέρεται Μίδας τις ἄρξας ἐν Πεσσινοῦντι,
καὶ μετ' αὐτὸν ἡ βασιλεία ἐναλλάσσεται κυρίως μεταξὺ δύο
ὀνομάτων τῶν Μίδου καὶ Γορδίου, ὧν οἱ πρῶτοι διέτριβον
ἐν τῇ ἀπ' αὐτῶν ὀνομασθείσῃ πόλει Μιδασείῳ (Σεῖδ-γάζῃ)
παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Σαγγαρίου, οἱ δὲ δεῦτεροι ἐν τῇ Γορ-
δεῖῳ (βραδύτερον Ἰουλιουπόλει) τῇ φερωνύμῳ τοῦ ἀρχηγέ-
του τῆς δυναστείας ταύτης. Ὁ Γόρδιος οὗτος γεωργὸς τὸ
πρῶτον ἐξελέγη ὑπὸ τοῦ λαοῦ βασιλεὺς ἕνεκα τῆς ὑπακοῆς
αὐτοῦ εἰς τοὺς θεούς, οἵτινες ὑπέδειξαν εἰς αὐτοὺς νὰ ἀνα-
γωρεύσωσι βασιλὲα τὸν πρῶτον ὃν ᾗθελον ἴδῃ ἐφ' ἀμάξης
μεταβαίνοντα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Διός. Ἐπὶ τῆς ἀμάξης ταύ-
της, ἀφιερωθείσης ἔκτοτε εἰς τὸν ναόν, ἐδέθη καὶ ὁ γνωστὸς
δεσμὸς (1). Μετὰ τοῦτον ἔρχεται Μίδας, υἱὸς Γορδίου, ὅστις
ἀπὸ τοῦ Βερμίου ὄρους τῆς Μακεδονίας, ἐνθα ἦρχε τῶν Βρί-

1) Ἀρρ. Ἀνάβασις 2, 3· καὶ Πλούταρχος ἔκδ. Λειψίας, Τόμ.
III, 297—298.

γῶν, - διεπεραιώθη εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ καταλαβὼν μέγα μέρος τῆς Φρυγίας ἐσύστησεν ἴδιον βασιλείον φρυγικὸν πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου. Περὶ τοῦ Μίδα τούτου ἀναφέρονται πολλὰ μυθεύματα ἀπὸ τῆς νηπιακῆς αὐτοῦ ἡλικίας μέχρι τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἡμερῶν. Ὁ Στράβων (680) λέγει ὅτι εἶχε μεταλλεῖα χρυσοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους Βερμίου ἐνθά καὶ μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ ἐν Ἀσίᾳ βασιλείου διετήρει τὸ αὐτόθι τῶν Βρυγῶν βασιλείον, ἐξ οὗ καὶ οἱ Φρύγες. Περὶ τῆς βασιλείας καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ στερούμεθα εἰδήσεων· ἀναφέρονται ὁμως παρ' Ὀμήρῳ σύμμαχοι τοῦ Πριάμου βασιλεῖς τῆς Φρυγίας ὁ Δύμας⁽¹⁾ πατὴρ τοῦ Ἀσίου καὶ τῆς Ἐκάβης, ὁ Ὀτρεὺς⁽²⁾ πατὴρ τῆς Καλικόπιδος Ἀφροδίτης, ὁ Μύγδω⁽³⁾, ἐξ οὗ καὶ μέρος τῆς Φρυγίας ἐκλήθη Μυγδονία καὶ οἱ Φρύγες ὑπὸ τῶν ποιητῶν Μύγδονες⁽⁴⁾, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κόροιβος ὅστις ἦλθεν εἰς βοήθειαν τοῦ Πριάμου ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Κασσάνδραν⁽⁵⁾, ὁ τοῦ Φαίνοπος υἱὸς Φόρκυς⁽⁶⁾ ὅστις μετὰ τοῦ Ἀσκανίου υἱοῦ τοῦ Ἰπποτίωνος βασιλέως καὶ τούτου τῆς ἐν Φρυγίᾳ Ἀσκανίας ἦλθεν ἐπίκουρος τῶν Τρώων⁽⁷⁾, καὶ ἄλλοι. Ἐτερός τις ἡγεμὼν τῆς δυναστείας τῶν Μιδῶν ἤρξε τῶν Κελαινῶν ἧτις ἐπὶ μακρὸν διέτελεσε μία τῶν κυριωτέρων πόλεων τῆς Φρυγίας. Περὶ τὸν Η' αἰῶνα π. Χ. ἀναφίνεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς Φρυγίας ἕτερος Γόρδιος καὶ μετὰ τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ Μιδας, ὅστις διαδεχόμενος τὸν πατέρα ἀναφέρεται παρ' Ἡροδότῳ (I, 14) ὡς ἀναθέσας εἰς Δελφοὺς τὸν ἀξιοθέατον αὐτοῦ βασιλικόν, ἐφ' οὗ καθήμενος ἐδίκαζεν, θρόνον. Ἴσως ἐπὶ τοῦ Μίδα τούτου τὸ μεμελησμένον εἰς μικρὰς ἡγεμονίας φρυγικὸν βασιλείον συ-

1) Π', 718.—2) Γ', 186.—3) Αὐτόθι.—4) Παυσανίας Βιβλ. X' κεφ. XXVII, 1.—5) Αὐτόθι.—6) Ὀμ. Β', 862.—7) Ὀμ. Β', 862 καὶ Ρ', 312.

νηνώθη εἰς ἓν κράτος συμπαγές. Ἐτερός τις Γόρδιος ἀνα-
φέρεται κρατήσας τῆς Φρυγίας, τοῦ ὁποίου υἱὸς ὑπῆρξεν ὁ
ἀδελφοκτόνος Ἄδραστος⁽¹⁾. Τελευταῖος δὲ τῶν ἀνεξαρτήτων
ἡγεμόνων τῆς Φρυγίας φέρεται Μίδας τις, ὅστις ἰδὼν τὰς
χώρας αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Κιμμερίων ἡτοκτόνησεν αἷμα τὰύρου
πιών, «οἷ τε Κιμμέριοι, οὓς καὶ Τρήρας ὀνομάζουσιν, ἢ ἐ-
κείνων τι ἔθνος, πολλάκις ἐπέδραμον τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ Πόν-
του καὶ τὰ συνεχῆ αὐτοῖς, τοτὲ μὲν ἐπὶ Παφλαγόνας τοτὲ
δὲ καὶ Φρύγας ἐμβολόντες, ἡνίκα Μίδαν αἷμα τὰύρου πιόντι
φασὶν ἀπὲλθῆναι εἰς τὸ χρεῶν⁽²⁾. Ἐν γένει ὁμῶς εἶναι λίαν
δύσκολον νὰ καταστρώσωμεν τὴν γενεαλογίαν τῶν ἡγεμόνων
τῆς Φρυγίας καὶ εἰδικώτερον τῶν Γορδίων καὶ Μιδῶν ἐλλείψει
βεβηίων πηγῶν.

Ἐκτοτε ἡ Φρυγία ὑπετάγη διαδοχικῶς ὑπὸ τῶν Λυδῶν,
Περσῶν, Ἀλεξάνδρου, Λυσιμάχου «οἱ δὲ περὶ τὸν Λυσίμα-
χον φοβηθέντες μήποτε τῆς ἀγορᾶς ἀποκοπείσης ὑποχείριοι
γένωνται τοῖς πολεμίοις, νυκτὸς ἀνέξουσιν, καὶ διατείναντες
στεινοὺς τετρακοσίους, κατεστρατοπεδευσαν περὶ Δορύλαιον·
εἶχε γὰρ τὸ χωρίον σίτου τε καὶ τῆς ἄλλης χρηγίας πλῆθος
καὶ ποταμὸν παρὰρρέοντα δυνάμενον ἀσφάλειαν παρέχεσθαι
τοῖς περὶ αὐτὸν στρατοπεδεύουσι. βουλόμενοι δὲ στρατοπεδεῖν
ὠχύρωσαν τὴν παρεμβολὴν βαθεῖα τάφρω καὶ τριπλῶ χά-
ρακι⁽³⁾, καὶ Σελευκηδῶν μέχρι τοῦ 190 π. Χ., ὅτε ὑπὸ τῶν
Ῥωμαίων προστεθεῖσα εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Περγᾶμου ἀπε-
τέλεσε μέρος τῆς ἀσιατικῆς ἀνθυπατίας. Ἀπὸ τῆς ὑποταγῆς
αὐτῆς εἰς τοὺς Λυδοὺς ἀπώλεσεν ἡ Φρυγία πᾶν πολιτικὸν
διαφέρον διατηρήσασα τὸ ὄνομα αὐτῆς ἀπλῶς διὰ πάντων
τῶν ἐπιδρομῶν καὶ κατακτήσεων ἃς ἐπὶ σειρὰς αἰώνων ὑπ-

1) Ἡρόδοτος I, 45. 2) Στράβων, 61.—3) Διόδ. XX, 108, 6.

ἐν τῇ. Τὰ πλούσια αὐτῆς μεταλλεῖα ἐγένοντο κτῆμα τῶν βα-
σλέων τῆς Λυδίας καὶ οἱ Φρύγες ἀπολέσαντες πᾶν προσδο-
κῶν καὶ πολύτιμον στάδιον περιωρίσθησαν εἰς τὴν γεωργίαν
καὶ ποιμενικὴν μόνως ἐνασχολήσεις, εἰς ἃς μετέπειτα προσε-
τέθη καὶ ἡ ὑφαντική. Καὶ ἐπὶ Κύρου ὑποτάξαντος τοὺς Λυ-
δοὺς οἱ Φρύγες διετήρησαν τὴν αὐτὴν θέσιν. Ἐπὶ δὲ Ἀντι-
χόνου ἡ Φρυγία ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῶν συνεχῶν αὐτοῦ πο-
λέμων κατὰ τῶν λοιπῶν τῆς Ἀσίας ἡγεμόνων, οἵτινες ἐπι-
μαχήσαντες διὰ τῆς περιφέρειου ἐν Ὑψῶ μάχης ἀπέσπασαν
μέρος τῆς Φρυγίας εἰς ὃ ἀπεδόθη βραδύτερον τὸ ἐπώνυμον
Ἐπίκτητος. Οὐχ ἥττον δὲ καὶ ἐπὶ Προκοπίου ἡ Φρυγία μετὰ
τῆς Βιθυνίας μέγα διεδραμάτισαν πρόσωπον.

Ἡ Φρυγία γεωγραφικῶς ὑπέστη μεγάλας διαιρέσεις. Ἐπὶ
τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου ἡ Φρυγία ἐκαλεῖτο «ἡ περὶ τὴν
λίμνην Ἀσκανίαν καὶ τὸν Σαγγάριον ποταμὸν κειμένη χώρα
τῆς Μικρᾶς Ἀσίας»⁽¹⁾. Κατὰ τὸν Στ' π. Χ. αἰῶνα, ὅτε
ὑπετάγη εἰς τὸ βασιλεῖον τῶν Λυδῶν⁽²⁾, ἡ Φρυγία, ἥτις κατὰ
Σουίδαν καὶ Τιβία ἐκαλεῖτο, διεκρίθη εἰς Μεγάλην καὶ Μι-
κράν. Ὁ Στράβων⁽³⁾ διακρίνων τὴν Μεγάλην τῆς Μικρᾶς
Φρυγίας προσονομάζει τὴν δευτέραν καὶ κάτω⁽⁴⁾. Καὶ Διο-
νύσιος δὲ ἐν τῇ Οἰκουμένηκῃ Περιηγῇσει⁽⁵⁾ διακρίνει τὴν Με-
γάλην τῆς Μικρᾶς Φρυγίας τιθεὶς τὴν μὲν ἐφ' Ἑλλάσπον-
τον, ἥτοι δυτικώτερον τῆς ἄλλης, παρὰ πλεύρως τοῦ Ἰλίου
ὑπὸ τὴν Ἰδην τὴν δὲ Μεγάλην ἐνδοθι πρὸς Ἀνατολὰς. Ὁ-
ρίζεται δὲ γενικώτερον ἡ ἐπίσημος αὕτη τῆς μικρᾶς Ἀσίας
ἐπαρχία ἡ ἐντὸς τοῦ Ἄλυσος χώρα⁽⁶⁾, περιβρεχομένη ὑπὸ

1) Ὀμ. Ἰλ. α', Γ' 185.—2) Ἡροδ. I, 28.—3) 563, 566—
568, 571-576 καὶ 663.—4) Στράβων, 49.—5) Ἐκδ. Βόννης, στίχ.
809.—6) Στράβων 129.

τοῦ Αἰγαίου, Προποντίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου, καὶ περιελάμβανεν ὑπ' αὐτὴν λαοὺς πρὸς μὲν τὸν Εὐξείνον τοὺς Θυνοὺς καὶ Μαριανδυνούς, ἐν τῇ Τρωάδι Δαναοὺς καὶ Μυσοὺς καὶ πρὸς νότον αὐτῶν τοὺς Μάιονας, οἵτινες πανταχοῦ τῆς χώρας προσέδωκαν καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν.

Ἡ Μεγάλη Φρυγία, ἣτις καὶ κυρίως Φρυγία ἐκλεῖτο, διεκρίνετο εἰς *Παρώρειον* ἢ *Παρωρείαν* καὶ περιελάμβανε πρότερον καὶ τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντῳ Φρυγίαν. Τριάκοντα τέσσαρας κυρίως πόλεις ἀπονέμει εἰς ταύτην ὁ Ἱεροκλῆς.

Ἡ *Παρώρειος* ἐκτεινομένη ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς ἀπετέλει τὸ δυτικὸν ὄριον τῆς χώρας· πολλάκις δὲ συγχέουσι ταύτην πρὸς τὴν Πισιδίαν.

Ἡ δὲ Μικρὰ Φρυγία διακριθεῖσα εἰς τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντῳ προσέλαβεν ἀπὸ τῆς εἰς τὸ βασιλεῖον τῶν Ἀττάλων ὑποταγῆς καὶ τὴν ἐπωνυμίαν *Ἐπίκτητος* καὶ περιεῖχε κατὰ Στράβωνα ἕξ πόλεις τὰς: Ἀζανούς, Νηκολίαν, Κοτυάειον, Μιδάειον, Δορυλάειον καὶ Κάδους, εἰς ἃς προσθετέον καὶ τὴν Ἀγκυραν τῆς Φρυγίας καὶ τὴν Συναχόν.

Ἡ ἐφ' Ἑλλησπόντῳ Φρυγία περιελάμβανε μέρος τῆς Μυσίας καὶ τῆς Τρώας, ἣτις ἐκλεῖτο καὶ Φρύγιον ἄστυ⁽¹⁾, καὶ ὁ Βιργίλιος τοὺς Τρώας πολλάκις Φρύγας καλεῖ. Δὲν δυνάμεθα ὁμῶς κατηγορηματικῶς νὰ ὀρίσωμεν ἂν αὐτὴ αὕτη ἦν ἡ μετέπειτα *Ἐπίκτητος* καὶ ἂν ἀνῆκε τῇ Μεγάλῃ ἢ Μικρᾷ Φρυγίᾳ· διότι ἡ μόνη ἀσφαλὴς πηγὴ, ἣν ὑπ' ὄψιν ἔχομεν, ὁ Στράβων, ἀντιφάσκει εἰς ἐχυτὸν καὶ ἀλλαχοῦ⁽²⁾ διακρίνει ταύτας, ἀλλαχοῦ δὲ⁽³⁾ συνταυτίζει.

Τὴν δὲ προσωρυμίαν *Phrygia Pacatiana*, τῆς ὁποίας πρωτεύουσα ἦτο ἡ Λαοδικεῖα, προσέλαβε μέρος τῆς Φρυγίας

1) Εὐριπ. Ὀρ. 1367. — 2) 129 καὶ 564. — 3) 563 καὶ 571.

εὐρήμαντον, περιέχον, κατὰ τὸν Ἱεροκλέα, τριάκοντα ὀκτὼ πόλεις συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν τῆς Ἐπικτήτου καὶ πολλῶν τῆς Μεγάλῃς, ὧν τῶν πλείστων ἡ θέσις ἀγνοεῖται, ἕκτινος Πικκτικανοῦ, πραιτωριανοῦ ἐπάρχου τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου. Ἡ Φρυγία αὕτη περιεῖχε τὰ πλουσιωτέρας χώρας, περιβρεχομένη ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν, ἀλλὰ σεισμοὶ πολλάκις τὴν ἠρήμωσαν.

Ἐτερον μεσημβρινὸν μέρος τῆς Φρυγίας ἐπεκλήθη *Phrygia Salutaris* (Φρυγία ἡ ὑγιεινὴ) μὲ πρωτεύουσαν τὰ Σύνναδα. Τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἀπέδωκαν εἰς τὸ εἰρημένον μέρος ἐκ τῶν πολλῶν ἰχθυατικῶν ὑδάτων, ἅτινα ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσιν, ἥ καὶ, κατὰ τὸν Νικηφόρον (Βιβλ. VII, 50), ἔνεκα τῶν ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ἐπιτελεσθέντων ἐπὶ πολλῶν κατοίκων θαυμάτων θεραπείας ἀπὸ νόσων.

Οἱ Φρύγες χαρακτηρισθέντες μακεδονικῆς καταγωγῆς, ὡς ὑπαινίσσονται καὶ τὰ περὶ Σιληνοῦ καὶ Μιδοῦ μυθεύματα πολιτικῶς τε καὶ θρησκευτικῶς διεκρίθησαν ἐκείνων ἀποδεξάμενοι θεότητος πρωτίστως τῆς Ἀνατολῆς, ὧν τὴν λατρείαν ἐν τῷ μετέπειτα χρόνῳ ὑπὸ ποικίλης ἐκφάνσεως μετέδωκαν καὶ εἰς τὸ ἐλληνικὸν φύλον, συνεχίζοντες οὕτω τὴν ἀληθῆ ἐξ ἀνατολῶν προέλευσιν παντὸς ἐκπολιτιστικοῦ στοιχείου. Πολὺ πρότερον ἢ οἱ Φρύγες ἐγκταστῶσιν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὁ Σέσωστρις κατέλαβε τὴν χώραν ταύτην μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Σμύρνης. Ἀδυνατοῦμεν δὲ ἐκ διαφόρων λόγων ὁρμώμενοι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ Φρύγες ἐλθόντες εἰς Ἀσίαν ὡς ἐποικιστὰὶ εὗρον τὴν χώραν ἐντελῶς ἐρήμην, διότι οἱ Ἀβοριγανοί, πρῶτοι κατακτηταὶ τοῦ μέρους ἐκείνου, ἔσχον διαδόχους τοὺς λαοὺς τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῆς Συρίας, οἵτινες συνώκησαν τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Μικρᾷ Ἀσίας

καὶ οἱ Λευκοσύριοι καταλαβόντες μέρος τῆς Καππαδοκίας καὶ τοῦ Εὐξείνου μετήνεγκαν αὐτόθι τὴν λατρείαν τῶν Συρίων καὶ Περσικῶν θεῶν. Ἡ Ἄρτεμις τῶν Φοινίκων, ὑπὸ τὸ ἔμβλημα κανονικοῦ λίθου λατρευομένη ἔσχε μετ' οὐ πολὺ τὴν ἐφάμιλλον αὐτῆς ἐν τῷ τῆς Περσινούντος, οὕτινος ἡ προέλευσις ἐξ οὐρανοῦ ἐλέγετο. Ἀλλ' ἡ κυριωτέρα θεότης τῶν Φρυγῶν ὑπῆρξεν ἡ Κυβέλη, ἥτις ὑπὸ διπλὴν μορφήν θεοῦ καὶ θεᾶς καὶ διπλᾶ ὀνόματα Μηνὸς καὶ Μῆνις ἢ Μᾶ τιμωμένη ἡσπᾶσθη κατόπιν καὶ ὑπὸ τῶν Καππαδόκων. Ἡ Κυβέλη ἢ Κυβήβη, καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Ῥέα Κυβέλη καλουμένη ἐλατρεύετο ἰδίως ἐπὶ τῶν ὀρέων, τοῦλάχιστον ἐν ἀρχαιοτάτοις χρόνοις, Κυβέλων, Δινδύμου, Ἰδης, Ἀγδους καὶ ἐκ τῶν τόπων τούτων τῆς λατρείας προσελάμβανε καὶ νέα ἐπίθετα ὡς Κυβέλη, Δινδυμήνη, Ἰδέα, Ἀγδιστις, Σιπυλήνη, ἐκ τοῦ Σιπύλου, καὶ Περσινουντίς, ἐκ τῆς Περσινούντος. Ἡ ἀρχικὴ αὐτῆς ιδιότης ἦν ἡ τῆς Σελήνης τὴν ὁποίαν κατὰ μικρὸν ἀποβαλοῦσα ἐλατρεύετο ὡς θεὰ τῆς γεννήσεως, τῆς γονιμότητος καὶ τῆς εὐφορίας ἐξ οὗ ἐταυτίσθη καὶ πρὸς τὴν Γῆν. Τὸ ἀρχαιότατον πάντων τῶν ἐν Φρυγίᾳ ἐν τῷ ναῷ τῆς Περσινούντος εἰδωλὸν αὐτῆς ἦτο ἄμορφός τις οὐχὶ μέγας λίθος· προσέφερον δὲ εἰς αὐτὴν ὡς θυσίαν ζῶα, ἰσχυρὰς γεννητικῆς δυνάμεως οἶον τὰ κύρους, κριοῦς, τράχους καὶ τὰ τοιούτα. Κατὰ τοὺς ἑλληνορωμαϊκοὺς μύθους παρίσταται αὕτη καθημένη ἐπὶ λέοντος ἢ ἄρματός ὑπὸ λεόντων συρομένου ἢ ἐπὶ θρόνου λεόντων παρισταμένων ἔχουσα πύργον ἐπὶ κεφαλῇ καὶ ἐν χερσὶν τύμπανον, τοῦ ὁποίου ὁ κρότος ἤχει ἐν ταῖς ἐορταῖς αὐτῆς τὰ Φρύγια. Ἐκλειπτο δὲ προσέτι ἡ Κυβέλη καὶ μεγάλη τῶν θεῶν μήτηρ ἢ μεγάλη θεὰ καὶ Ἐνυώ, καὶ Ἄρτεμις, καὶ Φρυγία Δαίμων, καὶ Ἀθηνᾶ, παρὰ Ῥωμαίοις Bellona. Οἱ ἱερεῖς αὐτῆς ἐκλήθη-

σοι Γάλλοι, ὡς ἀλλαχοῦ εἶπομεν, ἐκ τοῦ ὁμωνύμου παραιο-
του τοῦ Σαγγαρίου. Ὁ Στράβων (472) γνωρίζει εἰς ἡμᾶς
ὅτι τὰ ἐν Φρυγίᾳ τῆς θεᾶς μυστήρια ἦσαν τὰ αὐτὰ πρὸς
τὸ ὑπὸ τῶν Καβείρων ἐν Σαμοθράκη¹⁾ καὶ ὅτι οἱ Κάβειροι
οἱ τοι, οἱ Δάκτυλοι καὶ οἱ Κούρητες ἦσαν τὸ αὐτὸ εἶδος ἱερέων.

Τὸ θρησκευτικὸν πνεῦμα τῶν Φρυγίων τοιοῦτο ὃν δὲν
ἐκράδυνεν ὡς καὶ ἡ μουσική, κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρό-
νους, τοὺς ὀρφικοὺς οὕτως εἰπεῖν, νὰ ἐπενεργήσῃ καὶ ἐπὶ
τῶν Ἑλλήνων ὡς καὶ οἱ ὀργιασμοὶ καὶ οἱ κορυθντισμοὶ
οἱ τῇ θεᾷ τελούμενοι, οἵτινες ἦσαν ὅλως φρυγικὰ θρησκεύ-
ματα. Ὅτι δὲ καὶ μουσικῶς ἐπὶ τὸ ἐλληνικὸν φῦλον οἱ Φρύ-
γες ἐπέδρασαν μαρτυρεῖ καὶ ἡ γνωστὴ φρύγιος ἢ φρυγιστὴν
ἁρμονία, τὸ φρύγιον μέλος καὶ τὸ φρύγιον αὐλῆμα τὸ ὁ-
ποῖον καὶ μητροῶν αὐλῆμα ἐκαλεῖτο, ὡς ἐκ τῆς μητρὸς
θεῶν· ἦν δὲ ὁ τρόπος οὗτος τῆς μουσικῆς ἐνθουσιώδης λίαν
καὶ σύμφωνος ὅλως πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ θρησκευματος
τῆς Φρυγίας θεοῦ.

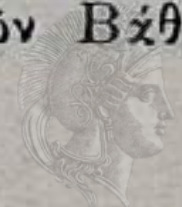
Ἐν δὲ τῇ Ἐπικτήτῳ Φρυγίᾳ ἐλατρεύετο καὶ ὁ ποταμὸς
Θύμβρις ὡς δείκνυσιν αἱ ἐξῆς ἐνεπίγραφοι πλάκες μετὰ τῆς
προτομῆς τοῦ Ποσειδῶνος κρατοῦντος τὴν τρίκιναν, τοῦθ'
ὅπερ ὁμολογεῖ καὶ τὴν τοῦ θεοῦ τούτου παρὰ Φρυξίν λα-
τρεῖν, καὶ νόμισμα χαλκοῦν, ὅπερ οἱ κάτοικοι τοῦ Δορυ-
λαείου εὐλαβῶς προσήνεγκον εἰς τὴν πρέσβειραν πριγκήπισ-
σαν Ν. Μαυροκορδάτου ἐπισκεφθεῖσαν τὴν πόλιν αὐτῶν, φέρον
ἄφ' ἐνὸς μὲν προτομὴν ἄρχοντος, ἄφ' ἑτέρου δὲ γυνὴν ἐξηπλω-
μένην, ὅπερ ἐστὶ συμβολικὴ παράστασις ποταμοῦ παρὰ τοῖς
νομισματολόγοις.

1) Καὶ Λουκιανός, Συρ. 15, « καὶ τὰ Φρύγες καὶ Λυδοὶ καὶ
Σαμοθράκες ἐπιτελοῦσιν, Ἄττεω πάντα ἔμαθον ».

<p>(1)</p> <p>ΜΑΝΗΣ ΥΠ
ΕΡ ΤΕΚΝ
ΩΝ ΠΟΤΑΜΩ
ΕΥΧΗΝ</p>	<p>(2)</p> <p>ΜΑΝΗΣ
ΥΠΕΡ Τ
ΕΚΝΩΝ
ΠΟΤΑΜ
Ω ΕΥΧΗΝ</p>	<p>(3)</p> <p>ΜΑΝΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙ
ΟΥ ΠΟΤΑΜ
Ω ΕΥΧΗΝ</p>
<p>(4)</p> <p>ΜΑΝΗΣ ΔΗ
ΜΗΤΡΙΟΥ
ΠΟΤΑΜΩ
ΕΥΧΗΝ</p>	<p>(5)</p> <p>ΔΟΜΝΟΣ ΚΕ
ΑΠΟΛΛΩΝΙ
ΟΣ ΟΙ ΜΑΝΟ
Υ ΥΠΕΡ ΕΑΥ
ΤΩΝ ΠΟΤΑ
ΜΩ ΕΥΧΗΝ</p>	<p>(6)</p> <p>ΜΑΝΗΣ ΥΠ
ΕΡ ΤΕΚΝ
ΩΝ ΠΟΤΑΜΩ
ΕΥΧΗΝ</p>
<p>(7)</p> <p>ΔΗΔΑ ΜΑΝΟ
Υ ΠΟΤΑΜΩ Ε
ΥΧΗΝ</p>	<p>(8)</p> <p>ΔΟΜ
ΝΟΣ ΚΑ
Ι ΑΠΟΛΛ
ΩΝΟCC
ΜΑΝΟΥ
ΑΤΤΑΛ
ΕΑΤΑΙ Υ
ΠΕΡ ΕΑΥ
ΤΩΝ
ΠΑΝΤΩΝ
ΠΟΤΑΜΩ
ΕΥΧΗΝ</p>	<p>(9)</p> <p>ΤΕΙΜΑΙΟΣ ΜΑΝΟΥ
ΚΕ ΔΕΙΔΩΝ ΠΟΤΑ
ΜΩ ΕΥΧΗΝ</p>

Ἐπανερχόμεθα μετὰ μακρὰν καμπὴν εἰς τὸ σημεῖον ἀφ' οὗ κυρίως ὠρμήθημεν καὶ περὶ οὗ ἐνταῦθα ἡμῖν ὁ λόγος. Τὸ Δορυλάειον κεῖται μεταξύ τῶν ποταμῶν Βάθυος καὶ

Θύμβριος ἢ Θύβριος « διαβὰς ἄχρι Δορυλαίου ἦλθε
 περὶ ἄμφω τῷ ποταμῷ, ὧν ὁ μὲν Βαθὺς πρὸς τῶν ἐγχωρίων,
 Θύβρις δὲ ἄτερος ὀνομάζεται » (1). Ὁ Θύμβρις οὗτος εἶνε ὁ
 μεγαλύτερος τῶν παραποτάμων τοῦ Σαγγαρίου, εἰς ὃν συμ-
 βάλλει ὀλίγον τι κατωτέρω τῆς ἐν λόγῳ πόλεως.

Ἡ ἰδρυσις τοῦ Δορυλαίου ἀνέρχεται εἰς τὰς φρυγιακὰς
 δυναστείας· ὁ Δημοσθένης καλεῖ αὐτὸ Δορύλαιον ὡς καὶ ὁ
 Στράβων, Δορύλειον δὲ ὁ Πτολεμαῖος καὶ Δορύλλειον ὁ Εὐ-
 στάθιος· ἀναφέρεται δὲ καὶ ὑπὸ πάντων σχεδὸν τῶν ἀρ-
 χαίων γεωγράφων ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Πλινίου. Θεωροῦμεν ὁμῶς
 περιττὸν καὶ ἄσκοπον νὰ ποιήσωμεν ἐνταῦθα λόγον περὶ
 σιβυλλιακοῦ τινος χρησμοῦ, καθ' ὃν ἡ Φρυγία ἐμελλε νὰ
 καταστραφῇ ποτὲ καὶ ἐνθα κακῶς ἀποδίδεται εἰς τὸ Δορύ-
 λαιον τὸ ὄνομα Ἀντάνδρος, ὅπερ δῆθεν πρὸ ἐκείνου ἔφερεν
 καὶ ἀλλαχοῦ ἐν τοῖς χρησμοῖς τούτοις ἀποδείκνυται ὅτι ἡ
 λέξις ἐτέθη ἀντὶ αὐτάνδρος, διότι οὐδὲν κοινὸν μεταξὺ Δο-
 ρυλαίου καὶ Ἀντάνδρου τῆς μιᾶς καὶ μόνης γνωστῆς πόλεως
 ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν τῷ μυθῷ τοῦ Ἀδραμυττηνοῦ κόλπου
 κειμένης.

« Ἔσται καὶ Φρυγίῃ δὲ φερεσβίῳ αὐτίκα τέκμαρ,
 Ὅππότε κεν Ῥεῖης μικρὸν γένος, ἐν χθονὶ [δίῃ],
 Ἀένχον ρίζησιν ἀδιψήτοισι τεθηλός,
 Αὐτόπρεμνον πανάϊστον ἱῆ ἐν νυκτὶ γένηται,
 Ἐν πόλει Ἀντάνδρῳ, σεισίχθονος Ἐννοσιγαίου
 Ἦν τότε φημίξουσιν ἐπωνυμίην Δορύλαιον,
 Ἀρχαίης Φρυγίης πολυδακρύτοιο κελαινῆς.
 , . . . » (2)

1) Ἰ. Κίνναμος. ἔκδ. Βόννης, σελ. 191, καὶ Petri Wesse-
 lingii in Hieroclis Synecdemum commentarius, ἔκδ Βόν.σ. 469.

2) Χρησμοὶ Σιβυλλιακοί, ἔκδ. Παρισίων 1869.

Ἀνῆκε τὸ Δορύλαιον, ὡς εἵπομεν, εἰς τὴν Ἐπίκτητον Φρυγίαν καὶ ὑπῆρξεν ἐπίσημον ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ὃν ὀχυρὸν καὶ ἀσφαλές. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς περιόδου ἐξίκετο εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ καταστὰν τόπος ἀναφυγῆς καὶ τέρψεως ἐπαγωγὸς τῶν αὐτοκρατόρων, οἵτινες ἱδρυσαν ἐν αὐτῷ θέρμας καὶ ἀνάκτορα ἕνεκα τοῦ κλίματος τῆς ὠριότητος, τῶν ὑδάτων τῆς ἀφθονίας, καὶ τοῦ ὑγιεινοῦ.

Οἱ πόλεμοι τῶν Περσῶν κατὰ τῶν Ῥωμαίων δὲν ἀφῆκαν ἀνεπηρέαστον καὶ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος πόλιν «... ἀλλὰ Πέρσαι, ὀπηνίκα ἡ κατὰ Ῥωμαίων ἡκμαζεν ἐκδρομή, τὴν τε πόλιν εἰς ἔδαφος βεβλημένην ἀνθρώπων ἔρημον παντάπασιν ἐπεποίηντο καὶ τὰ τῇδε πάντα μέχρι καὶ ἐπὶ λεπτὸν τῆς πάλαι σεμνότητος ἡράνισαν ἔχνος⁽¹⁾». τὰ τεῖχη αὐτῆς πολλάκις παθόντα ἐκ τῶν ἐπιθέσεων ἀνωκοδομοῦν βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες καὶ μάλιστα Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς ποσοῦτον ἐπεδείξατο ζῆλον ὑπὲρ τῆς ταχείας αὐτῶν ἀνοικοδομήσεως, ἐπικειμένου πολέμου κατὰ τῶν Περσῶν, ὥστε ὁ ἴδιος νωτοφορῶν, κατὰ τὸν Ν. Χωνιάτην⁽²⁾, ἐνεθάρρυνε τὸ πλῆθος «ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν πόλιν (Δορύλαιον) ἀνοικοδομεῖν ἐπεβόλετο, νωτοφορεῖν τοὺς λίθους ἀρξάμενος (ὁ βασιλεὺς) οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους ἡρρένωσεν ὡς ἀπτέρῳ τάχει τὸ τεῖχος ἀνεγερθῆναι καὶ προσεπιβληθῆναί τε οἱ χαράκωρα ἔξωθεν καὶ ἀνορυχθῆναι φρεάτια ἔσωθεν εἰς πλείονας ὑδάτων ἀντλήσεις. ἐν δεινῷ δὲ αἱ Πέρσαι τιθέμενοι εἵπερ τῶν Δορυλαίου πεδίων ἀπανασταῖεν, ἐν οἷς ἐθέριζε τὰ τούτων αἰπόλια καὶ βουκόλια. πόσις ἐνσκιρτῶντα ταῖς λειμωνίτισι, καὶ δομηθήσεται

1) Ἰ. Κίνναμος, ἔκδ. Βόννης, σελ. 295. — 2) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 228—229.

πολις καὶ φρουρὸς ἐγκαθισθείη φύλαγξ Ῥωμαϊκή, ὅλαις ἡ-
ναις κατὰ Ῥωμαίων ἐφέροντο, καὶ τὰς ἐπὶ σιτισμὸν ἐξόδους
ἐκείνων τηροῦντες τὴν ξύλευσιν ἀνεῖργον καὶ ἀνῆρουν τοὺς ἐν
χωροῖν.... Ἐπεὶ δὲ ἀνεπόλισε τὸ Δορύλαιον καὶ τὰ εἰς φυλα-
κὴν τούτου τελείως ἐπηκριβώσατο, ἐκ τῶν ἐκεῖσε μερῶν ἀπα-
νίσταται, εἰς δὲ τὸ Σουβλίον ὡς εἶχε παρὰ γενόμενος ἀνήγειρέ
τὸ κῆκεῖνο καὶ φρουρὰς μετέδωκε. καὶ τὰ λοιπὰ ὡς ᾤετο, ἀ-
ρίστως διαπραχόμενος εἰς τὴν βασιλίδαν πόλιν ὑπέστρεψεν». Ἰ-
δε καὶ Ἐφραίμιον Μοναχόν⁽¹⁾

« . . . ἔξεισε τοίνυν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ πάλιν
κατατρέχοντος Ῥωμαϊκὰ χωρία
καὶ γίνεται δὴ πρὸς θέμα Δορυλαίου,
ἐνθα χρονίζων εὖ ἀνακτίζει τόδε.
τείχει τ' ὀχυρῶ καὶ περιτείχῳ ξένῳ
περιβελών εὖ κατοχυρώσας θ' ἅμα,
καὶ δούς φυλακὴν ὡς ἐνῆν τῷ δ' ἀξίαν,
μερῶν ἀπανίστατο τοῦ Δορυλαίου.
ἐφίσταται δὲ φρουρίῳ τῷ Σουβλέῳ,
κῆκεῖν ὁμοίως ἀνακτίσας ὡς δέον
καὶ πάντα θεῖς εὖ, πρὸς πόλιν ὑποστρέφει ».

Ἡ αἰσία ἔκβασις τῶν πολέμων τούτων ὀφείλεται κατὰ μέγα
μέρος εἰς τὴν συμμαχίαν καὶ ἐπιμαχίαν τῶν Σελτσουκιδῶν
βασιζομένων ἐν ἄλλοις ἐπὶ τοῦ ὅρου τῆς κατακρίψεως τῶν
τειχῶν τοῦ Δορυλαίου καὶ Σουβλέου μετὰ τὴν κατάπαυσιν
τοῦ πολέμου⁽²⁾ « ἐνῆν δὲ τῷ γραμματίῳ καὶ ἄλλα μὲν ὅσα
ὁ καιρὸς ἐπέταττε κατὰ μηδὲν ἀκριβολογούμενος, ἀλλὰ δὴ
καὶ τὸ κατὰ στραφῆναι τὰ φρούρια τὸ τε Δορύλαιον καὶ

1) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 184. — 2) Ν. Χωνιάτης, ἔκδ. Βόννης,
σελ. 246.

τὸ Σούβλεον »· διότι ταῦτα ἐθεωροῦντο τὰ ὀχυρώτερα τῶν ἄλλων. Ἄλλ' οἱ βυζαντινοὶ ἀσυνεπεῖς φανέντες ἠθέτησαν τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης καὶ μόνον τὸ Σούβλεον καθαιρέσαντες ἀφῆκαν ἄθικτον τὸ Δορύλαιον « οὐ μὴν ἀλλὰ τὸ μὲν Σούβλεον ἐπιπαριῶν κατὰ τὸ Σουλτάνῳ δοκοῦν αὐτὸς καθαιρεῖ, τὸ δέ γε Δορύλαιον οὐδαμοῦ. ὅθεν στείλας ὁ Σουλτᾶνος πρεσβεῖαν τῶν συνθηκῶν αὐτὸν ἀνεμίμνησκε, καὶ θαυμάζειν ἔλεγεν ὅπως μὴ ἐς δεῦρο καθήρηται τὸ Δορύλαιον· ὁ δὲ ὀλίγα τοῖς κατ' ἀνάγκην γενομένοις τὸν νοῦν προσέχειν εἰπὼν, κατεδαφίσαι δὴ τὸ Δορύλαιον οὐδ' ἄκροις ὥσὶ παρεδέχετο⁽¹⁾ » καὶ

« Ἐπεὶ δὲ Δορύλαιον οὐ κατεσκάφη,
καταστροφῆς γε κειμένης ἐν ὀρκίοις,
πρεσβεύεται δὴ πρὸς κρατοῦντα ὁ Σουλτᾶνος,
καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν ἀνέμνησεν ὀρκίων·
ὁ δ' οὐ προσίσχειν τοῖς κατ' ἀνάγκην φράσας
πρέσβεις ἀπράκτους ἐξαποστέλλει πάλιν⁽²⁾ ».

Ἐκ τούτου προῦκλήθη ὑπομνηστικὴ πρεσβεία ἣτις ἄπρακτος ἐξαποσταλεῖσα ἐπιφέρει τὴν ἐξ ἐφόδου ἄλωσιν τῆς πόλεως καὶ τῶν τειχῶν τὴν καταδάφισιν. Ἐκτοτε τὸ Δορύλαιον ἀπετέλεσε μέρος τοῦ ὡς ἡμέραι αὖξοντος Ὀθωμανικοῦ κράτους ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἐσκι-σεχίρ, ἥτοι πηλικὰ πόλις, ἀναμφιβόλως ἔνεκα τῶν ἐρειπίων ἅτινα ἐν αὐτῇ εὔρον.

Ἡ θέσις τοῦ Δορυλαίου εἶνε τερπνὴ καὶ εὐχρεστος μέγαν καὶ εὐρὺν παρέχοντα ὀρίζοντα ἐπὶ πεδιάδος εὐρείας καὶ λίαν εὐφόρου. Ὁ Θύμβρις παραρρέων καθιστᾷ αὐτὴν ἐπὶ μᾶλλον γόνιμον, καὶ ἐκ τούτου αἱ ὠραῖαι βοσκαὶ ἀφ' ὧν πολὺ καὶ

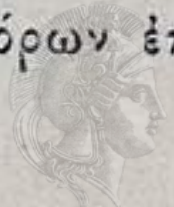
1) Ν. Χωνιάτης, ἔκδ. Βόννης, σελ. 250.—2) Ἐφρχίμιος Μοναχός, ἔκδ. Βόννης, σελ. 194.

εὐγεστον ἀρούονται γάλα τὰ ἐκεῖ βόσκοντα γαλακτοφόρα· σφαιρότερον περιγράφει τὴν πόλιν, καίτοι ἐν σμικρῷ, ὁ Κίνυμος⁽¹⁾ οὕτωςι : «τὸ δὲ Δορυλαίον τοῦτο ἦν μὲν ὅτε πόλις ἦν μεγάλη τε εἴπερ τις τῶν ἐν Ἀσίᾳ καὶ λόγου ἀξία πολλῷ. αὖρα τε γὰρ τὸν χῶρον ἀπαλὴ καταπνεῖ, καὶ πεδίᾳ παρ' αὐτὴν τέταται λειότητός τε ἐπὶ πλεῖστον ἦκοντα καὶ ἀμείχανόν τι προφκίνοντα κάλλος, οὕτω μὲν τοι λιπαρὰ καὶ οὕτως εὐγεω, ὥς τὴν τε πόλιν δαψιλῇ μάλιστα ἐκδιδόναι καὶ ἀβρόν παρέχεσθαι ἄσταχυν. ποταμὸς δὲ διὰ τοῦ τῆδε τὸ νῆμα πέμπει καὶ ἰδέσθαι καλὸς καὶ γεύσασθαι ἡδύς. πληθος ἰχθύων τοσοῦτον δὲ ἐννήχεται τούτῳ, ὅσον εἰς δαψίλειαν τῆς τῆδε ἀλιευόμενον ἐλλιπὲς οὐδαμῇ γίνεσθαι· ἐνταῦθα Μελισσηνῶν ποτε καίσαρι οἰκίαι τε ἐξωκοδόμηνται λαμπραὶ καὶ κῶμαι πολυάνθρωποι ἦσαν θερμὰ τε αὐτόματα καὶ στοαὶ καὶ πλυνοί, καὶ ὅσα ἀνθρώποις ἡδονὴν φέρει, ταῦτα δὴ ὁ χῶρος ἄφθονα παρείχεν». Ἦσαν δ' ἀληθῶς τοιαῦται αἱ τοῦ Δορυλαίου πεδιάδες ὥς τε δικαίως Ἀννα ἢ Κομνηνὴ⁽²⁾ χαρακτηρίζῃ αὐτὰς ἀποχρώσας πρὸς παρατάξεις : «τὰς τοῦ Δορυλαίου καταλαμβάνει πεδιάδας ἀποχρώσας δὲ ταύτας πρὸς παρατάξεις κατανοήσας καὶ θέλων ἅπαντας θεάσασθαι καὶ τὴν ὀπλιτικὴν πάντες ἐγνωκέναι δύναμιν». Αἱ πεδιάδες αὗται κατέστησαν ἰδίως περίπυστοι ἐκ τῆς ἐν αὐταῖς μάχης πρὸς τοὺς Σελδζουκίδας τοῦ Γοδεφρίδου Βουιλλῶνος τῷ 1097.

Τὸ νῦν Ἑσκι-σεχίρ, ὡς καὶ ἀρχόμενοι εἵπομεν, κεῖται ἀριστερᾷ τῷ Θύμβρι ποταμῷ ἔχον κατέναντι αὐτοῦ τὰς εὐρείας πεδιάδας, αἵτινες περιέβαλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν καὶ μέσον αὐτῶν τὸν λόφον. ἐφ' οὗ ὑψοῦτο ἡ ἀκρόπολις ἐπὶ ὁ-

1) Ἐκδ. Βόννης, σελ. 294—295.—2) Ἐκδ. Βόννης, Τόμ. Β', σελ. 322.

ψους μέτρων 16. Ἡ ἀκρόπολις αὕτη σχήματος ἐλλειψοειδοῦς περιεῖχε διάμετρον 340 μέτρων, διακοπτομένην εἰς τέσσαρα διέφρακτα σημεία ὑπὸ τεσσάρων πύργων ἀποτελούντων πρὸς ἀλλήλους παραλληλόγραμμον. Τὸ πᾶχος τῶν τειχῶν τούτων ποικίλει ἀπὸ ἐνὸς μέτρου μέχρις 1.30. Κάτωθεν τοῦ λόφου τούτου, Σσαρῆ-γιοῦκ καλουμένου, ἱδρυτο ἡ πόλις κατέχουσα ἰδίως τὸ δυτικὸν αὐτοῦ μέρος ἔνθα καὶ νῦν ἔτι διακρίνονται ἐρείπια βωμῶν τριῶν διαφόρων ἐποχῶν καὶ τεχνῶν ἐπ' ἀλλήλων κειμένων βυζαντινῆς, ρωμαϊκῆς καὶ ἐλληνικῆς. Πέριξ τῶν βωμῶν τούτων ἀνακαλύπτονται ὑπόνομα, ὕψους καὶ πλάτους εὐμεγέθους ἀνδρός, σκαπτοί, ἔχοντες διευθύνσεις ἄλλοπροςἄλλους ὥστε νὰ ἀποτελῶσιν ἀληθῆ λαβύρινθον ἀδιέξοδον. Ὅ,τι κυρίως ὁμῶς ἄξιον λόγου ὑφίσταται εἶναι ὁ λουτρῶν τῶν θερμῶν, αἵτινες καὶ σήμερόν εἰσιν ὀνομασταί, βυζαντινῆς τέχνης σωζόμενος ἀκέραιος πλὴν μικρῶν τινῶν τροποποιήσεων ἐπενεχθεισῶν ὑπὸ τῶν μετέπειτα κατακτητῶν ἐν τῷ ἀναψυκτηρίῳ προδόμῳ (σογουκλούκ). Ἡ ἐσωτερικὴ καστασκευὴ τοῦ λουτρῶνος τούτου εἶναι ρωμαϊκῆς ἀπομιμήσεως ἔχουσα πέριξ τοὺς κρουνοὺς καὶ ἐν μέσῳ δεξαμενὴν πλήρη ὕδατος ἔνθα ἐλούοντο καὶ λούονται οἱ πᾶσχοντες, ἀπὸ ὁκτὼ δὲ αὐτῆς σημείων ὑψοῦνται κίονες μαρμαρίνοι ὑποβαστάζοντες τὸν θόλον· οἱ κίονες οὗτοι εἰσὶν ἐνεπίγραφοι, ἀλλὰ δυστυχῶς πᾶσα ἡμῶν ἀπόπειρα πρὸς ἀπᾶλειψιν τῆς ἐπ' αὐτῶν ἀμμοκονίας κατέστη ἀνωφελῆς καὶ οὐδὲν ἡδυνήθημεν νὰ πορισθῶμεν κέρδος· τὰ δὲ ἀνακαλυφθέντα ἔχνη μαρμαροστρώτου ὁδοῦ ἴσως μαρτυροῦσιν ἰδίαν βασιλικὴν ὁδὸν φέρουσαν ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων εἰς τὸν ῥηθέντα λουτρῶνα. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τῆς πάλαι πόλεως πλεῖστα ἀνακαλύπτονται κειμήλια ἥτοι ἀνάγλυφα, στῆλαι ἐνεπίγραφοι καὶ πλάκες τοιαῦται μετὰ διαφόρων ἐπ' αὐτῶν

συμβόλων, ὡς κεφαλὴ βοός, ἀτράκτου, στεφάνου, πτηνῶν, καὶ ἄλλων· ἐν τούτοις καταλεκτέον καὶ λυχνίαν μεταλλίνην μετὰ δύο φωτυλίων καὶ σταυροῦ ἀνακαλυφθεῖσαν ἐσχάτως· τὰ ἐρείπια ταῦτα ἀφαιθέντα ἔρμαιον τῶν ἐκεῖ κατοίκων ἐκλείπουσιν ὁσημέρῃ ἀπειλοῦνται ἐντελῇ αὐτῶν ἐξαφάνισιν· ἥτις οὐκ ὀλίγον θέλει βλάβει τὸ σχετικὸν μέρος τῆς ἱστορίας.

(1)

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΜΑΥΡ. ΤΙΤΙΑ
ΝΟΣ ΕΣ ΤΩ.
ΥΠΕΡ ΕΑΥΤΟΥ
ΕΚ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΠΑ
ΝΤΩΝ ΥΠΕΡ Υ
ΓΕΙΑΣ ΚΕ ΣΩΤΗΡΙΑΣ
ΟΣΙΩ ΚΕ ΔΙΚΕΩ
ΕΥΧΗΝ

(4)

ΑΠ. ΦΙΛ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ
ΗΡΩΔΙΑΝΩ ΤΕΚΝΩ
ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ

(6)

..... ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙ ΚΟΡΝΗΛΙΑΝΟΣ
ΝΟΣ ΚΑΜΕΙΛΕΤΕΙ ΚΟΡΝΗΛΙΩ ΠΑΤΡΙ ΝΟΜΙΚΩ
ΜΩΝΙ ΘΡΕΠΤΩ ΚΑΙ

ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ
ΚΑΙ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ . . .
ΤΡΟΦΩΝ ΔΗ ΒΡΟΝ
ΤΩΝ Τ

(2)

ΛΟΥΚΙΟΣ ΟΥΑΛΕΡΙΟΣ ΠΟΥΛ
ΧΕΡΑΜΑ ΣΥΜΒΙΟ ΓΛΥΚΥΤΑΤΗ
ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ

(3)

Λ ΒΡΟΥΤΙΟΣ ΗΡΩ
ΔΗΣ ΑΥΔΙΗΝΗ ΤΗ
ΕΑΥΤΟΥ ΓΥΝΑΙΚΙ

(5)

ΤΕΥΘΡΑΧΩ
ΠΙΚΟΥΤΕΥΘΡΑΝ
.

(7)

(8)

ΕΝΘΑΔΕ ΚΑΤΑΚΙΤΕ
ΘΕΚΛΑ ΕΓΕ
ΡΙΑΩ

(9)

..... ΝΟΛΕΤΕΙ
 .. ΖΑΝΟΙ ΕΙΜΗΣΕΩΝ ΠΙΕΚΛΩΔΙ
 Ω ΕΠΡΙΩ ΜΑΡΚΕΛΛΩ ΑΝΘΥΠΑΤΩ ΤΟ Β
 ΕΠΙΜΕΛΗΘΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕ
 ΩΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡΙΑΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΒΑΣΙΝ
 ΕΚ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑ
 ΣΑΝΤΟΣ ΘΕΟΓΕΝΟΥΣ ΜΕΝΑΝ
 ΔΡΟΥ ΤΟΥ ΜΕΝΕΜΑΧΟΥ ΑΡΧΙ
 ΠΑΡΑΦΥΛΑΚΟΣ

(10)

ΤΟΝ ΠΑΤΡΗΣ
 ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΟΝ
 ΥΠΕΙΡΟΧΟΝ ΩΔΕ ΣΕ
 ΒΑΣΤΗ ΦΥΛΗ ΕΤΕΙΜΗ
 ΣΕΝ ΕΙΚΟΝΙ ΧΑΛΚΕ
 ΛΑΤΩ.

(11)

ΕΝΘΑΔΕ ΚΑΤΑΚΗ
 ΤΕ ΠΑΥΛΑΚΙΣ
 ΥΙΕΟΣ ΜΑΡΗΑ
 ΝΟΥ

(12)

ΚΑΝΚΤ
 ΚΤΟΥ
 ΑΙΚΙΑΛ
 ΟΥΘΥ
 ΚΤΗΓΛ
 ΚΕΑΝΙΚΤ
 ΚΟΣΟΚΑΙΑ
 ΜΗΤΡΙ
 ΤΗΚΕ
 ΤΩΝΤ

(13)

Α Υ Ι
 ΤΕΙΜΟΘΕ
 ΟΣ ΜΗΝΟ
 ΘΑΔΟΕ Υ
 ΠΕΡ ΕΑΥ
 ΤΟΥ Κ. ΤΩΝ
 ΙΔΙΩΝ ΔΗ
 ΒΡΟΝΤΩΝ
 ΤΕ ΕΥΧΗΝ

(14)

TIVIA.OVOD.PAENITENDI.EVERIT.NATOS.SE.ESSE.ELNIS .Δ .Δ .Δ
CY MOVE.NON.VILO.EX DIE.FELICI ORA.ET.ORIVATIM.SINOV LIS.ET.UNI-

VERSIS.PUBLICE.TRAHI.POSSINT.AUSELIPA.OVAM.EX EO.OVEM.FELICISSI
MUM.COMMUNITER.FERE.AUTEM.OMNIUM.IN ASIA.ELVITATIUM.IDEM.

TEMPY-MANI.NOVI.INTIUMQYE.MAGISTER.ATVUM.SIT.INOVOD.PONEVI
AUNIA.TNSA

TO.VIDE.LICEP.UT.HONO.AREUR.ORINOPIS.NOSTRI NATACIS.INCIDIT.VEL
HAREBIT.VILE.ITATEM.ET..

OVIA.TOT.ERCA.DIVINA.MERITA.CRATIN.ESSE.DIPE ICILE EST.NISI OMNIS
TISSIMO.DIERUM.ICAUTEME

PIE.TATIS.TEMP.TE TVA.MATERIA.VELSOVIA.IUVOVIS.PROCRIA.VISOVE
OVE.CRAECOS.DERICI.NUN

IAETITIA.INCRESSUI.HONORES. (1) RATUI.VS.PUBLICUM.VIDET.UR'YEM.
NRIA.LICAOS'.ARIS.TRAHENTIS

HLCAES.ARANOC.ARN.XXS

(15)

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΕΙΚΟΝΑ ΧΑΛΚΙ
ΗΝ ΣΤΟΡΓΗΝ Α
ΓΑΘΟΥ ΣΤΡΑΤΟ
ΝΕΙΚΟΥ. ΣΤΗΣΕ
ΠΟΣΕΙΔΩΝΟΣ
ΦΥΛΗ ΑΜΕΙΒΟ
ΜΕΝΗ

(17)

ΕΙ ΚΑΙ ΒΑΤΟΝ ΦΙΛΙΟΝ
ΤΕΙΞΑΝΤΑ ΦΟΝΩ
ΤΡΟΦΙΜΟΥ ΚΗΡ
ΜΑΞΙΜΑ ΕΙ ΜΕΡΤΗ
ΣΥΝΓΑΜΟΣΗ ΔΕ ΠΑΙΣ
ΝΗΠΙΑΧΟΣ ΣΤΕΝΑΧΩΝ
ΣΟΣ ΟΜΩΝΙΜΟΣ
ΑΛΛΑ ΔΕ ΔΕΞΟ
ΤΥΘΗΝ ΕΚ ΤΩΝ ΣΩΝ
ΥΣΤΑΤΙΗΝ ΧΑΡΙΤΑ
Ο ΛΕΟΝΤΙΣ

(18)

ΕΥΕΛΠΙΣΤΟΣ
ΦΗΣΤΟΥ ΕΑΥΤΥ
ΖΥΝ ΚΑΙ ΦΡΟΝΥΝ
ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ

(16)

. ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ
ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΤΟΝ ΚΤΙΣΤΗΝ ΠΟΛΕΩΣ
ΑΚΑΜΑΝΤΙΟΝΩΣ
ΔΟΥΛΑΟΝ
ΚΟΥΡΟΝ ΑΦΕΡΑΚΛΕΟΥΣ
ΗΑΚΜΝΤΑ ΝΕΟΝ
ΤΟΙΣ ΙΔΙΟΙΣ ΕΡΓΟΙΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΜΕΝΟΝ
ΑΝΤΙΝΥΠΛΛΩΝ
ΩΝ ΕΠΟΡΕΝ ΠΑΤΡΙ

ΦΥΛΗ

ΑΚΕΡΣΕΚΟΜΟΥ
ΕΠΕΜΕΛΗΘΗ ΤΗΣ ΑΝΑΣ
ΤΑΣΕΩΣ. ΑΥΡ. ΣΤΕΦΑΝΟΣ
Β. Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ

(19)

ΤΙΜΑΙΟΣ ΠΟΝΕ
ΜΩΝΟΣ ΒΟΥ
ΛΕΥΤΗΣ ΔΟΥ
ΛΑΕΥΣ ΚΑΙ ΝΙ
ΚΑΙΕΥΣ ΕΑΥΤΩ
ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ
ΧΡΟΝΟΥ ΦΕΙΔΟΥ
ΧΑΙΡΕΣΥ

(20)

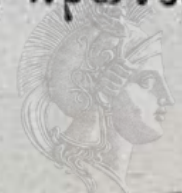
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΠΑΤΡΟ
ΚΛΕΟΥΣ ΙΑΤΡΟΣ
ΚΑΙ ΞΕΥΝΑ ΔΗΜΗ
ΤΡΙΟΥ ΦΙΛΙΠΠΩ
ΥΙΟΙΑΤΡΟ ΚΑΙ ΔΗΜΗ
ΤΡΟΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΟΚΛΙ
ΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ

(21)

ΕΠΙΚΤΙ-ΙΤΟΣ
ΑΧΙΛΕΟΣ
ΓΙΑΤΑΙΓΝΟΣ
ΚΑΙ ΕΑΥΤΟ
ΜΝΗΜΙ-ΕΧΑΡΙΝ

Ὡς ἄλλοτε τὸ Δορύλαιον ἀπετέλει σταθμὸν διακομιστι-
κοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τῶν μεσογαίων καὶ Προύσης καὶ Σμύρ-
νης, μετ' οὐ πολὺ ἀποτελέσει κεντρικὸν σταθμὸν τῶν δια-
φόρων σιδηροδρομικῶν διακλαδώσεων, αἵτινες ἀπ' αὐτοῦ
ἐκκينوῦσαι θὰ διευθύνωνται πρὸς διάφορα σημεῖα.

Ἐκκλησιαστικῶς τὸ Δορύλαιον ἦν θρόνος ἐπισκόπου ὑπο-
τελοῦς τὸ τῶν Συννάδων, ὑφ' ὃν εἴκοσιν ἐν ὅλῳ ὑπετέλουν
ἐπίσκοποι. Γνωστοὶ εἰς ἡμᾶς ἐπίσκοποι εἰσιν ὁ Ἀθηνόδωρος
ὅστις ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ α' οἰκουμενικὴν σύνο-
δον, τῷ 325, μεταξὺ τῶν 300 ἐπισκόπων ὑπογραψάντων
τὴν καταδίκην τοῦ Ἀρείου, ὅστις ἰσχυρίζετο ὅτι ὁ Υἱὸς
εἶναι κτίσμα καὶ μόνον τιμᾶς Θεοῦ ἀπέκτησε. Δεύτερος ὁ
Εὐσέβιος, ὅστις ζῶν κατὰ τὸν ε' μ. Χ. αἰῶνα ἤρχισεν ὡς
νομικὸς τὸν δημόσιόν του βίον καὶ καταλαβὼν τὴν θέσιν αὐ-
τοκρατορικοῦ ἐπιτρόπου ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγένετο εἴτα
ἐπίσκοπος Δορυλαίου ἔνεκα τῆς ἐπιμόνου ἀντιστάσεώς του
κατὰ τῆς αἵρέσεως τοῦ Νεστορίου χωρίζοντος τὰς δύο φύ-
σεις καὶ ἀποκαλοῦντος τὴν παρθένον Χριστοτόκον. Ὁ Εὐ-
σέβιος οὗτος ἀντεπεξῆλθε καὶ κατὰ τοῦ Εὐτυχοῦς πρῶτος

ἀποκρούσας τὰς δοξασίας αὐτοῦ καὶ ζητήσας τὴν διὰ συνόδου καταδίκην του· ἡ σύνοδος αὕτη συνεκροτήθη τῷ 449 ἐν Ἐφέσῳ. Δυστυχῶς ὁμῶς ἀποτέλεσμα τῆς συνόδου ἦτις ἔνεκα τῶν βιαιοπραγιῶν τῆς ἐκλήθη ληστρικὴ ὑπῆρξεν ἀντὶ τῆς καταδίκης τῆς αἰρέσεως ἡ καθαίρεσις τοῦ Εὐσεβίου ὅστις μετὰ δύο ἔτη ἐπανῆλθε τὸν θρόνον διὰ νέας συνόδου συνελθούσης ἐν Χαλκηδόνι, τῷ 451, τῇ παρεμβάσει Λέοντος ἐπισκόπου Ῥώμης παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Μαρκιανῷ. Τοῦ Εὐσεβίου τούτου μικρά τινα ἐξεδόθησαν συγγράμματα. Φαίνεται εἰς ἡμᾶς ἄπορον πῶς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος τοῦτον Εὐσέβιον ὁ ἱστορικὸς Θεοφάνης συγχέει πρὸς ἕτερον Ἕλληνα ἱστορικὸν Σχολαστικὸν ἐπικαλούμενον σύγχρονον τοῦ ἐν λόγῳ ἀναφέρων αὐτὸν ὡς προαχθέντα εἰς ἐπίσκοπον Δορυλαίου, α5940, Ὁ δὲ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Εὐσέβιος ὁ σχολαστικὸς, ὁ πρῶτος Νεστορίου λαβόμενος, προαχθεὶς εἰς ἐπισκοπὴν Δορυλαίου, καὶ πρὸς Εὐτυχῇ τὸν ἀρχιμανδρίτην περὶ πίστεως διαλεγόμενος, εὔρεν οὐκ ὀρθὰ φρονοῦντα αὐτόν»⁽¹⁾.

Νῦν τὸ Ἑσκή-σεχὶρ ἐκκλησιαστικῶς ὑπάγεται εἰς τὸν Ἀγκύρας ἀντιπροσωπευόμενον ὑπὸ λαϊκοῦ. Ἐνταῦθα γινόμενοι τοῦ λόγου ὀφείλομεν ἐξ ἐπιβάλλοντος καθήκοντος νὰ μὴ παραλείψωμεν τὸ ὄνομα τοῦ ἀξιοτίμου κ. Παύλου Χ' Παύλου ἐπιτρόπου τῆς ἐκκλησίας. Χάριτας ἀληθῶς ὁμολογοῦσιν καὶ οἱ ἐγγῶριοι τῷ εἰρημένῳ ἐπιτρόπῳ, ὅστις πολυειδῶς μεριμνᾷ ὑπὲρ τε τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν σχολῶν καὶ ἐν μέτρῳ οὐχὶ ἀλόγῳ δαπανᾷ ὑπὲρ τῆς ἀξιοπρεποῦς παραστάσεως τοῦ τόπου ἐπιμελούμενος παντὸς ἀγαθοῦ καὶ ὠφελίμου καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἐν Ἀδελφείᾳ μὴ ἐπιλαθόμενος. Ἡ εὐπρόσωπος διακόσμησις τῆς ἐκκλησίας καὶ ἡ συμπλήρωσις τῶν

1) Θεοφ. ἔκδ. Βόννης, τόμ. Α', σελ. 153.

ἀναποφεύκτων αὐτῇ χρειωδῶν, ὁ ἀπαραίτητος καθορισμὸς καὶ περιτοιχισμὸς τοῦ νεκροταφείου εἰσὶ μαρτύρια τῆς φιλοτίμου ἐργασίας τοῦ ἀξιοτίμου κ. Παύλου Χ' Παύλου.

Ναὸν ἔχει ἓνα τὸ Δορύλαιον ξύλινον τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Χαραλάμπους καὶ ὑπὲρ τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ διὰ λιθίνου οὐχὶ ἀπόνως δρᾷ ὁ εἰρημένος κύριος. Τοῦ ναοῦ τούτου μόνος λειτουργὸς ὑπάρχει νῦν ὁ ἐκ Χούτιλι τῆς Κεῖβε ἀρχιμανδρίτης Παππᾶ Γεώργιος Ἰ. Μιχάλογλου, ζηλωτὴς τῶν διδασμάτων τοῦ νυμφίου τῆς ἐκκλησίας καὶ πιστὸς φύλαξ τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ.

Διοικητικῶς δὲ τὸ Ἑσκή-σεχίρ κυβερνώμενον ὑπὸ *Καϊ-μακάμη* τάσσεται ὑπὸ τὸν Προύσης.

Ὁ ὁλικὸς πληθυσμὸς τοῦ Ἑσκή-σεχίρ ἀνέρχεται εἰς πεντεκαίδεκα περίπου χιλιάδας διακρινόμενος πρωτίστως εἰς Ὀθωμανοὺς καὶ ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ εἰς Ἑλληνας, Ἀρμενίους καὶ Καθολικοὺς, εἰς οὓς προσετέθησαν ἐσχάτως καὶ οἱ Ἰησουῖται.

Βιομηχανίαν οὐδεμίαν ἀξίαν λόγου παρουσιάζει ἡ εἰρημένη πόλις πλὴν τῆς κατασκευῆς τῶν ἐκ σήπιου (ἀφροῦ τῆς θαλάσσης) καπνοσυρίγγων καὶ τῆς γεωργίας, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέραν τῶν κατοίκων ἐνασχόλησιν· προϊόντα δὲ σιτηρά, ὄπιον, ἔριον, μέταξαν καὶ τὸ εἰρημένον σήπιον, ὅπερ καὶ ἄλλοτε ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ νῦν ἔτι ἀντιπροσωπεύει τὸν οὐσιαστικώτερον τοῦ τόπου πλοῦτον, στελλόμενον μετὰ τῶν ἄλλων εἰς Εὐρώπην καὶ Ἀμερικὴν, ἔνθα ἐκτιμᾶται θαυμασίως τὸ ἔριον τῆς αἰγὸς (τιφτίκι).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020775

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

